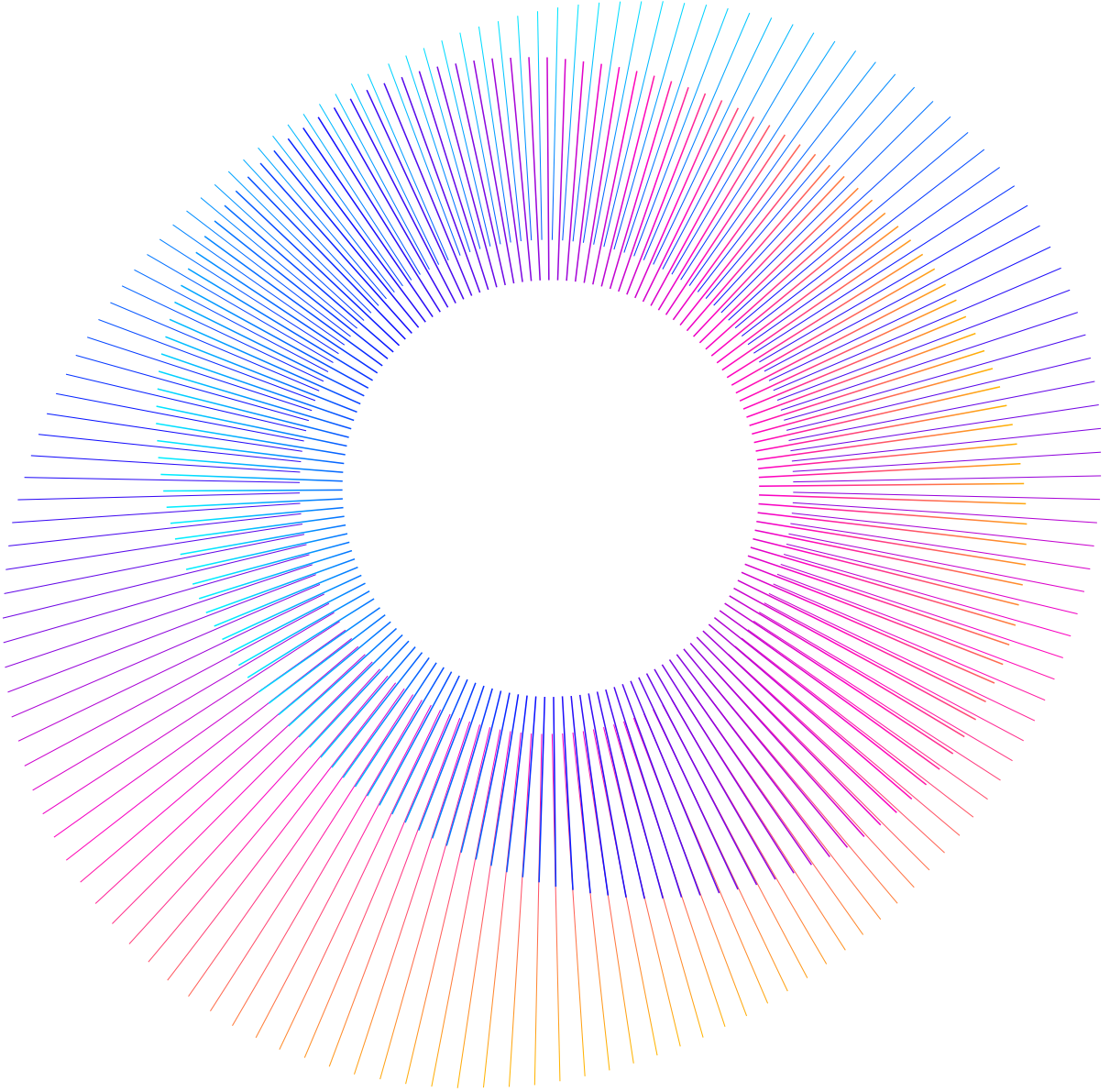

ULUSLARARASI İLETİŞİM
VE SANAT DERGİSİ
INTERNATIONAL JOURNAL OF
COMMUNICATION AND ART

Yıl/Year:3 Sayı/Issue: 5, Nisan/April 2022

Editör
Dr. Savaş KESKİN

Editör Yardımcısı
Dr. İmran UZUN
Öğrt. Gör. İsmail BİRLİK

iletisimvesanat.com

Değerli iletişim ve sanat okur-yazarı;

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisinin (İLSAD) 5. Sayısını takdim ederken, kat edilen zaman içerisinde amaçların ve hedeflerin eriminde nelerin yaşandığının üzerinden geçmek isterim. İLSAD, bir akademik ve sanatsal düşün hangi yollardan birleşebileceğini sınavan ve hangi yollarda çatışabileceğine dair tezler üreten tartışmaların somut üslubu olarak yola çıkmıştı. Kamusal söylemden öte bir ifadeler topluluğu olarak çok sesliliği ve çok sessizliği arzulayan İLSAD kurucuları, konuşabilmenin ve susabilmenin her türlüşünü aynı kamusal müzakere alanında temsil etmenin yollarını arıyordu. Kendine özgü üç yıllık tarihi, elbette özgü bir big bang olarak yorumlanabilmesine karşın pek de müstakil sayılmazdı. Çünkü İLSAD, bir başka tarihin kendi içinde yakınsanan, yolunda giden ve gidemeden yoldan çıkan uzuvlarının çeşitli içe ve dışı kıvrılmalarının istenen ya da pek de istenmeyen sonuçlarının bir aradalık meselesiydi. Bu bir arada olma hali, dilin yersiz-yurtsuz akışkanlığında bit tsunami etkisiyle yersizliklere saçılıyordu. İLSAD’da bugüne değin konuşulanlar ve susulanlar, tam anlamıyla ‘insanca’ sayılabilecek bir deneyimin birikimiydi. Farklı konular, farklı yaklaşımlar, farklı yorumlar, farklı iddialar ve farklı önemsemeler.... İşte İLSAD, kendine özgü indirgemeci özetini, fark kavramının kendiyle çelişkisine adayan bir sadeleşmenin evrelerini sınamaktadır. İnsan ve insan olmayanlar arasında farka dayalı farkındalık ilişkilerinin her türlüşünü kurmaya namzet bu akademik kolektifi, arayışını yazarları ile birlikte sürdürmeye kararlıdır. Akademi ve sanat, henüz anlaşıyorlarsa; mutlaka birbirlerine dair hala bilmedikleri şeyler olmalıdır. Bilinmeyenlerle tanışmak yolculuğunda yeni bilinmeyenleriyle de tanışmak isteyen tüm yazarlar, İLSAD’ın gözlerinin aradığı kişilerdir. Çünkü akademi ve sanatı bilmek için değil, daha fazla bilinmeyen için kullanan insan merakı, aşkınlığın farklı tezahürleriyle samimileşecektir.

İLSAD, bu sayısında okuyucularına, yukarıda sözü edilen farka ve farklılığa dair çeşitli bakış açıları sunan dört makaleyi sunuyor. Her makale, kendi içinde yanıt aradığı sorularıyla değerlidir. Eminiz ki, dile getirilmese dahi her yazının sizler için de barındırdığı bir soru mutlaka vardır.

Yazarlarımıza, hakemlerimize, bilim ve danışma kurullarımıza yürekten teşekkür ediyoruz. İlgilerinize...

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi Yayın Kurulu Adına,

Dr. Savaş KESKİN - Baş Editör

İÇİNDEKİLER

Ayşe Gül de Faveri

İKLİM DEĞİşİKLİĞİ HABER ÇERÇEVELERİ: HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ
S. 1-31

Arş. Gör. Ezgi Merve Ertan

SÜRREALİZMLE ÖZGÜRLÜĞÜN EşİĞİNDE BİR SANATÇI: RENÊ MAGRITTE

S. 32-45

Öğr. Gör. Gönül Zaimoğlu

**İNTERNET ÇAĞINDA MEDYA EĞİTİMİNİ YENİDEN DÜşÜNMEK: MEDYA
OKURYAZARLIĞI DERSİNİN ÖNEMİ**

S. 46-70

Mine Demirkan

Dr. Öğr. Üyesi Zülbiye Sevgili Polat

**GRAYSON PERRY'İN WALTHAMSTOW TAPESTRY DOKUMASININ
İNCELENMESİ**

S. 71-87

Editör

Dr. Savaş KESKİN

Editör Yardımcısı

Dr. İmran UZUN

Öğrt. Gör. İsmail BİRLİK

Uluslararası İletişim ve Sanat Dergisi (International Journal of Communication and Art-IJCOMAR) uluslararası katılıma açık, çok dilli, disiplinler arası ve bilimsel bir hakemli dergidir. Olağan yayım periyodunda Nisan-Ağustos-Aralık aylarında olmak üzere yılda 3 sayı yayımlanır. Akademi dünyasındaki gelişmeler, özel tematik ilgiler, sempozyum/kongre etkinlikleri ve yazarların kolektif teklifleri gibi durumlarda özel ya da ek sayılar yayımlanabilir.

IJCOMAR, İletişim ve Sanat disiplinleri ile alt disiplinlerinin her alanından kuramsal veya araştırma yönlü yazıları/çalışmaları yayımlayan bir dergidir. Dergide yayımlanması planlanan çalışmalarda, disiplinler ve disiplinler arası ilgiler kurulması beklenir. Günceli, tarihseli ve geleceğe dair olanı eksene alan yeni yaklaşımların tartışma alanı olma hedefiyle hareket edilir.

IJCOMAR’a gönderilmesi düşünülen çalışmaların ön değerlendirmeye alınması için, öncesinde hiçbir platform ya da yayım organında yayımlanmamış olması ön şartı aranır. Bunun yanı sıra, başka bir yayım ortamında eş zamanlı değerlendirmede olan çalışmalar, değerlendirmek üzere gönderilmemelidir. IJCOMAR, yazarlarından akademik etik davranışları bekler, çalışmaların bilim geleneğindeki üretme ve yaratıcılık kültürüne sadık birer katkı niteliğinde olmasını önemser. Yazarlarını özgül saygınlıkları ile özelleştiren IJCOMAR, karşılıklı saygı esasını yayım sürecinin merkezinde konumlandırır.

DERGİ YÖNETİMİ

Editör

Dr. Savaş KESKİN

Editör Yardımcısı

Dr. İmran UZUN

Öğrt. Gör. İsmail BİRLİK

ALAN EDITÖRLERİ

Animasyon: : Dr. Öğr. Üyesi Elvan TEKİN-Fırat Üniversitesi

Müzikoloji: Doç. Dr. Seher TETİK IşIK-Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Görsel İletişim ve Tasarım: Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR-Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Fotoğraf: Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN-Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sanat Eğitimi: Dr. Aina Strobe-Rezekne Academy of Technologies,Latvia

Dr. Yahya HİÇYILMAZ-Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Resim: Prof. Dr. Katarina Dordevic-University of Nis, Faculty of Arts in Nis, Serbia

Doç. Muhammed TATAR-Atatürk Üniversitesi

Tiyatro: Prof. Dr. Dima Raad-Lebanese University- Institute of Fine Arts and Architecture.

Sanat Kuramı ve Eleştirisi: Doç. Dr. Nardane Yusifova-Ulusal Azərbaycan Tarih Müzesi

Restorasyon: Dr. Öğr. Üyesi Reksane Hasanova-Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Heykel: Dr. Öğr. Üyesi D. Tülay Özkul-Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Öğr. Gör. Sitari Vasilii-Academia de Muzica Teatru si Arte Plastice

Sahne Sanatları: Dr. öğr. Üyesi Tamer TEMEL-Atatürk Üniversitesi

Grafik: Prof. Dr. Gökçe KEÇECİ-Kıbrıs Amerikan Üniversitesi

Doç. Zafer LEHİMLER-Atatürk Üniversitesi

Müzik: Öğr. Gör. İbrahim ODABAŞI-Akdeniz Üniversitesi

Mimarlık: Prof. Dr. Faris KARAHAN-Atatürk Üniversitesi

Geleneksel Sanatlar: Doç. Dr. Hüseyin ELİTOK-Atatürk Üniversitesi

Gazetecilik: Doç. Dr. İbrahim Ethem ZİNDEREN-Atatürk Üniversitesi

Sinema: Dr. Öğr. Üyesi Cevahir Sinan ALTUNDAĞ-Fırat Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Türker ELİTAŞ-Mustafa Kemal Üniversitesi

Halkla ilişkiler: Dr. Öğr. Üyesi Serpil KIR ELİTAŞ-Musata Kemal Üniversitesi

Yeni Medya: Öğr. Gör. Savaş KESKİN-Bayburt Üniversitesi

Seramik: Doç. Dr. Nevin AYDUSLU-Atatürk Üniversitesi

Moda Tasarımı: Dr. Hir P Vyas-Fashion communication Design NIFT Gandhinagar

Cam ve Çinicilik: Öğr. Gör. Şenol ÖZDEVRİM-Kıbrıs Amerikan Üniversitesi

Yabancı Dil Uzmanı

M. Gani GENÇER

Grafik Tasarım

Mehmet FIRAT

BİLİM VE YAYIN KURULU LİSTESİ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL – Türkiye Manas Üniversitesi İletişim Fakültesi/Kyrgyzstan

Prof. Dr. Süreyya TEMEL – Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Prof. Dr. Can KARAHAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Turkey

Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Turkey

Prof. Dr. Güler ERTAN –Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Prof. Dr. Haldun ÖZKAN – Bayburt Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Hasan TOPBAŞ – İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Devabil KARA – Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Işık ÖZDAL – Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Göksel GÖKER - Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Doç. Zafer LEHİMLER – Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Sena SENGİR - Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Turkey

Doç. Dr. Derya ŞAHİN - İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Binnaz KOCA - İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Benan ÇOKOKUMUŞ - Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Elvan TEKİN – Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Yahya HİÇYILMAZ - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Turkey

Dr. Bextiyar YUSUBOV - Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi/Azerbaijan

Dr. Ramil Memmedov Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi/Azerbaijan

Dr. Hir P Vyas-Fashion communication Design NIFT Gandhinagar/India

Dr. Aina Strobe-Rezekne Academy of Technologies/Latvia

Öğr. Gör. Şenol ÖZDEVRİM-Kıbrıs Amerikan Üniversitesi/Cyprus

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Katarina Dordevic-University of Nis, Faculty of Arts in Nis/Serbia

Prof. Dr. Dima Raad-Lebanese University- Institute of Fine Arts and Architecture/Lebanon

Prof. Dr. İnara MEHERREMOVA - Nahçıvan Devlet Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi/Nakhchivan

Prof. Dr. Gökçe KEÇECİ-American University of Cyprus/Cyprus

Prof. Dr. Mehmet KAVUKÇU – Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi/Turkey

Prof. Dr. Mustafa BULAT- Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Prof. Dr. Şükrü SİM – İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Prof. Dr. Çağatay İnam KARAHAN - Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Turkey

Prof. Dr. Fatih ÖZDEMİR - Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/Turkey

Doç. Dr. Erdoğan AKMAN - Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/KIRGIZİSTAN

Doç. Dr. Seher TETİK IŞIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Turkey

Doç. Muhammed TATAR - Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Aydın ZOR – Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Fatma ÖZTÜRK DÖNMEZ – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. İsmail TETİKÇİ – Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Evren KAVUKÇU – Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU – Bayburt Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi/Turkey

Doç. Dr. Afet ASLANOVA - Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi/Azerbaijan

Doç. Dr. Bextiyar YUSUBOV - Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi/Azerbaijan

Doç. Dr. Üyesi Niyazi AYHAN - Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/KIRGIZİSTAN

Dr. Öğr. Üyesi Regina JAMANKULOVA - Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi/KIRGIZİSTAN

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem ZİNDEREN – Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Tamer KAVURAN – Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Türker ELİTAŞ –Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Lokman ZOR – Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Serpil Kır ELİTAŞ – Mustafa Kemal Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi İmran UZUN – Bayburt Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Tamer TEMEL- Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan GÖKER – Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DEMİR – Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi/Turkey

Dr. Meltem Güzel - İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Dr. Ramil Memmedov Azerbaycan Devlet Ressamlık Akademisi/Turkey

Öğr. Gör. Victor Cretu - Academia de Muzica Teatru si Arte Plastice/Moldova

Öğr. Gör. Sitari Vasili - Academia de Muzica Teatru si Arte Plastice/Moldova

Öğr. Gör. Liana Almyasheva - Yeoju Technical Institute in Tashkent/Uzbekistan

TARANDIĞI İNDEKSLER

Yıl/Year:3, Sayı/Issue: 5, Nisan/April, 2022, s. 1-31

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

Yayın Geliş Tarihi:11-02-2022

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

Yayınlanma Tarihi:30-04-2022

ISSN: 2757-6000

Ayşe Gül de Faveri

Akdeniz Üniversitesi

asayman@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2947-6005

İKLİM DEĞİşİKLİĞİ HABER ÇERÇEVELERİ: HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Öz

Haber çerçeveleri genel anlamda habere ilişkin yorumlayıcı paketler olarak değerlendirilmiştir. Bu yorumlayıcı paketlerin bir araya getirilmesinde birçok faktörün rol oynadığı belirtilmiştir. Haber, gazetecilerin, karşılaştıkları olgusal gerçekleri belli bildirme yöntemleri aracılığıyla tanımlaması ile kurulmaktadır. Haber üretim sürecindeki seçme, tanımlama ve aktarmada kullanılan çerçeveler toplumdaki yaygın düşünceler hakkında bilgi vermesi nedeniyle önem taşımaktadır.

İklim değerikliği küresel sıcaklık artışı nedeniyle gezegende yaşanan ve gelecekte yaşanacağı öngörülen aşırı iklim olaylarını tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu çerçevede, küresel ısınmaya neden olan sera gazlarının kontrol altına alınması uluslararası çevre siyasetinin temel konularından birini oluşturmaktadır. İklim konusunda yeni çevre rejimlerinin oluşturulabilmesi için paradigmadık bir değerime vurgu yapılmaktadır. Türkiye, Akdeniz havzasındaki konumu nedeniyle iklim değerikliğinden olumsuz etkilenecek ülkeler arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada Hürriyet gazetesinde iklim değerikliğine ilişkin haberlerin nasıl çerçevelendiği araştırılmıştır. Tümdengelimci bir yaklaşımla başka bir çalışmada kullanılan çerçeve analizi çalışmaya uyarlanarak incelenmiştir. Bu çerçeveler şunlardır: *Sosyal süreçler; Ekonomik gelişme /rekabet; Ahlak/Etik; Bilimsel ve*

*teknik olarak belirsizlik, Pandora'nın kutusu/ Frankenstein canavarı / firari bilim / kadercilik; Kamusal hesap verme sorumluluğu-kamusal sorgulanabilirlik/ denetim; Orta yol/alternatif yol; Çatışma/Strateji*¹. Bunun yanında, haberlerde görsel kullanımı, haber kaynağı ve haber içindeki eyleyiciler de analiz edilmiştir.

Araştırmada haberler aracılığıyla aktarılan kültürel göstergeler, öne çıkarılan anlam inşaları-yorumlayıcı paketler günlük hayattaki kavrayışları göstermesi açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Haber Çerçevesi, Haber, İklim Değişikliği.

CLIMATE CHANGE NEWS FRAMES: THE EXAMPLE OF HÜRRİYET NEWSPAPER

Abstract

News frames are generally considered as interpretative packages . It has been stated that many factors play a role in the assembly of these interpreter packages.

The news is established by journalists describing the factual facts they encounter through certain reporting methods. The frames used in the selection, definition and transmission of the news production process are important because they provide information about the common thoughts in the society.

Climate change is a concept used to describe extreme climate events that are experienced on the planet due to the increase in global temperature and that are predicted to occur in the future. In this framework, controlling the greenhouse gases that cause the global warming constitutes one of the main issues of international environmental policy. A paradigmatic change is emphasized in order to create new environmental regimes on climate. Due to its location in the Mediterranean basin, Turkey is among the countries that will be adversely affected by climate change.

In this study, it was investigated how the news about climate change in Hürriyet newspaper was framed. Frame analysis, which was used in another research with a deductive approach, was adapted to the study and examined. These frameworks are: Social processes; economic development/competition; Morals/Ethics; Scientific and technical uncertainty, Pandora's box / Frankenstein monster / fugitive science / fatalism; Public accountability-public questionability/audit; middle way/alternate way; Conflict/Strategy. Besides, the use of images in the news, the source of the news and the actors in the news were also analyzed.

Keywords: News Frames, News, Climate Change.

¹ Nisbet, C.M., Newman, P. T. (2015), Framing, The Media, and Environmental Communication ,The Routledge Handbook of Environment and Communication.

GİRİŞ

Çerçeveleme çözümleri liberal çoğulcu ve eleştirel medya çalışmalarında farklı şekillerde ele alınmıştır. Basını yasama, yargı ve yürütmeden sonra 4.güç olarak tanımlayan liberal çoğulcu yaklaşımda objektiflik arayışı önemli bir yer tutmuştur. Eleştirel medya çalışmalarında ise çerçevelerin iktidar güçleri ile arasındaki ilişki ve ideolojik işlevi öne çıkarılmıştır (Özer, 2011). Bu çalışmalarda haber gerçekliğinin inşa edilmesine vurgu yapılmıştır. Haber inşasında önce çıkan tanımlamaların toplumdaki yaygın görüş hakkında bilgi sağlayabileceği belirtilmiştir.

İnşacı paradigmada, haber çerçeveleri gazeteciler ve kısmen kaynakların perspektifine dayanan yorumlayıcı paketler olarak tanımlanmıştır. Bu paradigmaya göre gazetecilerin haberleri çerçevelemesinde kültürel uyumluluk, medya rutinlerine uyumluluk, çerçeve savunucularının aktiviteleri gibi bazı faktörler bulunmaktadır. Gazetecilerin kişisel ve kurumsal (gazetenin ideolojik kökeni) yorumları ve toplumsal faktörler de kullanılan çerçevelerde etkili olmaktadır (Gamson ve Modigliani, akt.Bruggeman, 2014). Bunun yanında, haber tüketicilerinin politik tartışmaları anlamlandırmak için medya tarafından sağlanan çerçeveleri yorumlayıcı kısa yollar olarak kullandığı belirtilmiştir. Ancak, bu medya sunumlarının kişisel deneyim, partizanlık, ideoloji, toplumsal kimlik veya başkaları ile yakınsama yoluyla oluşturulan, önceden var olan yorumlarla bütünleşmesi gerektiği ifade edilmiştir. Belli bir çerçeve, çoğunlukla, izlerkitlenin daha önceden var olan yorumlarına uyarlanmakta ya da uygun olduğunda geçerli olmaktadır (Nisbet, 2009).

İklim değişikliği küresel çevre siyasetinin temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. 1988’de Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization-WMO) 2,500’e yakın bilim insanını görevlendirerek, sera gazı salımı ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi araştırması için Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli’ni (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) kurmuştur. Ülkelerin belli aralıklarla yayınladığı IPCC Raporları iklim değişikliği ile ilgili en önemli belgelerden biridir. İklim Değişikliği Paneli, iklim değişikliğine karşı alınması gereken önlemler, sera gazlarının azaltılması için belirlenecek hedef ve takvimler, uygulamada gerekli finansal mekanizmalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin farklı sorumluluklarının tartışılması

sonucu ortaya çıkan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşme (United Nations Framework Convention on Climate Change- UNFCCC) taslağını hazırlamış ve taslak BM üyesi devletler tarafından 9 Mayıs 1992’de kabul edilmiştir. Çerçeve Sözleşmesi iklim değişikliği politikalarında önemli bir diğer belge olarak kabul edilmiştir².Sözleşme kapsamında gelişmiş ülkelerden, sera gazı emisyonlarının azaltması ve iklim değişikliğine uyum politikalarını hayata geçirmesini öngören Kyoto Anlaşması 2009 yılında imzalanmıştır. İklim değişikliği ile mücadelede bağlayıcılığı olan en önemli uluslararası belge 2015 yılında imzalanan Paris İklim Anlaşması’dır. Anlaşma gereğince, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler iklim değişikliği konusunda farklılaştırılmış sorumluluklar almayı kabul etmiştir. Türkiye, ilgili konuda küresel iş birliği oluşturmayı amaçlayan Paris Anlaşmasını 2016’da imzalamış, 2021’de onaylamıştır.

Araştırma, Paris Anlaşması öncesinde ana akım medyada yer alan iklim değişikliğine ilişkin çerçeveler hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır.

ÇERÇEVELEME VE HABER ÇERÇEVELERİ

Çerçeveleme kuramının, temelde sosyoloji, psikoloji ve iletişim olmak üzere birçok bilimsel disiplinden beslenmesi nedeniyle disiplinler arası bir kökeni olduğu belirtilmiştir. Kavram üzerinde ilk tanımlamayı sosyal bilimci Gregory Bateson yapmıştır. Erving Goffman, çerçevelemeyi sosyolojik temelde incelemiştir. Günümüzde Goffman’a yapılan atıflar devam etse de çerçeveleme teorisinin birçok farklı perspektifi içerdiği ifade edilmiştir (Özarslan, 2007).

Gitlin (1980) çerçeveleri, neyin var olduğuna, ne olduğuna, neyin önemli olduğuna dair seçme, vurgulama ve sunma ilkeleri olarak tanımlamıştır (Doudaki, Boubouka, Tzalavras, 2016). Çerçevelemenin *seçme* ve *belirginlik* içerdiği ifade edilmiştir (Doğu, 2013). Çerçeveler, genel bir tanımlamada, yorumların var olduğu anlam kümeleri olarak değerlendirilmiştir. Bu görüşe göre, çerçeveler sosyal bir boşlukta inşa edilmezler ve sosyal bir boşlukta algılanmazlar. Daha ziyade, kültürel olarak üretilir ve paylaşırlar.

² Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 194 Tarafı bulunan Sözleşme, neredeyse evrensel bir katılıma ulaşmıştır(<http://iklim.csb.gov.tr/birlesmis-milletler-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-4362>), erişim tarihi: 06.04.2018)

Yaygın olarak kabul edilen kodlar veya normlar üzerine yazılarak insanları belirli yollarla metinleri okumaya davet ederler (Doudaki, Boubouka, Tzalavras, 2016:429).

İletişim çalışmaları genelinde çerçevelemenin, gündem belirleme kuramıyla olan ilişkisi bağlamında tanımlandığı görülmüştür. Ancak, “gündem belirleme, okur/izleyicinin *ne* hakkında düşündüğünü etkiliyorsa, çerçeveleme de konular üzerinde *nasil* düşünüldüğünü ele alarak etki araştırmalarına önemli bir ayırım getirmiştir (Doğu, 2013)”.

Çerçeveleme araştırmalarının, bilişsel, inşacı ve eleştirel olarak tanımlanan paradigmalardan yararlandığı belirtilmiştir. Eleştirel ve inşacı bir bakış açısına sahip olan Reese, çerçevelerin iktidarın bir ifadesi ve çıktısı olduğunu belirtmiştir. Gazetecileri de sosyal dünyanın anlaşılmasının yaratıcılarından biri olarak, biraz mesleği bağımsızlığı da olan ve çerçeveleri “yorumlayıcı paketler” olarak kullanan katılımcılar olarak tanımlamıştır. Reese’e göre çerçeveler, ideolojik süreçlerin özel ve açık temsilidir. Çerçeveler düzenleyip yapılandığı için temsil ettiği konulardan daha büyüktür. Haberler aktarılan konu başlıklarından ve sorunlardan daha fazlasını kapsamaktadır (Reese, 2009). Reese şu şekilde açıklamıştır:

Haber ile ilgili olarak çerçeveleme, profesyonel bir dağarcık sistemi, neyin haberleri oluşturduğıyla ilgili değerler ve gazetecilerin haber söylemini rutin bir şekilde inşa etmelerini ve işleyebilmelerini sağlayan kaynaklara erişimleri ile beslenen farklı bir kültürel üretim tarzına işaret etmektedir. Gazeteciler çerçevelemenin inşasında merkezi bir role sahip olsalar da haberde yer alan tüm aktörler (siyasi elitler, uzmanlar, çıkar grupları, gazeteciler, vb.) karmaşık seçim, sentez ve dikkat çekme süreçleri aracılığıyla, çerçeve kurulmasına katılırlar. Bu süreçler sırasında, tüm çerçeve inşacıları kültürel olarak gömülü ve ideolojik olarak yüklü, çoğunluk tarafından kabul edilen “anlam yapıları” üreterek, hazır, kolay uygulanabilen semboller, fikirler, mitler ve şablonlara (Van Gorp, 2010) başvurmaktadır (2009).

Tuchman, haber üretim süreçleri kapsamında haberdeki yanlılığa dikkat çekmiş ve haberin gerçekliğin yeniden inşası olduğunu belirtmiştir. Tuchman’a göre, “haber yapma eylemi mevzu aslında gerçekliğin resmini inşa etmekten ziyade gerçekliğin kendisini inşa etme mevzusudur. Haber yapmak olayları haber vakalarına dönüştürmektir (1978:12)”.

Özetle, çerçeveler bir konunun neden bir sorun olabileceğini, kimin ya da neyin sorumlu olabileceğini ve bununla ilgili ne yapılması gerektiğini bildiren, hareket halindeki özel bir düşünceyi belirleyen yorumlayıcı hikayeler olarak tanımlanmıştır. İzlerkitle sorunları tartışmak için çerçevelere ihtiyaç duymaktadır. Gazeteciler çerçeveleri ilginç ve cazip kılmak için kullanmakta, politikacılar politik seçenekleri tanımlamak, karar almak ve bunları ikna edici hale getirmek için çerçevelere başvurmaktadır. Nisbet, çerçeveleme ile var olan bir sorun hakkında kasıtlı olarak yanlış bilgi aktarılmadığını belirtmiştir. Çerçevelemeyi, daha ziyade, bir konu hakkında geleneksel olarak bilinene bağlı kalma girişimi olarak değerlendirmiştir. Çerçevelemenin bazı durumlarda bilgiyi azaltmak, bazı durumları diğerlerinden daha fazla öne çıkartmak için de kullanıldığını not etmiştir (2009).

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE MEDYA

İklim değişikliği küresel sıcaklık artışına bağlı olarak gezegende yaşanan ve yakın gelecekte yaşanması beklenen aşırı iklim olaylarını tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Dünyanın ısınmasında birinci derecede sorumlu olduğu belirtilen sera gazlarının kontrol altına alınması uluslararası iklim değişikliği ve çevre siyasetinin ana konusunu oluşturmaktadır. İklim konusunda yeni çevre rejimlerinin oluşturulabilmesi için hem ulusal hem de uluslararası alanda paradigmatik bir değişim öngörülmektedir. Türkiye, bu kapsamda, Akdeniz havzasındaki konumu nedeniyle iklim değişikliğinden olumsuz etkilenecek ülkeler arasında yer almaktadır.

İklim değişikliğinin sadece iklim ile ilgili bir konu olmadığı belirtilmiştir. İklim değişikliğinin yol açtığı ekolojik bozulmaya bağlı olarak tarımsal bozulma ve beslenme sorunları, doğal kaynakların kötüleşmesi, enerji politikalarındaki sorunlar, işsizlik, göç vb. toplumsal ve ekonomik sorunların gündeme geleceği öngörülmüştür. 1920- 2010 tarihleri arasında çevre konusunun görselleştirilmesini inceleyen bir araştırmada şu kategoriler ortaya konulmuştur: Hayvanlar, felaket, yeryüzü, enerji, çevre, besin, küresel ısınma, nükleer, petrol, kirlilik, nüfus, su, hava, yabani yaşam (Meisner ve Takahashi :2013). Bu kategoriler çevre konusunu oluşturan çeşitliliği göstermesi açısından değerlendirilmiştir.

Çevre konusunun gündeme gelmesinde çevreci toplumsal hareketler de etkili olmuştur. Toplumsal hareketlerin çevre konusunda farkındalık yaratma mücadelesinde medyayı kullanma gücüne işaret eden Castells (2009), medya ve çevre arasında sembolik bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Castells'e göre çevreciler medyayı kullanarak kamuoyu oluşturma konusunda uzmanlaşmıştır. Gazeteciler de insani değerlere seslenen çevre konuları hakkında haber yapmaktan kişisel olarak memnuniyet duymaktadır (2009: 186-187). Medya çerçevelerinin toplumun çevre sorunları ile ilgili zihinsel noktalarını birleştirerek, toplumun algısını etkilediği için önem taşıdığı belirtilmiştir (Nisbet ve Newman, 2015:366).

Türkiye'de iklim değişikliği konusundaki haberlerin tiraj/rejting getirmediği belirtilmiştir. İklim değişikliği, yüksek entelektüel düzey ve özel ilgi gerektiren bir alan olarak tanımlanmıştır. İklim değişikliği haberlerinin belirsiz bir geleceğe ilişkin soyut bir mesele olarak kavrandığı ve bu haberlerin genellikle uluslararası haber ajanslarından ve yabancı medya kuruluşlarından gelen derlemelerden oluştuğu ifade edilmiştir. Uluslararası iklim konferanslarının diplomatik ilişkiler bağlamında gündeme alındığı ve Türkiye'nin aktif ve ön açıcı iklim politikalarına sahip olmadığı aktarılmıştır. Bunun yanında, Türkiye'de fosil yakıt sektörünün reklam veren veya sermaye sağlayan bir aktör olarak iklim haberleri üzerinde kısıtlayıcı bir etkisi bulunmadığı not edilmiştir (Şahin ve Üzelgün, 2016).

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmada Hürriyet gazetesi internet sürümünde yer alan haberlerde iklim değişikliği konusunu kuran haber çerçevelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Tümdengelimci bir yaklaşımla başka bir araştırmada kullanılan çerçeve analizi çalışma kapsamında uyarlanarak araştırılmıştır. Bunun yanında, haberlerde görsel kullanımı, haber kaynağı ve eyleyiciler de incelenmiştir.

Çerçeveleme analizinde önemli bir adımı metaforlar, görsel ikonlar, meşhur sözler gibi özel dilsel yapılardan oluşan çerçeveleme aygıtlarının tanımlanması oluşturmaktadır. Bir çerçeveleme çalışmasında “ne” sorusu ile ortaya çıkarılan özgünlüğün, sosyal ve politik kavrayışları aydınlatan kültürel ve uyumlu bir temanın anlaşılmasına yardımcı olabileceği belirtilmiştir (Gamson ve Modigliani, akt. Reese, 2009:9). Herhangi bir çerçevenin gizli anlamı, genellikle, tarih, kültür ya da edebiyattan elde edilen sözler,

metaforlar, kısa konuşma, grafikler ve göndermeler gibi belirli çerçeve aygıtları tarafından anında tercüme edilebilmektedir (Gamson ve Modigliani, akt. Nisbet, 2009).

Haberdeki çerçevelerin daha önceden tanımlanan haber çerçevelerini göz önüne alarak, haber hikayelerini analizden kaçınan tündengelim yöntemi ya da tümevarım yöntemi olmak üzere iki şekilde analiz edilebileceği belirtilmiştir. Tümevarım yönteminde araştırılan materyale göre çerçevelerin oluşturulması öngörülmüştür. Özaraslan'a göre, bu yöntem tüm çerçeve seçeneklerini görmeye olanak tanımıştır. Tündengelimci yaklaşımda, daha önce belirlenmiş çerçevelerin incelenerek alana uygun hale getirilmesi söz konusudur. İçerik analizinin değişkenleri önceden tespit edilmektedir (2007).

Tündengelim yaklaşımına Nisbet'in (2009) Amerika'da iklim değişikliği konusunda farklı çerçeveleri araştırdığı makalesi örnek gösterilebilir. Nisbet, "iklim değişikliğini iletme: Toplumsal sorumluluk için çerçeve neden önemli" başlıklı makalesinde geleneksel iklim değişikliğine ilişkin iletişim çalışmalarını ve Amerikan vatandaşlarının iklim değişikliğini görme biçimleri arasındaki farkları ele almıştır. Araştırma sonuçları, iklim değişikliğine ilişkin görüşlerin Amerika'da ideolojik yönelime işaret eden bir göstergeye dönüştüğünü ortaya koymuştur. Cumhuriyetçilerin çoğu iklim bilimcilere şüpheyle yaklaşarak problemin aciliyetini gözden kaçırmıştır. Demokratların çoğu iklimbilimini kabul etmekte ve konu hakkındaki üzüntülerini dile getirmektedir. Nisbet'e göre var olan algı ayrımı iklim değişikliği konusunun silah kontrolü ya da vergi gibi Cumhuriyetçi ya da Demokrat olmanın bir ölçütü haline gelmesine işaret etmektedir.

Çerçeveleme çalışmalarında tümevarım yöntemine Reese'in "Teröre Savaş" (*War on Terror*) çalışması örnek gösterilebilir. Reese, *USA Today* gazetesindeki haber metinlerinde haber türünde ayrıma gitmeden kullanılan çerçeveleri araştırmıştır. Araştırmasında öncelikle "savaş" kavramının metaforik doğasını açıklamıştır. *Yönetim çerçevesinin* gazeteciler tarafından nasıl ele alındığı ve bir düzenleme prensibi olarak nasıl içselleştirildiği sorularına yanıt aramıştır. Reese, araştırma sonucunda "iletme, şeyleştirme ve doğallaştırma" çerçevelerini ortaya koymuştur. Yazara göre, şeyleştirme haberde dengelik rutini ile güçlendirilmiştir (2009).

Araştırma kapsamında Nisbet'in (2009) ortaya koyduğu haber çerçeveleri uyarlanmıştır. “*Bilimsel olarak belirsizlik*” çerçevesi, 1990’larda Amerika’da iklim değişikliğine karşıt bilim insanlarının görüşlerinin Cumhuriyetçiler ve lobiciler tarafından kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, Çin ve Hindistan gibi diğer ülkelerin uluslararası anlaşmalara katılmamalarından doğan “*haksız yük*” etkisi, kötü “*ekonomik sonuçlar*” çerçeveleri tanımlanmıştır. Cumhuriyetçiler iklim değişikliğine karşı çıkarken bu durumun neden olabileceği *ekonomik sonuçlar* çerçevesini kullanmıştır. Birçok çevreci günümüzde bu yorumu kendi lehlerine çevirerek ekonominin temiz enerji teknolojileri ile tekrar canlandırılmasına vurgu yapmıştır. “*Yeşil işlerin yaratılması*” çerçevesi, iklim değişikliği ile ilgili ekonomik gelişme çerçevesini dönüştüren bir çerçeve olarak tanımlanmıştır.

Siyasal gelişmeleri takip eden gazeteciler iklim değişikliğine ilişkin politika tartışmalarında daha çok “*çatışma ve strateji*” çerçevesini kullanmışlardır. Hangi tarafın kazandığına, dâhil olan kişilere ve onların mesaj stratejilerine odaklanmışlardır. Gazeteciler iklim bilimiyle ilgili karşıt görüşlere eşit ağırlıkta yer vererek iklim değişikliğinin nedenleri konusunda sınırlı uzman görüşünün olduğu gibi yanlış bir izlenim sunmuşlardır. “*Pandora’nın kutusu*” tarzı çerçeveler tehlikelere karşılık verecek belli çözüm önerileri içermediği için toplumda korku olarak yorumlanmıştır.

“*Toplum sağlığı çerçevesi*” iklim değişikliğini sağlık problemleri ile ilişkilendirerek konuyu yeni izlerkitleye kişisel olarak görünür kılan bir çerçeve olarak tanımlanmıştır. Bu çerçeve aynı zamanda iklim değişikliğinin coğrafi konum etkilerini de değiştirmiştir. Ücra arktik bölgelerin, hayvanların ya da etnik halkların görsellerinin yerini, yerel topluluklar ve şehirler arasında sosyal olarak daha yakın komşular almıştır. İklim değişikliğinin toplum sağlığı ile çerçevelenmesi izlerkitlenin ümitlenmesine ve kızgınlığın azalmasına neden olmuştur. Ulusal güvenlik ya da çevre tehditleri ile çerçevelenen iklim değişikliği haberleri izlerkitleyi ümitsizliğe ve kızgınlığa sürüklemiştir (Nisbet, 2009).

Nisbet, iklim değişikliğinin algı engelini aşarak yeniden çerçevelenmesine yönelik ihtiyacın altını çizmiştir. Bazı çevrecilerin, “*kirlilik paradigması*” yerine “*ekonomik gelişmeler*” paradigmasını savunmasını bu ihtiyaca yönelik olumlu bir örnek olarak değerlendirmiştir. Çevreciler, iktisadın dönüştürülmesini içeren alternatif bir iletişim stratejisi sunarak, iklim değişikliğini ekonominin büyümesinde bir fırsat olarak yeniden

tanımlamıştır. Bu çerçevenin, Amerika’da 2008 Başkanlık seçimlerinde hem Cumhuriyetçiler hem de Demokratlar tarafından kullanıldığı belirtilmiştir.

Araştırma kapsamında uyarlanan çerçeveler şöyledir:

- *Sosyal süreçler*: Yaşam kalitesini yükseltme ya da sorunlara çözüm bulma; Doğayı yönetme yerine onunla harmoni içinde olma gibi alternatif yorumlar (“sürdürülebilirlik”, “denge” ve “yaşam kalitesi”).
- *Ekonomik gelişme / rekabet*: Ekonomik girişim (büyüme); Piyasa faydaları, risk ya da yerel, ulusal ve küresel rekabet (yerel, ulusal ya da küresel rekabeti koruma).
- *Ahlak/Etik*: Doğru ya da yanlış olma; Sınırlara saygılı olma ya da saygısızlık gösterme; Eşikler ya da sınırlılıklar (saygılı olma ya da dinsel, etik ya da doğal olan sınırların üstünden geçme ve/ ya da zarar görenlerin adaletle ulaşması için mücadele etme).
- *Bilimsel ve teknik olarak belirsizlik*: Uzman görüşü ya da fikir birliği meselesi; Bilinenlere karşın bilinmeyenler tartışması ya da hakemli, değerlendirilmiş, teyit edilmiş bilgiye karşı aldaticılık ya da uyarıcılık (uzmanların fikir birliğine meydan okuyan ya da teşvik eden iddialar; “doğru bilim” için otoriteleri çağırma; Yanlışlanabilirlik ya da karar almak için hakemli kriterler oluşturma).
- *Pandora’nın kutusu/ Frankenstein canavarı / firari bilim / (kadercilik)*: Bir facia durumu karşısında eylem ya da tedbire yönelik ihtiyaç ve önlenemez sonuçlar ya da alternatif olarak sonuçlardan kurtulmanın hiçbir yolunun kalmaması olarak kadercilik (sorunları ya da teknolojiyi kontrol edilemez olarak tanımlamak; Eylem gereksiz, tren çoktan kaçtı, yol seçildi, geri dönüş yok yorumları öne çıkmaktadır).
- *Kamusal hesap verme sorumluluğu-kamusal sorulabilirlik/ denetim*: Kamu çıkarı mı yoksa özel çıkarlara yönelik bir araştırma ya da siyaset mi? Denetim, şeffaflık, katılım, cevaplanabilirlik ya da sahiplik konularını vurgulama ya da bilimin uygun kullanımı hakkında tartışma ve karar vermede uzmanlık (siyasallaşma).
- *Orta yol/alternatif yol*: Kutuplaşmış ya da çatışan görüşler ve seçenekler arasındaki üçüncü yol.
- *Çatışma/Strateji*: Tartışmayı kimin kazandığı ya da kimin kaybettiği gibi elitler arasındaki oyun ya da kişiler ya da gruplar arasındaki savaş, genellikle gazeteci güdümlü yorumlama. (Vurgulama savaşındaki kişiler, gruplar, taktikler ve stratejilerin nasıl “siyasal olarak” oynanacağına ilişkindir).

ÖRNEKLEM

Araştırmada ana akım medyayı temsilen Hürriyet gazetesi seçilmiştir. Gazetenin çevrimiçi arama portalında “iklim değişikliği” kavramı girilerek arama gerçekleştirilmiştir. “Küresel ısınma” kavramı Türkiye’de ilgili konuda yaygın bir şekilde kullanıldığı için araştırılmıştır.

Tablo 1.Toplam Haber Sayısı

Küresel Isınma	1.635
İklim Değişikliği	2.430

Gazetede 2018 yılına kadar yayınlanan küresel ısınma ile ilgili haber sayısı 1.635’tir. İklim değişikliği ile ilgili yayınlanan haber sayısı ise 2.430’dur. İklim değişikliği kavramının daha fazla kullanılması nedeniyle araştırma için iklim değişikliği kavramı seçilmiştir. Böylelikle, ilgili konuda daha fazla açıklayıcı habere ulaşılması hedeflenmiştir.

Tablo 2.Toplam Haber Sayısı (2018)

Küresel Isınma	218
İklim Değişikliği	434

2018’de gazete haber portalında iklim değişikliği kavramı araştırılmış ve en fazla haberin Ekim 2018 yılında yayınlandığı görülmüştür. Bu kapsamda, Ekim ayında yayınlanan 50 haber incelenmiştir.

KONUNUN SINIRLILIKLARI

İklim değişikliğine ilişkin haber çerçevelerini sadece bir ulusal gazetenin internet sürümünden araştırmak konunun sınırlılıklarından birini oluşturmaktadır. Günümüzde sosyal medya ve katılımcı haber sistemleri içerisinde tek bir haberle ilgilenirken birçok haber tüketicisinin potansiyel olarak çoklu çerçeve referanslarına maruz kaldığı not edilmiştir (Nisbet, Newman, 2014 :371). İlgili konuda ana akım medyanın yanında dijital alanda yer alan alternatif medyanın da incelenmesi konuya ilişkin daha bütünlüklü bir kavrayışta gerekli ve etkili olacaktır.

BULGULAR

1. Pandora'nın kutusu, Frankenstein Canavarı-Kadercilik

Eyleyiciler: Uzman görüşü aktarılmıştır.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliği sonuçlarının psikolojik etkileri ile ilişkilendirilmiştir. Dışarıdan gelen bir tehdittin yarattığı tedirginlik olarak ulusal sınırlar içindeki etkisi ve bu etki ile başa çıkma önerilerinden oluşmaktadır. İklim değişikliği açıklanmamıştır.

Uzman: “Afetlerle yaşamak zorundayız. Fakat, hiçbirimiz travma ile yaşamak zorunda değiliz”.

2. Pandora'nın kutusu, Frankenstein Canavarı-Kadercilik

Eyleyiciler: Devlet yetkilileri ve Yerel yönetim sözcüsü, evi yıkılan kişi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İmar ve yerleşme ile ilişkili olarak ele alınmıştır.

Evi yıkılan kişi: “Yağmur az yağan bir yere taşınacağız”.

Devlet Yetkilisi: “İklim değişikliği ülkemizde ani yağışlara neden olmaktadır. Vatandaşların can güvenliği sağlanmalıdır”.

3. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: İsviçre merkezli Climeworks şirketi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Teknoloji ve kirlilik paradigması yerine yeşil ekonomi. Yeşil enerji olarak kullanılacak yeşil gaz üretiminin ekonomik büyümeye olan katkısı öne çıkarılmıştır.

4. Pandora'nın kutusu, Frankenstein Canavarı, Kadercilik.

Eyleyiciler: Bilimsel rapora atıf yapılmıştır.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Gelecekte yaşanacak felaketlere yönelik senaryolardan oluşmaktadır.

5. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Nobel ödülü kazanan iki bilim insanı.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliği ile ortaya çıkan zararı önleyen çalışmaları nedeniyle. Çalışmalarının içeriği açıklanmamıştır.

6. Kamuya Hesap Verme Sorumluluğu ve Ekonomik çerçeve

Eyleyiciler: Sputnik Haber, Uluslararası örgütler (BM), Paris İklim Anlaşması.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Meteorolojik değişimler, kasırgalar, kıtlık, biyolojik çeşitliliğin azalması. Bu konuda alınacak önlemlerin insanlar ve doğal ekosistemler için yararları aktarılmıştır. Yeşil- yenilenebilir enerjinin ekonominin geliştirilmesine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Uluslararası Örgüt: “Biz üzerimize düşeni yaptık ve mesajı ilettik. Şimdi top hükümetlerde. Bu konuda eyleme geçmek onların sorumluluğu”.

7. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Uluslararası rapor (IPCC), Uzman görüşleri.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Aşırı hava olayları, yükselen deniz seviyeleri, arktik deniz buzullarının erimesi ve diğer değişimler aktarılmıştır. Önlem alınmazsa gerçekleşebilecek kötü senaryolara ve olası önerilere yer verilmiştir.

8. Pandora'nın Kutusu, Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Yabancı Gazete (The Irish Times), Uluslararası Rapor (IPCC).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Kuraklık, sel, aşırı ısınma, yoksulluk riskini arttırmasına yer verilmiştir.

9. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: Uzman görüşleri, Akademi, Finans Sektörü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Enerji ihtiyacı ve bunu karşılamak için doğaya verilen zararın en aza indirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Sürdürülebilir enerjiyi desteklenmelidir. Yeni bir ekonomik alan olarak yeşil- yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ihtiyaç vurgulanmıştır.

10. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Birleşmiş Milletler (BM), Paris İklim Anlaşması, BM iklim değişikliği Çerçeve Sözleşmesi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Sıfır emisyon-karbon salım miktarı, karbondioksitin atmosferden tahliyesi ve çözüm önerilerini kapsamaktadır.

11. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Uzman görüşleri, BM İklim Raporu (IPCC).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Aşırı kuraklık, yangın, sel, gıda kıtlığı aktarılmıştır.

12. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Uzmanlar (Dünya Doğa'yı Koruma Vakfı), Uluslararası Anlaşma.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Küresel ısınma, doğal yaşam alanları ve türlerin kaybolması, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi sebebiyle sağlık, refah, güvenlik ve ekonominin etkilenmesi aktarılmıştır. Alınması gereken önlemlere yer verilmiştir.

13. Pandora'nın kutusu

Eyleyiciler: (Özel haber), uzman görüşü (Dünya Doğa'yı koruma Vakfı), Uluslararası Anlaşma.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Küresel ısınma, doğal yaşam alanları ve türlerin kaybolması, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi sebebiyle sağlık, refah, güvenlik ve ekonominin etkilenmesine ve önerilere yer verilmiştir.

14. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı³.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliğine uyum ve azaltım politikalarına sağlanan finansal destekler açıklanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Baş müzakerecisi Prof.Dr. Mehmet Emin Birpınar. “Günümüzde iklim sisteminde yaşanan değişiklikler insan ürünü ve bu değişikliğin yarattığı etkiler gün geçtikçe artıyor”.

15. Ahlak ve Etik Çerçevesi

Eyleyiciler: Yazar (Buket Uzuner) ve yeni romanı (Hava).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Doğa için toplumsal adalete çağrı ve doğaya saygı öne çıkartılmıştır. Yazar: “Doğaya ihanet felaket getirir”.

16. Pandora’nın Kutusu, Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Uluslararası Petrol Şirketi (Shell) üst düzey yöneticisi, BM İklim Değişikliği Raporu.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Çok büyük bir ormanlaştırmayla iklim değişikliğinin önüne geçilebileceği savı aktarılmıştır.

17.Sosyal Süreçler ve Ahlak/ Etik Çerçevesi

Eyleyiciler: Ekoloji Belgesel Film Festivali, Festival Yönetmeni, Yerel Yönetim (Belediye Başkanı).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Sürdürülebilirliğin önemi, doğaya karşı sorumluluk öne çıkartmıştır.

18. Ekonomi Çerçevesi

Eyleyiciler: TUSİAD Başkanı.

³ 2022’de Bakanlığın ismi Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Sürdürülebilirlik, kalkınma hedefleri, tarım sektörü, milli ekonomi öne çıkartılmıştır.

19. Ekonomi Çerçevesi

Eyleyiciler: Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB), kadın tarım işçiler.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Kalkınmayı sağlayacak eğitimlerin bir parçası olarak yer almıştır. Tarım ve tarımsal üretim öne çıkartılmıştır.

20. Ekonomi Çerçevesi ve Pandora'nın Kutusu (Teknolojik İyimserlik)

Eyleyiciler: Uzmanların görüşleri, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Şirket yöneticisi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Doğal kaynaklara bağlı üretim yapanların tehdit altında olduğu belirtilmiştir (tarım, balıkçılık, madencilik, fosil yakıt kullanımına bağlı enerji alanında çalışanlar). Alınması gereken önlemlere, yeşil ekonomiye geçişin ekonomik getirilerine ve teknolojik yatırımlara olan ihtiyaca yer verilmiştir.

21. Ekonomi Çerçevesi ve Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Özel sektör (Türkiye Gıda İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu), BM Gıda ve Tarım Örgütü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Sıfır açlık hedefine ulaşmada engellerden biri olarak yer almıştır. Sıfır gıda atığı projesini geliştirmek amacı aktarılmıştır.

22. Bilimsel ve Teknik Olarak Belirsizlik

Eyleyiciler: ABD Başkanı Donald Trump, IPCC Raporu.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Bu konuda alınacak önlemlerin ekonomik rekabeti azaltacağı ve insanların işlerini tehdit edeceği aktarılmıştır. İklim değişikliğine ilişkin şüpheler öne çıkartılmıştır.

23. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Özel sektör (Gaziantep Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı), BM Gıda Örgütü (FAO).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Gıda sorunu kapsamında yer almıştır.

24. Pandora'nın Kutusu ve Ahlak/Etik

Eyleyiciler: Bilim insanı (Stephen Hawking- İngiliz fizikçi).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Dünyanın geleceğinin tehdit altında olması aktarılmıştır. Bilimsel düşünmeye olan ihtiyaca yönelik çağrıya yer verilmiştir.

25. Pandora'nın kutusu, Frankenstein Canavarı.

Eyleyiciler: IPCC Raporu , Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Toz taşınımı olarak atmosfere olan etkisine yer verilmiştir.

26. Çatışma/ Strateji

Eyleyiciler: Uluslararası Örgüt (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü Eski Başkanı), ABD Başkanı Donald Trump, İran Nükleer Anlaşması, Paris İklim Değişikliği Anlaşması, Çin, Meksika, Avrupa Birliği.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Uluslararası Paris İklim Anlaşması kapsamında yer verilmiştir.

27. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Uluslararası Örgütler (BM, Dünya Gıda Tarım Örgütü, Dünya Gıda Programı, BM Çocuklara Yardım Fonu, Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu, Uluslararası Gıda ve Tarım Politikaları Araştırma Enstitüsü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Doğal afetlerle beraber açlık ve yetersiz beslenmedeki artışın temel nedenlerinden biri olarak aktarılmıştır.

28. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Devlet Görevlisi (TBMM Başkanı Binali Yıldırım), Uzman görüşü (Akademik-Marmara Üniversitesi).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Hakkında bilgi edinilmesi gereken konulardan biri olarak aktarılmıştır.

29. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Yerel Yönetimler (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Mevlüt Uysal), Televizyon programcısı.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Şehir planlaması ile ilişkisi kapsamında aktarılmıştır.

30. Çatışma/ Strateji

Eyleyiciler: ABD, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü, Çin, Asyalı 21 Mevkidaş, Brexit, Paris İklim Anlaşması.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Farklı tarafları karşı karşıya getiren bir politika konusu olarak aktarılmıştır.

31. Pandora'nın Kutusu, Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Alman Televizyon kanalı haberi (DW), BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Deniz seviyesinin yükselmesine bağlı olarak çok önemli tarihsel varlıkların tehdit altına gireceği aktarılmıştır.

32. Sosyal Süreçler

Eyleyiciler: Yerel Yönetimler (Mersin Büyükşehir Belediyesi), Akademi (Mersin Üniversitesi), Özel Sektör (Geri Kazanım ve Sanayiciler Derneği- GEKSANDER), Ortaöğretim Öğrencileri.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Hayvanlar üzerindeki etkisi ve çevreyi koruma bilincini geliştirme kapsamında aktarılmıştır.

Yerel Yönetim: “Bizim zamanımızda vahşi hayvanlar şehirlerin kenarlarına kadar gelir, yaşardı. Kuşların ve hayvan sürülerinin sayısı çok daha fazlaydı. Maalesef birçok güzelliğimiz kaybettik. Bilgisayarları icat ettik, oyunları icat ettik ama maalesef çevreyi koruyamadık. Gençlerimize düzgün bir çevre getiremedik”.

33. Teknolojik İyimserlik: (İnternet, Yapay Zeka, Büyük Veri, Toplum 5.0, Öğrenen Makineler, Robotlar)

Eyleyiciler: Bilim İnsanı (Stephen Hawking), Özel Şirketi(Teknoloji-Preferred Networks), Bilim insanı-Akademi , Uluslararası Örgüt (AB), Çin, Japonya, Google, Amerikan Yapay Zeka Derneği, Düşünür, Alman Endüstri Federasyonu, Japon Soft Bank, İngiliz Parlamentosu.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Gelişen teknolojinin çevre ve iklim değişikliği sorunlarına cevap verme potansiyeli kapsamında yer verilmiştir.

34. Pandora’nın Kutusu

Eyleyiciler: Devlet Bakanı (Orman ve Su işleri Eski Bakanı Prof. Dr. Veysel Eroğlu), Akademi (İstanbul Aydın Üniversitesi).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Kuraklık kapsamında aktarılmıştır.

Devlet Bakanı: “Küresel iklim değişikliği sebebiyle bazı bölgelerde kuraklık artıyor. Özellikle Afrika, Ortadoğu ve Türkiye’nin Güneydoğu Anadolu ile Akdeniz Bölgesi’nde kuraklık bekleniyor. 2050 yılında 4 milyara yakın insanın su sıkıntısı çekeceği tahmin ediliyor. Şu anda bile Afrika ve Ortadoğu gibi bölgelerde ve dünyanın değişik yerlerinde 2 milyar insan yeteri kadar ve uygun kalitede suya erişemiyor”.

35. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: İş Kadını (Güler Sabancı), Akademi (Özel Üniversite), Yüksek Lisans Bölümü mezunları.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Ekonomik gelişmenin zorunlu bir unsuru olarak ilgili konudaki eğitimin önemi öne çıkartılmıştır.

36. Ahlak/ Etik

Eyleyiciler: Özel şirket (Alarko Carrier), Fotoğraf yarışması.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Etkilerine dikkat çekerek farkındalık yaratma ve sürdürülebilirlik kapsamında aktarılmıştır.

Şirket Sözcüsü: “İnsanların yaşam kalitesini arttırmak için üretim yaparken aynı zamanda dünya ekosistemini desteklememiz ve gelecek kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakmamız gerekiyor”.

37. Ekonomik Çerçeve ve Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Özel Sektör (Escarus Danışmanlık).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Kaynak kıtlığı, çevresel bozulma ve iklim değişikliği kaynaklı sorunlarla mücadele edebilmek için bu durumun ekonomik bir modele dönüştürülmesinde finansman kaynaklarına duyulan ihtiyaç aktarılmıştır

38. Frankenstein Canavarı, Kadercilik

Eyleyiciler: İklim değişikliği, kasırga, ada.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliğine bağlı olarak ortaya çıktığı belirtilen aşırı hava olaylarında hayvan ve endemik bitkilere ev sahipliği yapan adanın haritadan silinmesi (yok olması, sular altına gömülmesi) aktarılmıştır.

39. Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Devlet Yetkilileri (Tarım ve Orman İl Müdürü), Köylü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Tarım kapsamında aktarılmıştır. Bitki hastalıklarının ve bitkilere zararlı popülasyonların artmasına yer verilmiştir.

40. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: Cumhurbaşkanlığı 2019 yıllık programı, Resmî Gazete, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Mimari ve şehircilik alanında iklim değişikliği ile mücadele ve uyum için ulusal uygulamaların güçlendirilmesi gerektiği aktarılmıştır. Ulusal Kalkınma.

41. Bilimsel ve Teknik Belirsizlik.

Eyleyiciler: Yabancı Medya (BBC Türkçe haberler-teknoloji haberleri), ABD Bilim, Mühendislik ve Tıp Ulusal Akademileri, Akademi (Cardiff üniversitesi), Dünya Kayak Enstitüsü.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Havadaki karbondioksitin temizlenmesi için doğal ve ucuz yöntemler kapsamında aktarılmıştır.

42. Pandora'nın Kutusu ve Ahlak/ Etik.

Eyleyiciler: Özel Şirket (Çin sermayesi ile yapılacak Yumurtalık EMBA Kömürlü Termik Santrali), Sivil Toplum Örgütü (Doğu Akdeniz Çevre Dernekleri Gönüllü Avukatı), Ulusal Yargı (Mahkeme).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Termik santralin iptal davasında gerekçe olarak yer verilmiştir.

Sivil Toplum Örgütü: “Gezegen atmosferinin altında canlı yaşamının sürebilmesini sağlayan koşullar ve iklim sistemi kömürlü termik santraller nedeniyle değişmekte olup, fosil yakıt tüketimi gezegen ekosisteminin sürdürülebilirliğini ve insanlığın geleceğini tehdit etmektedir. İptal kararı verin”.

43. Pandora'nın Kutusu, Frankenstein Canavarı

Eyleyiciler: Özel sektör (Ankara Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu-TGDF), İngiliz Kraliyet Akademisi, Netlog.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Gıda atıkları ile ilgili olarak özel sektörde gıda tedarik zincirinin alması gereken önlemler kapsamında aktarılmıştır.

44. Bilimsel Belirsizlik ve Pandora'nın Kutusu

Eyleyiciler: Finans (Bitcoin, kripto para), Nature Climate Change dergisi, Akademi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliğinin etkilerini arttıracığına yönelik şüpheler aktarılmıştır.

45. Bilimsel ve Teknik Olarak Belirsizlik.

Eyleyiciler: Yabancı gazete (The Telegraph), Amerika Enerji Bakanlığı Raporu, sera gazları, bilim insanları.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliğini önlemeye yönelik ortaya çıkan gelişmeler olarak yer verilmiştir.

46. Pandora'nın Kutusu (Teknolojik iyimserlik)

Eyleyiciler: Akademi (Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi), Özel Sektör (AGROVISIO), Tarım Sigortaları Havuzu (TARSIM).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Tarımsal üretimde kuraklığın etkisinin teknolojik yeniliklerle (yazılım, donanım) önüne geçilebileceği aktarılmıştır.

47. Ahlak/ Etik Çerçevesi

Eyleyiciler: Özel Şirket (Yatağan Termik Santrali), Devlet Kurumları (Enerji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Yerel Yönetimler (Muğla Valiliği, Yatağan Kaymakamlığı).

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Ortaya çıkan zararların giderilmesi kapsamında yer almıştır. Modernizasyon ile karbon emisyonlarının düşürüldüğü aktarılmıştır.

Şirket açıklaması: "...hava kalitesinin iyi bir seviyeye geldiği ve doğanın korunması amacıyla ağaçlandırma kampanyasının başlatıldığı... sera gazı salınımı azaltılarak iklim dostu bir yol izlenecektir."

48. Ekonomik Çerçeve

Eyleyiciler: Özel Şirket (Dayanıklı Tüketim Malzemeleri -Arçelik), Araştırma Şirketi (Londra Merkezli EIRIS) Sürdürülebilirlik Raporu, Amerikan İletişimciler Derneği, Londra Borsası, Avrupa Fonları.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: İklim değişikliğine uyum sürdürülebilir gelişmede bir kriter olarak değerlendirilmiştir.

49. Pandora'nın Kutusu, Kadercilik

Eyleyiciler: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Genel Müdürlüğü, yıkılan binanın sahibi.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Doğal afetlerin nedeni olarak ele alınmıştır.

50. Sosyal süreçler.

Eyleyiciler: Tarım ve Orman Bakanı, BM Gıda Örgütü, İşverenler Sendikası.

İklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi: Açlık sorununun nedeni olarak aktarılmıştır. Tarımsal üretime olan olumsuz etkisine yer verilmiştir.

SONUÇ

Araştırma bulgularına göre haberler içinde en yaygın kullanılan çerçeve “Pandora'nın Kutusu” çerçevesidir. İlgili çerçeveyi “Ekonomi Çerçevesi” izlemiştir.

Genel anlamda Pandora'nın kutusu çerçevesi, iklim değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan ve gelecekte ortaya çıkacağı öngörülen doğal afetleri ve olumsuz durumları tanımlamıştır. Yorumlayıcı paketler genel itibari ile bu sonuçların önlenemez oluşuna gönderme yapmıştır. Alınabilecek tedbirleri içeren alternatif olumlu bir çerçeveye çok az yer verilmiştir. Kötü sonuçlardan kurtulmanın hiçbir yolunun kalmadığının öne çıkartılması, ilgili sorununun kontrol edilemez olarak tasvir edilmesine ve kaderci bir yaklaşıma yol açmıştır. İnsanlar bu durumun kurbanı olarak edilgenleştirilmiştir.

İklim değişikliği ve doğal afetler arasında kurulan neden-sonuç ilişkisini öne çıkaran çerçevelerde iklim değişikliğine yol açan nedenler görünmez kılınmıştır. İklim

değişikliği kendi kendine olan durağan bir konu olarak aktarılmış ve bu durumun sorumluları açıklanmamıştır.

Bazı haberlerde birden fazla çerçeve kullanılmıştır. Diğer çerçevelerle en fazla kullanılan çerçeve Pandora'nın kutusu olmuştur. Ahlak/etik çerçevesi ilgili konudaki yaygın değerleri göstermesi açısından değerlendirilmiştir. Bu çerçevenin bir yandan kişileri tehlikelere karşı uyaran diğer yandan sorumluluk almaya davet eden bir yapı taşıdığı görülmüştür. İklim değişikliği konusunda doğaya saygılı olma, zarar görenleri koruma gibi bireysel çabalar öne çıkartılmıştır. Konunun küresel yanı ve devletlerin, şirketlerin sorumluluğunun vurgulanmaması haberlerdeki eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Haberlerde kullanılan çerçeveler sorumlulukların bireyselleştirilmesine neden olmuştur (Bauman, 2007).

Pandora'nın kutusu ile kullanılan teknolojik iyimserlik çerçevesi iklim değişikliği sorununda teknolojiye görev yüklemesi açısından değerlendirilmiştir. Haberlerdeki teknolojik determinist yaklaşım, yaşanan sorunun gelecekteki uzak bir tarihte çözümlenecek bir konu olarak çerçevenmesinde etkili olmuştur.

Haberlerin kurulmasında yaygın olarak başvuru ikinci çerçeve ekonomik çerçeve olmuştur. Bu çerçeve ile iklim değişikliğine uyum ve azaltım politikaları kapsamında ortaya çıkan yeni iş olanakları olarak, yeşil ekonomi metaforunun güçlendirildiği görülmüştür.

Sosyal süreçler çerçevesinin kurulmasında sürdürülebilirlik önemli bir yer tutmuştur. Doğa ile uyum içinde, var olan sorunlara çözüm arayışı olarak kurulan bu çerçevede daha çok siyasi elitlerin görüşleri aktarılmıştır.

İklim değişikliği konusunda farklı bilim adamlarına, uzmanlara, uluslararası kurumlara ya da belgelere ve resmi yetkililerin birbirlerini çürüten açıklamalarına dayanan haberler, konunun bilimsel ve teknik olarak belirsizlik çerçevesini güçlendirmiştir. Çatışma/ strateji çerçevesinde iklim değişikliği konusunda farklı örgütlerin politik manevralarına yer verilmiştir. İlgili müzakerelerde ne söylendiğinden çok devletlerin isimleri öne çıkartılmıştır.

İncelenen haberlerde en az yer verilen çerçevenin kamusal hesap verme sorumluluğu-kamusal sorgulanabilirlik/ denetim çerçevesi olduğu görülmüştür. Bu haberlerde siyasal yetkililerin açıklamaları yer almıştır. Örneğin, siyasal yetkililerin

vatandaşın “can güvenliğini sağlama” sorumluluğunun altı çizilmiştir. Kamu çıkarına yer verilmiş, ancak şeffaflık, katılım ve denetim konusu belirsiz bırakılmıştır.

Orta yol/alternatif yol çerçevesi kapsamında kutuplaşmış ya da çatışan görüşler ve seçenekler arasındaki üçüncü yol olarak inşa edilmiş bir haber ile karşılaşılmamıştır.

İlgili konuda uluslararası aktörlerin (Birleşmiş Milletler, Uluslararası Anlaşmalar, Ülkeler vs.) yanında bilim adamları, uzmanlar, yerel yönetim temsilcileri, özel şirket sözcüsü, köylü, vatandaş haberleri kuran aktörler olarak yer almıştır. Ancak, bu haberlerde iklim değişikliğinden etkilenen insanların görüşlerine çok az yer verildiği görülmüştür. İncelenen haberlerden sadece ikisinde (sel nedeniyle binası çöken vatandaş ve zeytin üreticisi) açıklamaları aktarılmıştır. Haber eyleyicilerinin uzmanlar, siyasi elitler, uluslararası örgütler ve özel şirketlerden oluşması bu konuda aktarılan çerçeveleri belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Gazetecilerin yeni çerçeveler kullanabilmeleri ile farklı haber kaynaklarının görünür kılınması ve ilgili konuda farkındalık yaratılması arasında ilişki bulunmaktadır. Haberlerde bu konuda eksiklik görülmüştür.

İncelenen 50 haber içinde yer alan 35 haberde fotoğraf kullanılmıştır. Haber anlatımı görsel göstergelerle güçlendirilmiştir. Görseller arasında siyasi figürler, uluslararası toplantılar, meteorolojik olaylar, dünya küresi, bacası tüten fabrikalar, robotlar, kurak topraklar yer almıştır. İklim değişikliği görselleri genel anlamda soyut bir konu olarak çerçevelenmiştir.

Haber kaynakları incelendiğinde haberlerin çoğunun ajans haberlerine, derleme, çeviri ya da dış kaynaklı haberlere dayandığı görülmüştür. Bunun yanında haberler arasında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporuna dayanan sekiz haber bulunması ilgili konudaki farkındalığı göstermesi açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Haberlerde iklim değişikliğinin genel olarak olumsuz durumlarla bağlantılı olarak çerçevelendiği görülmüştür. Bunun yanında, “yeşil işler” yaratma metaforunun ekonomik çerçeve ile kullanılmasıyla bu alanda olumlu bir yoruma yer açılmıştır.

İncelenen haberlerin genel olarak medyada iklim değişikliğine ilişkin kullanılan çerçeveler hakkında yeterli bilgiyi sağlayamayacağı düşünülmektedir. Ancak, iklim

değişikliği kapsamında ana akım medyayı temsilen Hürriyet gazetesinde incelenen haberlerde geniş anlamda yer alan belirsizlik, kötü sonuçlar bekleme ve kadercilik yorumlarından oluşan çerçevelerin bu konuda oluşması gereken aktif, bilgi sahibi ve çözüm odaklı düşünme biçiminin önünde engel oluşturduğu varsayılabilir.

Araştırmada uyarlanan çerçevelere ek olarak haber bulguları “dijital iyimserlik olarak” tanımlanabilecek bir çerçeveye işaret etmiştir. Teknolojik gelişmelerle artan dijitalleşmeyi iklim değişikliğinin çözümlenmesinde bir olanak sunan bu çerçevede internet, yapay zeka, öğrenen makineler, büyük veri analizleri öne çıkarılmıştır.

KAYNAKÇA

- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. (Çev. S. O. Çavuş), Can İnceleme, İstanbul.
- Brüggmann, M. (2014). “Between Frame Setting and Frame Sending: How Journalists Contribute to News Frames”. *Communication Theory*, 24 (1) 61–82. <https://doi.org/10.1111/comt.12027>
- Castells, M. (2009). *The Greening of the Self: The Environmental Movement*, Joyn Wiley& Sons, <https://doi.org/10.1002/9781444318234.ch3>
- Doğu, B. (2013). *Ana Akım Medya Gündeminin Yeniden Kurgulanması: Türkiye’deki Alternatif Haber Siteleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Doudaki, V., Boubouka, A., Tzalavras, C. (2016). “Framing the Cypriot economic crisis: In the service of the neoliberal vision”. *Journalism*, 20(2):349-368. jou.sagepub.com, <https://doi.org/10.1177%2F1464884916663601>
- Meisner, S. M., Takahashi, B. (2013). “The Nature of Time: how the covers of the World’s most widely read weekly news magazine visualize environmental affairs”. *Environmental Communication*, 7 (2) 255-276. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17524032.2013.772908>
- Nisbet, M. C. (2009), “Communicating Climate Change: Why Frames Matter for Public Engagement”. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 51(2): 12-23. DOI: 10.3200/ENV.51.2.12-23
- Nisbet, C.M., Newman, P. T. (2015). *Framing, The Media, and Environmental Communication*. The Routledge Handbook of Environment and Communication, The Routledge, London.
- Özarslan, H., (2007). *Çerçeveleme Yaklaşımı Açısından Haber Çerçevesinin İzler Kitle Düşünceleri Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özer, Ö. (2011). *Haber söylem ideoloji eleştirel haber çözümlemeleri*. LiteraTürk, Konya, İstanbul.

- Reese, S. (2009). “Finding Frames In A Web of Culture: The Case of the War on Terror”, *Doing News Framing Analysis: Empirical, Theoretical, and Normative Perspectives*. P. D’Angelo ve J. Kuypers (drl.).Routledge, New York.
- Şahin, Ü., Üzelgün, M.A. (2016), “İklim Değişikliği ve Medya”, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul.
- Tuchman, G. (1978). *Making news, A study in the Construcion of Reality*. The Free Press, New York, London.

İNTERNET KAYNAKLARI

1. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/iklim-degisikligi-ruhsal-hasara-neden-oluyor-40974326> (erişim tarihi: 01.03.2019).
2. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/rize/rizede-dere-yatagindaki-7-katli-apartmanin-yik-40975380> (erişim tarihi: 01.03.2019).
3. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/iklim-degisikligi-climeworks-havadaki-karbon-40976261>(erişim tarihi: 01.03.2019).
4. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/ippcnin-1-5-c-kuresel-isinma-ozel-raporu-ona-40979948> (erişim tarihi: 01.03.2019).
5. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-nobel-ekonomi-odulu-sahibini-buldu-40980175> (erişim tarihi: 01.03.2019).
6. <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/1-5-santigrat-derecelik-kuresel-isinma-limiti-2030-itibariyla-asilabilir-40980556> (erişim tarihi: 01.03.2019).
7. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/ippcnin-1-5-c-kuresel-isinma-ozel-raporu-ona-40979948>(erişim tarihi: 01.03.2019).
8. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/rapor-iklim-degisikliginin-etkileri-dusunuldug-40980388>(erişim tarihi: 01.03.2019).
9. <https://www.hurriyet.com.tr/ik-yeni-ekonomi/yesil-ekonomi-30-milyon-is-yaratacak-40985369> (erişim tarihi: 01.03.2019).

10. <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/bmden-iklim-degisikligi-uyarisi-40980920> (erişim tarihi: 01.03.2019).
11. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iklim-degisikligini-onlemek-icin-kritik-tarih-2030-40981069> (erişim tarihi: 01.03.2019).
12. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/kuresel-isinmayi-1-5-derecede-tutmak-icin-acer-40981803>(erişim tarihi: 01.03.2019).
13. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/tum-dunyayi-ilgilendiren-1-5-derece-uyarisi-40981268> (erişim tarihi: 01.03.2019).
14. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/iklim-degisikligi-projesine-3-milyon-493-bin-40982807> (erişim tarihi: 01.03.2019).
15. <https://www.hurriyet.com.tr/kitap-sanat/hava-tasir-adaleti-hic-yorulmadan-40982597>(erişim tarihi: 01.03.2019).
16. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/brezilya-kadar-orman-gerekli-40983220>(erişim tarihi: 01.03.2019).
17. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/canakkale/bozcaada/bozcaada-uluslararası-ekolojik-belgesel-film-fe-40983780> (erişim tarihi: 01.03.2019).
18. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/tusiad-bilecik-tarim-sektoru-surdurulebilirlik-40984947> (erişim tarihi: 01.03.2019).
19. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/tzob-bayraktar-tarimin-yuku-kadınların-sirtind-40986406> (erişim tarihi: 01.03.2019).
20. <https://www.hurriyet.com.tr/ik-yeni-ekonomi/yesil-ekonomi-30-milyon-is-yaratacak-40985369> (erişim tarihi: 01.03.2019).
21. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/acligi-bitirmek-icin-gida-kayıplarının-onune-ge-40987175> (erişim tarihi: 01.03.2019).
22. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/trump-insanların-yükselen-sıcaklıklardan-soru-40987194> (erişim tarihi: 01.03.2019).
23. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/gaziantep/akincidan-dunya-gida-gunu-aciklamasi-40988504> (erişim tarihi: 01.03.2019).
24. <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/hawking-trumpin-secilmesi-bilim-insanlarına-kuresel-bir-isyan-40988429> (erişim tarihi: 01.03.2019).

25. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/toz-tasinimi-nedir-neden-olur-40988635>, (erişim tarihi: 01.03.2019).
26. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avrupa-birligi-liderleri-asya-liderleri-ile-bir-araya-geldi-40990833>(erişim tarihi: 01.03.2019).
27. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/aclik-cekenlerin-sayisi-her-gecen-gun-artiyor-40988357> (erişim tarihi: 01.03.2019).
28. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/yildirim-bu-yil-sonuna-kadar-devlette-butun-is-40991050>(erişim tarihi: 01.03.2019).
29. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ibb-baskani-mevlut-uysal-acikladi-bir-ay-icinde-acilacak-40990968> (erişim tarihi: 01.03.2019).
30. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avrupa-birligi-liderleri-asya-liderleri-ile-bir-araya-geldi-40990833>(erişim tarihi: 01.03.2019).
31. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/iklim-degisikligi-efesi-tehdit-ediyor-40992607> (erişim tarihi: 01.03.2019).
32. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/mersin/merkez/mersinde-iklim-degisikligine-dikkat-cekildi-40991722> (erişim tarihi: 01.03.2019).
33. <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/endustri-4-0a-karsi-toplum-5-0i-gelecekte-neler-bekliyor-40993223>(erişim tarihi: 01.03.2019).
34. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/eski-bakan-eroglu-istanbul-2071-yilina-kadar-s-40992724> (erişim tarihi: 01.03.2019).
35. <https://www.hurriyet.com.tr/kampus/guler-sabancidan-mezunlara-tavsiyeler-40994721>(erişim tarihi: 01.03.2019).
36. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/kuresel-iklim-degisikligi-fotograf-yarismasi-40997333> (erişim tarihi: 01.03.2019).
37. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/escarus-temiz-teknoloji-fonu-turkiyede-1-8-mi-40999594> (erişim tarihi: 01.03.2019).
38. <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-kasirga-bir-adayi-yok-etti-40999129>(erişim tarihi: 01.03.2019).

39. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/canakkale/bayramic/kazdaglarinda-zeytin-sinegi-urunlerin-yuzde-80-41000990> (erişim tarihi: 01.03.2019).
40. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/gayrimenkul-degerleme-sistemi-gelistirilecek-41000877> (erişim tarihi: 01.03.2019).
41. <https://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/atmosferi-karbondioksitten-temizlemek-icin-5-ucuz-yol-41002079> (erişim tarihi: 01.03.2019).
42. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iklim-degisikligi-dava-delili-41003406> (erişim tarihi: 01.03.2019).
43. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/merkez/her-yil-turkiyede-26-milyon-ton-gida-kaybi-yas-41002861> (erişim tarihi: 01.03.2019).
44. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/arastirma-kripto-para-kullanimi-kuresel-icin-41003303>(erişim tarihi: 01.03.2019).
45. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/iklim-degisikligi-ile-mucadele-icin-iyi-haber-41004431>(erişim tarihi: 01.03.2019).
46. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/kurakliga-duyarli-turkiye-toprak-haritasi-pro-41003980> (erişim tarihi: 01.03.2019).
47. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/mugla/yatagan/yatagandaki-hava-kalitesi-iyiye-gidiyor-41004009> (erişim tarihi: 01.03.2019).
48. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/arcelik-5-kez-borsa-istanbul-surdurulebilirlik-41004291> (erişim tarihi: 01.03.2019).
49. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/o-binanin-sahibi-konustu-40975681>(erişim tarihi: 01.03.2019).
50. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bakan-pakdemirli-fao-genel-direktor-yardimcisini-kabul-etti-40989277>(erişim tarihi: 01.03.2019).
- <http://iklim.csb.gov.tr/birlesmis-milletler-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-4362> (erişim tarihi: 06.04.2018).

SÜRREALİZMLE ÖZGÜRLÜĞÜN EŐİŐİNDE BİR SANATÇI: RENÉ MAGRITTE

Öz

Modernizm dönemi sanat alanındaki gelişimi, geçmiş stillerin kural ve anlayışı yerine, yeniliğin, deneyciliğin, özgün düşünce ve biçimin yer almasıyla gerçekleşmiştir. Çeşitli toplumsal ve siyasi gelişmelerin yaşandığı, iki Dünya Savaşı arasında ortaya çıkan ve Modernizm ile ilişkilendirilen etkili akımlardan biri olan Gerçeküstücülük; Dadaizm sonrası bir gelişme olarak ortaya çıkmıştır. Paris’te sanat ortamlarında adından söz ettirmiş ve 1966 yılında grubun lideri Andre Breton’un ölümüyle akım etkisini yitirmiştir. Akımın lideri André Breton, ilk olarak Sürrealizm’i bir devrim hareketi ve kavram olarak da gerçek dışı anlamında değil, aksine gerçeğin insanda yaratmış olduğu olduğu iz düşümü şeklinde tanımlamıştır. Sürrealizm akımının amacı tutucu değerlerin süslemelerini terk ederek bilincimizin kontrolündeki zihinsel aşamaları, sonuçları ne olursa olsun muhakeme ve mantık açısından özgürleştirmektir. Bu çalışma, 20. yüzyılda ortaya çıkan birçok sanat hareketi ve akımları içerisinde Sürrealizm hareketinin oluşum ve gelişim süreci kapsamında sanatçı René Margritte eserlerini konu alan bir çalışmadır. Sanatçının idealist ve natürel tarzda dilin, imgenin gerçekliğini birebir yansıttığı anlayışı üzerine kurulu ‘Özgürlüğün Eşğinde’ adlı eseri ayrıca detaylı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Gerçeküstücülük, André Breton, René Margritte

AN ARTIST ON THE THRESHOLD OF FREEDOM WITH SURREALISM: RENÉ MAGRITTE

Abstract

The development in the field of art in the period of modernism was realized by the replacement of the rules and understanding of the previous styles with innovation, experimentation, original thought and form. Surrealism, one of the influential movements that emerged between the two World Wars and associated with Modernism, where various social and political developments were experienced, emerged as a post- Dadaist development. It made a name for itself in the art scene in Paris, and with the death of the group's leader André Breton in 1966, the trend lost its influence. The leader of the movement, Breton, first defined Surrealism as a revolutionary movement and not as an unrealistic concept, but as the projection of the reality on human beings. The aim of the Surrealism movement is to abandon the embellishments of conservative values and liberate the mental stages under the control of our consciousness in terms of reasoning and logic, whatever the consequences. This study is a study about the works of artist René Margritte within the scope of the formation and development process of the Surrealism movement, among many art movements and movements that emerged in the 20th century. The artist's work called 'On the Verge of Freedom', which is based on the idealist and naturalistic understanding that language reflects the reality of the image, will also be examined in detail.

Keywords: Modernism, Surrealism, André Breton, René Margritte

GİRİŞ

Modernizm 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren ortaya çıkarak geçmişteki köklü değişimleri ile yeniliğe ve deneyciliğe verilen değeri ifade etmektedir. Gerçeküstücülük, 1924 yılında Fransa’da, sanat, edebiyat ve bilim alanında bilinçaltının önemini vurgulayan ve hayal gücünü toplumsal geleneklerden soyutlayan bir akım olarak ortaya çıkmıştır (Biber Vangölü, 2016: 872).

Gerçeküstücülük, Avrupa’da birinci ve ikinci dünya savaşları arasında, bilinçaltının üstünlüğünü öngören bir akımdır. Paris’te akımın öncüsü kabul edilen ve 1924’te ilk Sürrealizm Manifestosu’nu hazırlayan Andre Breton’la resmi bir tanım kazanmıştır. Çeşitli sanat dallarını etkileyen bu akım, rüyaları ve bilinçdışında yatan semboller toplumdaki geleneklerden bağımsız bir biçimde ele almıştır. Sigmund Freud’un psikanaliz yöntemlerinden yola çıkarak bilinç, bilinçaltı, rüyalar ve yaratıcılık üzerine kuramlar geliştirmişlerdir (Biber Vangölü, 2016: 872).

Fransız yazar ve şair André Breton, Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud’un teorilerinden büyük bir şekilde etkilenmiştir. Gerçeküstücü psikolojik çözümlemeler içeren, tüm Avrupa’da ses getiren, bilincimizde yer alan en derindeki düşüncelerimizi ifade eden resim ve yazıların; Freud’un çalışmalarıyla da benzerlik göstermiştir. Freud, 1899’da zihnimizdeki hatıraların ve rüya incelemelerini yaptığı *‘Düşlerin Yorumu’* adlı kitabını yayımlamıştır. Freud’un bilinçaltı adını verdiği ve kendi bilincimizde ortaya çıkaramadığımız rüyaları yorumlayarak anlayabileceğimize inanmıştır. Ayrıca Freud, çeşitli yöntem ve metodlarla rüyaların psikoloji üzerindeki etkileriyle bilinçaltının derinliklerine ulaşılabilmesine ve zihnin karmaşık yapısını anlayabileceğimizi düşünmüştür (Hodge, 2011: 152).

Breton, Dada’nın mantıksızlık ve var olan sanatsal düzenin anlayışı yerine bir kod sistemini, otomatizmi, doğal olmayan yapay yollarla ortaya çıkarmıştır. Bütün bunlardan kendisinin ‘belleğin yerleri’ olarak adlandırdığı kavramla gerçek olmayan bir hava yaratır. Böylece hayal ile gerçek olanın birbirine olan ilişkisi içerisinde bilinen bir şeyin, bilinmeyenler aracılığıyla ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Eroğlu, 2007: 386).

Andre Breton'un “saf psişik otomatizm” ismini verdiği yöntemle yazar ve ressamlar hiçbir estetik ön yargıya, ilke yada kurala bağlı kalmaksızın, kalemleri ve fırçalarıyla kelimeleri ve şekilleri oluşturmaya başlamıştır. Dadacı sanatçıların yarattığı bu davranış biçimi bilinçaltı gerçeklerini ortaya çıkarabileceğine inanmıştır ve buna ek olarak kelime, renk ve şekiller bilinç altının en derinliklerinde yatan his ve duygularını ifade etmiştir. Hayal gücünün bilinçaltı ile yakından ilişkili olduğu ve yaratıcılığın en üst seviyelerine çıkmak için hayal gücüne ulaşması gerektiği amaçlanmıştır. Sanatçılar eserlerinde rastlantısal imgeler elde edilmesine dayanan teknikler geliştirerek tamamlanmamış imgelerle bilinçle bilinçaltını bir araya getirmiştir. Bilinç ve mantığın olağan dünyasıyla düş dünyasını birleştirmeyi hedeflemişlerdir (Hodge, 2011: 153).

Dadacılık ve Gerçeküstücülük

Dada ve Sürrealizm akımları, iki dünya savaşı arasındaki yıllarda ve birbiriyle ilişkili iki akım olarak varlıklarını ortaya koymuşlardır. Dada sanatçıları; savaşın siyasi, sosyal ve ekonomik durumdan çokça etkilenmiştir. Savaş ortamının getirdiği olumsuzluklar insanları umutsuzluğa düşürmüş ve tükenmiş bir psikoloji içerisine dahil etmiştir. Zürih kafelerinde siyasi bir bağlantısı olmayan ve kendilerini devrimci sürgün olarak ifade eden kişilerin sayısı oldukça fazladır. James Joyce ve Igor Stravinsky gibi yazarlar, müzisyenler ve birçok alandan sanatçılar savaş dönemi İsviçre'sinde bir araya gelmişlerdir. Bu ülkeye gitmelerinin sebebi burjuva değerlerinin berbatlığına dikkat çekmek ve gittikçe etkisini kaybeden topluma karşı protestolarını arttırmaktır (Honour ve Fleming, 2016: 799).

Dadaizm, I. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan vahşet, günlük hayattaki entellektüel katılığa ve sanat aktivitelerinde her şeyin anlamsızlığını ve gereksizliğini vurgulayan bir protesto hareketidir. Akımın önemli temsilcilerinden; Jean Arp, Richard Hülsenbeck, Tristan Tzara, Jacques Magnifico, Marcel Janco ve Emmy Hennings'in de aralarında bulunduğu bir grup genç sanatçı tarafından 1916 yılında Zürih'te kurulmuştur. Dada bildirisinin açıklanmasıyla birlikte, savaş ve savaş sonrası hiçbir şeyin sağlam ve sürekli olmadığına inanan insanların yaşamış oldukları yıkımları ve umutsuzluğa düşmüş bireyin içinde bulunduğu dengesiz dünyayı açıkça sergilemek istemişlerdir (Yılmaz, 2014).

Savaşının olumsuz etkileriyle ortaya çıkan Dadaizm ve Gerçeküstücülük akımının en belirgin özelliği geçmişten gelen gelenekleri değiştirerek saf akılcılığa ve

mantığa uymayan, tüm değer sistemlerine karşı sınır tanımayan tutumlarıdır (Biber Vangölü, 2016: 874).

20. yüzyıl sanatında geçmiş birtakım algıların değiştirilerek ve yeniden düzenlenerek ortaya konulması gerektiği düşünülmüştür. Resim, sinema ve tiyatroya kadar birçok sanat dalını etkileyen sürrealistlerin amacı, insanın dünyasında yer alan fantezi, hayal, düş ve imgelemin üst gerçekliğini açıklayıp sanatı geçmişten gelen geleneklerin dışına çıkarıp düzenli ve kısıtlı kurallarına karşı kullanmaktır (Lynton, 1982; 172). Resimde kendi oluşturdukları dünyayı değiştirerek biçimler yaratmışlar ve doğaüstü güçlerin ve bilinçaltı kavramlarının bilinçten daha fazla önem kazandığına inanmışlardır. Bunu kullandıkları biçim ve renklerde ifade etmişlerdir (Yayman Ataseven, 2018: 1028).

René Magritte Yaşamı, Sanat Anlayışı ve Eserleri Üzerine

René Magritte Belçika Lessines'te doğdu. Babası tekstil tüccarıdır ve üç kardeşi vardır. Gençliğinin ilk yıllarında akıl hastası annesinin intiharıyla çokça travmatik olaylar geçirmiştir. Sambre Nehrinde cesedi bulunan annesinin sudan çıkarılışına şahit olmuştur. Çoğu eserine ilham olan bu olaydan dolayı resimlerinde korku, komedi ve tuhaflık vardır (Gramham-Dixon, 2018: 303).

Magritte, 1910 yılında çizim dersleri alarak ve daha sonra resimlerini sergileyerek erken yaşta sanat yeteneğini keşfetmeye başlamıştır. Savaş devam ederken henüz daha reşit olmamıştır. Belçika'nın başkenti Brüksel'e taşınır ve sonraki dönemde sürekli devam etmese de eğitim göreceği Sanat Akademisi'ne yazılır (Gramham-Dixon, 2018: 303).

1916-18 yılları arasında Brüksel'de eğitim aldığı yıllarda Victor-Pierre Bourgeois kardeşlerle tanışır ve ardından 1919 yılında 'Au Volant' dergisinin ilk sayısının hazırlanmasına katkıda bulunur. Askerliğinin hemen ardından Brüksel'deki bir duvar kağıdı üreticisinde, ticari bir sanatçı olarak çalışmıştır; afiş üretmiş, çizim yapmış ve kendine özgü duvar kağıdı tasarlamıştır (Thompson, 2014: 178).

1926'da çok fazla ilgi gören kendi kendine gerçeküstücü ilan ettiği resmini, *Kayıp Jokey*'i yapar. 1927'de ilk sergisini açarak, Belçikalı diğer gerçeküstücülerle birlikte, *Eyfel Kulesi'nin Evli Çiftleri* ve *İki Rezalet* adlı bildirilere imza atar. Sergisiyle ilgili çok fazla eleştiri alan sanatçı dayanamayarak depresyona girer ve yaşadığı yerde daha fazla kalamayacağına düşünerek Paris'e taşınır. İtalyan sanatçı Giorgio de

Chiroco'nun yapıtlarının çok fazla etkisinde kalarak çalışmalarına yön verir. 1927 ve 1930 yıllarında Salvador Dali, André Breton, Hans Arp, Joan Miro ve Paul Eluard ile tanıştığı yıllarda Paris'te Le Perreux-sur-Marne'de yaşar. 1929'da Magritte'in kışkırtıcı ve dikkat çeken “Kelimeler ve Resimler” adlı makalesi, *La Révolution Surréaliste* dergisinin son sayısında yayımlanır. Bu eserlerden bir yıl sonra ise *Boş Maske* adlı eserini yapar (Thompson, 2014: 178).

Resim 1: İmgelerin İhaneti, 1928-29, Tuval üzerine yağlı boya, 60x81, Los Angeles County Museum of Art

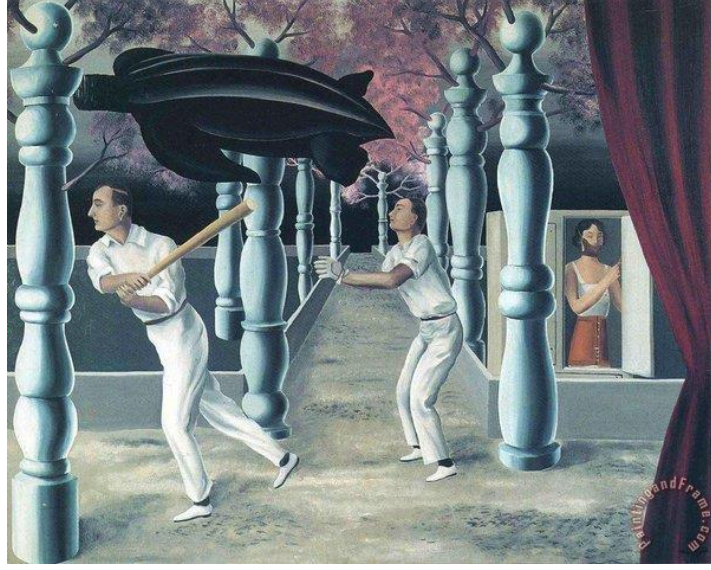
Magritte, yaptığı resim ile var olan nesneler arasındaki ilişkiyi eserlerinde sık sık sorgulamaktadır. Ressamın büyük bir titizlikle yaptığı ve altında “*Ceci n'est pas une pipe*” şu notu düştüğü pipo çalışmasında (Resim 1), *İmgelerin İhaneti*'nde (1929) bunu irdelediği görülmektedir. Objelerin görüntülerinin dışındaki anlatımsal kullanımına dikkat çekmektedir. Sözcükler imgenin imgeler ise sözcükler üzerinden okunur. Sadece piponun görüntüsüne dikkat çeken ressam, resmin bir pipo olmadığı ve görenlerin zihninde var olan görüntü ile gerçeklik arasındaki ilişkiyi sorgulamıştır (Gramham-Dixon, 2018: 304). Burada dolaylı olarak anlatılmak istenen şey, sözcükleri ve imgeleri birbiri üzerinden değerlendirerek resimdeki imgenin gerçek olmayan hayali bir izden ibaret olduğu ve nesnelerle karıştırılmaması gerektiğidir (Çetin, 2017: 297).

Resim 2: Boş Maske, 1928, 73,3x92,3 , Kunstsammlung NRW, Düsseldorf.

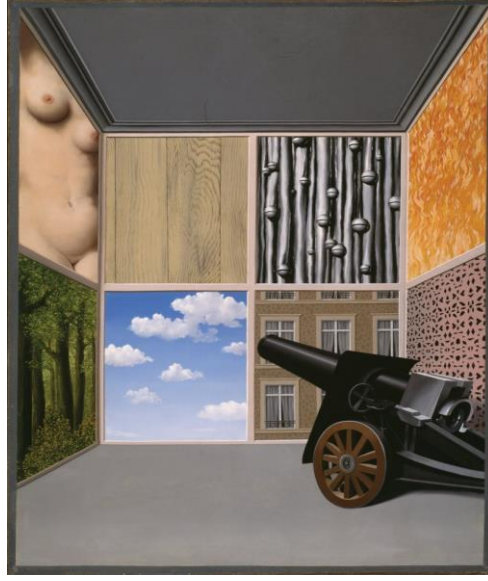
Magritte, *İmgelerin İhaneti* adlı eserini yapmadan önce *Boş Maske* adlı resmini (1928) gerçekleştirir (Resim 2). “Maske” terimi gerçek duyguları veya bir şeyin gerçek görünüşünü gizleyen aldatıcı görünüş anlamı ifade eder. Esere dikkatlice baktığımızda, gördüğümüz şey, karanlık bir alanda dik duran, eşit olmayan dört parçaya ayrılmış, düzensiz bir şekilde gerilmiş arkası dönük bir şekilde resmedilmiş kasnaktır. Resimde yer alan her bir bölmeye birden fazla anlama gelen deyimler yazılmıştır: “ciel” gökyüzü, gökkubbe ve Cennet anlamına gelir; “*corps humain (ou forêt)*” birçok kimseyi ya da nesneyi içine alan insan bedeni demektir; “rideau” perde veya sahne; “façade de maison” ise evin ön cephesi ve tiyatro sahnesi anlamı taşımaktadır (Thompson, 2014: 179).

Magritte eserlerinde bizim gündelik hayatta kullandığımız temel nesneleri ve objeleri tamamen farklı biçimlerde oluşturarak işlevlerini değiştirmiştir. Normal boyutlarının dışında resmettiği gül, pencereler, elmalar, ayakkabılar gibi günlük hayatta kullandığımız ve bizim için sıradan olan nesnelerin görüntülerini var olan görüntülerinin dışına çıkartıp, bilincimize ters düşecek biçimde ortaya koymuştur (Yurdayüksel, 2006: 55).

Resim 3: Gizli Oyuncu, 1898-1967, 152x195, Kraliyet Güzel Sanat Müzeleri, Brüksel

René Magritte'in bugün Brüksel'de sergilenen Gizli Oyuncu (Resim 3) en önemli tablolarından biridir. Tabloya dikkatlice baktığımızda insan figürlerinin yer aldığı ve çeşitli objelerin hayali bir uzamda resmedildiği görülmektedir. Magritte'in eserlerinde genellikle çözümlenemeyen bir gizem ve mistik hava ön plandadır. Anlatılmak istenen ise şifrelidir. Esere adını veren 'gizli oyuncu' bir gizemi anlatmaktadır ve bu oyuncunun gerçek kimliği belli değildir. Bu tablodaki en dikkat çekici öğe, 2 insan figürü, kaplumbağalar ve resmin sağında bordo perdenin arkasında hapsedilmiş bir başka figür görülmektedir. Resmin tam orta yerine oyun oynayan iki beyzbol oyuncusu resmedilmiş biri topa vurmakta diğeri ise topu gözlemektedir. Sol üst köşede ise normal boyutların dışında, uçan deri sırtlı siyah kaplumbağalar yüzmektedir. Kaplumbağanın başı kompozisyona hakim olan sütunların arkasında kalmıştır. Resmin arka planına doğru giden perspektif anlayışı resmi dikine bölen sütunlarla sağlanmıştır. Açık mavi tonları sütunların kenarlarından adeta bir ağacı anımsatan dallar çıkmış ve çiçeklerle süslendirilmiştir. Korkuluk formları tıpkı bir kadın vücudunu anımsatarak "90-60-90" lık beden kıvrımlarını çağrıştıracak şekilde resmedilmiştir. Bu sütun formları sadece herhangi bir dişinin bedenlerine değil, aynı zamanda dönemin birçok Sürrealist sanatçısının eserlerinde kullandığı cansız figürleri de anımsatmaktadır. Santraç taşlarını andıran sütunlara insansı özellikler yüklenmiştir (Thomson, 2014: 38).

Resim 4: Özgürlüğün Eşiğinde, 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, 239x185,5, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

Magritte yapıtlarında diğer sürrealist ressamın aksine gerekli olan şeyin bireyin içinde bulunduğu psikolojik ruh halleri ve imgeler değil, aksine fikirlerin ön planda olduğu anlayış hakimdir. Magritte'e göre bir esere baktığımızda tabloda anlatılmak istenenle kavram arasındaki ilişkiye bakar ve bu ilişki tutarlıysa eser o derece orijinaldir görüşünü benimser. Bu anlayış iki versiyonu olan '*Özgürlüğün Eşiğinde*' adlı ressamın eserinde de görülmektedir (Resim 4). Bu eserde sanatçının neredeyse her eserinde bulunan bir dizi imge ve sembol bulunmaktadır. Tabloda, bir oda içerisinde sekiz ayrı bölüme ayrılmış ve her bir bölümde farklı bir detay resmedilmiştir. Diğer eserlerinde de görülen resim içinde resim anlayışı hakimdir. Sanatçı daha önceden yapmış olduğu çalışmalarından esinlenmiş, onları bütünleyerek yeni bir tasarım ortaya koymuştur. Bu bölmeler resimde, bulutlu bir gökyüzü, bir evin dış cephesi, orman, kesilmiş, kadın gövdesinden oluşan bir filigran, ahşap parçası, ateş ve çingiraklar olarak resmedilmiştir (Farthing, 2017: 432).

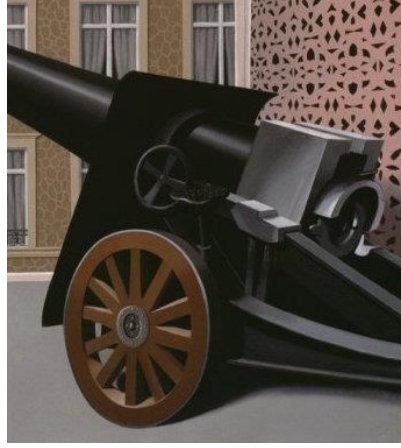
Resim 5: Kadın Torsu 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

Magritte, (Resim 5)'de yer alan büyük bir titizlikle resmedilen kadın vücudunu ideal bir formda Rönesans figürlerini andıran biçimde resmetmiştir. Herhangi bir kadın bedeni olarak resmedilen bu torsun sadece gövdesinin gözükmesi bir gizem katmaktadır. Bir kadın olduğu açıkça gözükmemektedir. Kadının bir cinsel obje olarak kullanılması 20. yüzyılın bütün eserlerinde göze çarpmaktadır. Bu durum birçok sanatçının eserlerinde de kullanılmıştır (Farthing, 2017: 433).

Resim 6: Ahşap Panel 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

(Resim 6)'da duvarda sol üst köşede yer alan ahşap görüntüsü verilen panel, gerçekçi biçimde resmedilen bölüme sanatçı eserlerinde çokça yer vermiştir. Ressamın bu ahşap panelinde Max Ernst'in etkisi görülmektedir. Magritte'de her ne kadar bu etki varsa da kendi sanatsal üstünlüğünü konuşturmuştur (Farthing, 2017: 433).

Resim 7: Savaş Topu 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

Savaş topu paneli gerçekçi bir biçimde betimlenmiş ve ayrıntısı ağır silahlar kategorisine girmektedir. Tabloya baktığımızda, oda içerisinde sadece bir savaş topu bulunmaktadır. Panellerden farklı bir alanda resmedilen savaş topu ressamın özgürlük anlayışını ifade etmiş olabilir. Resmin sağ alt köşesinden sol üst köşesine doğru yöneltilen savaş topunun kadının gövdesine doğru olduğu görülmektedir (Farthing, 2017: 433).

Resim 8: Gökyüzü Paneli 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

Gökyüzü Paneli (Resim 8)'de ev ve ahşap panel olan iki panelin arasında ve ufuk çizgisinin üstünde resmedilmiştir. Gökyüzü betimlemelerinde yazı anımsatan bu resimlerin birbirine benzemesi sanatçının karşı çıktığı bir durumdur. Sanatçı alışılmış bir gökyüzü resmetmemektedir. Gökyüzünü resmedenlerin aksine sevdiği renkleri (mavi, gri tonları) kullanarak kendi tasarımını ortaya koymuştur (Farthing, 2017: 433).

SONUÇ

Günümüz perspektifinden incelendiğinde Türkçe çevirisi Gerçeküstücülük diye bilinen Sürrealizm akımı, Dadaistler tarafından şekillendirilmiştir. Bilinçaltında yatan düşünceleri ortaya çıkaran Gerçeküstücüler bilinçaltının görüntülere dönüşümünü somut ve yer yer soyut bir dille ifade etmişlerdir. Günlük yaşamda rastgele, mantıksız, yanyana getirilmiş imge ve semboller olarak algılansa da bilinçaltı penceresinde bu imgeler birbiriyle tutarlı bir ilişki içinde ele alınmalıdır. Gerçeküstücü sanatçılar, Sigmund Freud'un ruhsal otomatizm ve serbest çağrışım yöntemlerini kullanarak bilinçsiz imgeler ve sözcükler üretmişlerdir. Bundan dolayı yapılan çoğu eser şaşırtıcı, gizemli ve mistik bulunmuştur. Bilinç ve bilinçaltındaki düşünceleri ortaya çıkaran bu akım da çoğunlukla imgeleri yan yana getiren sanatçı Rene Magritte eserlerinde çoğunlukla resimler ile gerçek nesneler arasındaki farkı sorgulamıştır.

Araştırmanın konusunu oluşturan kavramlar, araştırma doğrultusunda incelenmiş, daha sonra bulgulara dayanarak birbirleri ile olan ilişkileri örneklerle açıklanmıştır. Sürrealizmin önemli temsilcilerinden René Magritte önemli yapıtlarından yola çıkarak örneklerle sanatçıların yapıtlarında kendilerine özgü yorumlarında bazen benzerliklerle farklılıklar bazen de karşı tutumlarla ortaya koyduğu görülmüştür. Sanatçı adeta sanat ve gerçeklik hakkındaki önyargılarımıza meydan okuyormuş gibi, dahası yorumlarımızdan çok farklı bir açıklama ile bizi anlam aratma çabalarına girdikleri için ortaya çıkan eserler izleyenlere de anlamsız gelebilmektedir. Buna rağmen Magritte'in gerçeküstücülük üzerine yaptığı çalışmaları ve akıma yönelik var olan yorum ve eleştiriler, onun hem sanat tarihindeki önemli yerine hem de ilerleyen yıllarda ortaya çıkan gündelik yaşama ait olanla sanatı iç içe getiren öncü oluşumlarına dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- Biber Vangölü, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Gerçeküstücülük, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Eylül, 20(3): 871-883.
- Çetin, A. (2017). René Magritte’in Resimlerinde Sözcükleri ve İmgeler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 10:50, Haziran.
- Eroğlu, Ö. (2007). Sanatın Tarihi, İstanbul: Kolaj Kitaplığı
- Farthing, S. (2017). Sanatın Tüm Öyküsü, Çin: Hayalperest Yayınevi.
- Gramgam-Dixon, A. (2018). Ressamlar Yaşamları ve Eserleri, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Hodge, S. (2011). Gerçekten Bilmeniz Gereken 50 Sanat Fikri, İstanbul:Domingo Yayıncılık
- Honour, H. ve Fleming. J. (2016). Dünya Sanat Tarihi, İstanbul: Alfa.
- Lynton, N. Modern Sanatın Öyküsü. Çev. Prof Cevat Çapan ve Prof. Sadi Öziş. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1982.
- Thomson, L. (2008). Sürrealistler Ayrıntıda Sanat, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Thompson, J. (2014), Modern Resim Nasıl Okunur, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Yayman Ataseven, S. (2018). Modernizmin Sanatsal Gelişimi, İdil Dergisi, cilt:7, sayı:48, DOI: 10.7816 /idil-07-48-12.
- Yılmaz, S. (2014). Joan Miro ve Sürrealizm, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü
- Yurdayüksel, M., “Sürrealist Rene Magritte”, rh + Sanart, sayı 30, Haziran, İstanbul, 2006, 19 mayıs 2013.

Görsel Kaynaklar

Resim 1: İmgelerin İhaneti, 1928-29, Tuval üzerine yağlı boya, 60x81, Los Angeles County Museum of Art

<https://www.sanatabasla.com/2013/01/goruntulerin-ihaneti-the-treachery-of-images-magritte/>

Resim 2: Boş Maske, 1928, 73,3x92,3 , Kunstsammlung NRW, Düsseldorf.

<https://daskunstabuch.at/4-rene-magritte-la-masque-vide/>

Resim 3: Gizli Oyuncu, 1898-1967, 152x195, Kraliyet Güzel Sanat Müzeleri, Brüksel

<https://celinesymbiosis.tumblr.com/post/135569342629/rene-magritte-gizli-oyuncu-1927-gardioba>

Resim 4: Özgürlüğün Eşiğinde, 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, 239x185,5, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

<https://sukutsuikasti.com/2015/02/25/ozgurluk-ve-sacma/>

Resim 5: Kadın Torsu 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

<https://sukutsuikasti.com/2015/02/25/ozgurluk-ve-sacma/>

Resim 6: Ahşap Panel, 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

<https://sukutsuikasti.com/2015/02/25/ozgurluk-ve-sacma/>

Resim 7: Savaş Topu, 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

<https://sukutsuikasti.com/2015/02/25/ozgurluk-ve-sacma/>

Resim 8: Gökyüzü Paneli, 1898-1967, Tuval üzerine yağlı boya, Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam, Hollanda.

<https://sukutsuikasti.com/2015/02/25/ozgurluk-ve-sacma/>

Yıl/Year:3, Sayı/Issue: 5, Nisan/April, 2022, s. 46-70

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

Yayın Geliş Tarihi:31-12-2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

Yayınlanma Tarihi:30-04-2022

ISSN: 2757-6000

Öğr. Gör. Gönül Zaimoğlu

Akdeniz Üniversitesi

gonulzaimoglu@gmail.com , ORCID: 0000-0002-7821-2295

İNTERNET ÇAĞINDA MEDYA EĞİTİMİNİ YENİDEN DÜşÜNMEK: MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİNİN ÖNEMİ

Öz

Kitle iletişim araçları ortaya çıktığı tarihlerden itibaren toplumsal, siyasal, ekonomik vb. alanda etkili olagelmışlerdir. Örneğin matbaanın yarattığı etki göz önüne alındığında sadece bir baskı teknolojisi olarak değerlendirilememesinin temel nedeni onun toplumsal ve siyasal alanı dönüştürücü gücünden kaynaklanmaktadır. Her kitle iletişim aracı ortaya çıktığı çağın koşullarını etkilediği gibi çağımızda da internet teknolojilerinin yarattığı değişim ve dönüşümler ön plana çıkmaktadır. İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte iletişimde klasik “kaynaktan alıcıya giden mesaj” döneminin bittiği çağımızda sosyal medya kullanan her bireyin bir içerik tüketicisi olmasının yanı sıra aynı zamanda bir medya içerik üreticisi olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte internet ve sosyal medyanın sunduğu avantajların yanı sıra dezavantajları bulunmaktadır. Bireylerin hayatını kuşatan bu yeni teknolojinin sunduğu avantajları iyi kullanabilmesinin yanı sıra dezavantajlarının neler olduğunu farkında olması yaşadığımız çağda önem arz etmektedir. Bu çalışmada hâlihazırda ortaöğretim düzeyinde verilen medya okuryazarlığı dersinin önemi bu bağlam üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çerçevede medya okuryazarlığı dersi yeni medya çağında haber üretimi, demokrasi, iletişim/ifade özgürlüğü, kamusal alan ve yeni medya gibi temel kavramların yanı sıra siber zorbalık, internetin ticari ve sosyal boyutu (yeni iletişim ortamından kullanıcıların ne yaptığı ve yeni iletişim ortamının kullanıcılara ne yaptığı) başlıkları üzerinden tartışılmıştır. Bu başlıklar en temel sorunların anlaşılması adına oluşturulmuştur. Başlıklar altında ilk olarak başlıklar çerçevesinde eğitimin önemine dikkat çekilmiş ve son olarak kullanıcı odaklı medyada iletişim eğitiminin önemi başlığı altında iletişim eğitiminin neden meslek uzmanları tarafından verilmesi gerektiği tartışılmıştır.

Çalışmada medya okuryazarlığı dersinin zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi ve son olarak meslek uzmanları tarafından verilmesi gerektiği nedenleri ile birlikte açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kitle iletişimi, medya okuryazarlığı, eğitim, yeni medya.

RETHINKING MEDIA EDUCATION IN THE AGE OF THE İNTERNET: THE IMPORTANCE OF THE MEDIA LITERACY COURSE.

Abstract

Mass media have been effective in social, political, economic etc. fields since their emergence. For example, the printing house is not only considered as a printing technology, considering its impact. The main reason for this is the effect it creates is due to its transformative power in social life. The changes and transformations brought about by internet technologies come to the fore in our day, just as every form of mass media has an impact on the conditions of the age in which it was formed. With the advent of the Internet, the "message from the source to the receiver" era of communication has come to an end. In today's world, it is widely recognized that everybody who utilizes social media is both a content consumer and a media content provider. However, the internet and social media have both benefits and drawbacks. In our age, it is important for individuals to be aware of the disadvantages as well as to be able to use the advantages offered by this new technology that surrounds their lives. In this study, the importance of the media literacy course, which is currently given at secondary education level, has been tried to be evaluated through in this context.

In this context, the media literacy course was discussed over the topics of news production in the new media age, democracy, freedom of communication and expression, public sphere, cyberbullying, commercial and social dimensions of the internet. These subject headings have been created to grasp the most basic problems. Under the headings, firstly, the importance of media literacy education was drawn within the framework of the headings, and finally the importance of communication education in user-centered media, it was discussed why communication education should be given by professional experts.

In the study, it has been tried to explain the necessity of adding media literacy to the curriculum as a compulsory course and the necessity of giving it by professional experts, together with the reasons.

Keywords: Mass communication, media literacy, education, new media.

GİRİŞ

Askeri bir projeden ortaya çıkan internetin günümüzde etki etmediği bir alan neredeyse yok gibidir. Bu bağlamda internete iki kuramsal yaklaşım biçimi bulunmaktadır; liberal ve eleştirel yaklaşım olarak bilinen bu iki yaklaşım interneti farklı perspektiflerden yorumlamaktadır. Liberal kuramcılar internetin toplumda yarattığı dönüşümün toplumsal hayata yansımalarını onun sağladığı olanaklar perspektifinden değerlendirir. Buna göre internetin olanakların son tahlilde toplumların demokratikleşmesine katkı sağlayacağı böylelikle doğrudan demokrasinin uygulanabileceği ile sürülmektedir (Şener, 2006: 65). Eleştirel yaklaşımlar ise internete Marksist felsefenin izini sürerek değerlendirmektedir. Buna göre internetin yarattığı eşitsizliklerin üzerinde yükseldiği ileri sürülmektedir.

M. McLuhan'ın “*medium is the message*” (araç mesajdır) savı “*aracın doğuştan iyi ya da kötü olmadığını, onun değerini belirleyen unsurun nasıl kullanıldığını olduğunu iddia eder*”. Buna göre iletişimde kullanılan araç onu kullanan bireylerin algılarını değiştirir ve dönüştürür. Bireylere olduğu gibi topluma da etki eder, ona mesaj verir. Buna göre ileti her zaman vardır onun iletim yolları ve araçları değişiklik gösterir. Bu nedenle kitap, gazete, dergi, sinema fark etmez ileti hangisi ile iletilirse iletilsin araca göre farklı etki bırakır, algıları şekillendirir ve belki bu algıları başka formalara sokar. McLuhan aracın sanıldığı gibi nötr olmadığını aksine “*iletiye anlamını veren duyma, düşünme ve davranış üzerinde etkili olduğunu*” söyler (Altay, 2005: 15-16). McLuhan'ın savından hareketle her yeni aracın bir anlam inşa ettiği düşünüldüğünde internet ve dijital teknolojiler de kendi anlam dünyasını inşa ettiğini söylemek mümkündür. Üstelik internet iletişim bağlamında düşünüldüğünde kendinden önceki iletişim araçlarına nazaran önemli bir fark ortaya koymaktadır. Bu farkın en belirgin göstergesi ise iki yönlü kitle iletişimine olanak sağlamasıdır. Ayrıca mobil telefonlarda kullanım olanağının sağlanması ile birlikte internet kullanımında zaman ve mekân sınırı ortadan kalkmış çevrimiçi hayatlar ortaya çıkmıştır.

Habermas'ın XX. yüzyılda oldukça ilgi çeken ve sosyal bilimlerde büyük etki bırakan “*kamusal alan*” tezi yaşadığımız çağın dinamikleri ve bu dinamiklerin ortaya çıkardığı yeni toplumsalı anlamak bakımından önem arz etmektedir.

“Habermasçı anlamıyla ‘kamusal alan’ fikri, bu tür problemlerin üstesinden gelmeye yardımcı olabilecek kavramsal bir kaynak. Modern toplumlarda, politik katılımın konuşma (talk) ortamı aracılığıyla icra edildiği bir sahneye işaret ediyor. Bu, yurttaşların ortak meseleleri hakkında müzakere (deliberate) bulundukları bir alan; yani, kurumsallaşmış bir söylemsel etkileşim alanı. Bu alan, kavramsal olarak devletten ayrı olan; ilke olarak da devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaştığı bir alan. Habermasçı anlamıyla kamusal alan aynı zamanda resmi-ekonomiden de kavramsal olarak ayrı; pazar ilişkilerinin değil, söylemsel ilişkilerin alanı; satın alma ve satmak yerine, tartışma (debate) ve müzakere (deliberate) için bir sahne. Böylece kamusal alan kavramı demokratik kuram için gerekli olan ayrımları, yani devlet aygıtları, ekonomik pazarlar ve demokratik birlikler arasındaki ayrımları göz önünde tutmamıza izin veriyor... Habermas'a göre, burjuva kamusal alan anlayışının ütopyik potansiyeli pratikte hiçbir zaman bütünüyle gerçekleşmedi. Özellikle yerine getirilemeyen talep, bilgi ve tartışmanın herkese açık ve serbestçe erişilir olması talebiydi” (Frazer, 2004: 104-106).

Kamusal alan rasyonel ve eleştirel düşüncenin var olduğu bir ortamda yükselir. Bu doğrultuda bireylerin rasyonalite çerçevesinde fikirlerini tartışabileceği, açıklayabileceği enformasyon akışının özgür biçimde sağlanabildiği ortamlara sahip olması gerekir. Bu noktada birey ve toplumların başlıca enformasyon kaynağı olan kitle iletişim araçları hayati bir role sahiptir. Habermas kamusal alan tezini orta koyduğunda gazetelerin rolüne dikkat çekmişse de zaman içerisinde ortaya çıkan her kitle iletişim aracı bu bağlamda yeniden değerlendirilmektedir. Habermas, kitle iletişim araçlarının tarihsel süreç içerisinde egemen ideolojinin etkisi altında kaldığını ve bu etkinin yıllar içerisinde artarak

ilk başlardaki kamusal alan olma potansiyelini zaman geçtikçe yitirdiğinin altını çizmektedir. Bu durum modern demokrasilerde iktidarın meşruiyetinin temel kaynağının rıza üretebilmesinden geçmesi ile birlikte düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının kamusal alan olma potansiyeli egemen ideolojinin rıza üretme aracı haline gelmesi ile daralmıştır (Yedekci ve Yedekci, 2021: 116). Benzer bir tartışma özellikle iki yönlü iletişime izin veren ve sosyal paylaşım sitelerinin ortaya çıkmasına olanak sağlayan Web 2¹ (2004) teknolojisinin ortaya çıktığı zaman ile şimdi arasındaki fark üzerine de yürütülmektedir.

Habermas'ın "*Araç, mesajdır*", "*kamusal alan*" tezleri birlikte düşünüldüğünde internetin yarattığı ve yaratabileceği potansiyel değişim daha iyi anlaşılabilir olduğu söylenebilir. Özellikle çift yönlü iletişime olanak tanınması, herkesin erişebilir olması, zaman ve mekândan bağımsız bir biçim kazanması onu diğer kitle iletişim araçlarından ayırır ve böylece mesajı olan bir araca dönüştürür. Enformasyonun böyle serbest dolaşımı ve özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşılabilir ve tartışılabilir olması da onu kamusal alan olarak değerlendirilmesine olanak tanır. İnternetin çağımızda etkilemediği bir alan neredeyse yoktur ve özellikle dev bir ticari alan olduğu ve içeriklerin üretiminde ticari kaygıların öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca sosyal medya ağlarının giderek daha az metin veya daha kısa sürelerde fakat çok sayıda içerik üretilebilen bir alan olmasından dolayı hiçbir şey kalıcı olamıyor. İçerik ne kadar etkileşime girerse girsün bir tüketim nesnesi haline geliyor ve üzerinde tartışma yürütülüp bir uzlaş sağlanacak bir fikre dönüşmüyor. Bu durum onun kamusal alan olma potansiyelini aşındırıyor. Tarihte internet dışında tüm kitle iletişim araçları kamusal alan perspektifinden değerlendirildiğinde en temel eleştirilerden biri iki yönlü iletişimde sınırlı kalmasıydı. İnternet bu sorunu ortadan kaldırmış olmasına rağmen yeni sorunları beraberinde getirmiştir.

İnternet içinden geçtiğimiz zamanın hala gelişmekte olan bir teknolojisidir. Bu bağlamda yaratmış olduğu etkilerin ilerleyen yıllarda gelişimine paralel biçimde artacağı ve yeni dönüşümler getireceği öngörülebilir. Bu noktada eğitim müfredatlarının bu değişime ne kadar hazır olduğu incelenmesi gereken bir konudur. Son yıllarda bilgisayar bilimleri, bilişim teknolojileri gibi dersler orta eğitim düzeyinde müfredata eklenmiş, zorunlu dersler kapsamına alınmış ve alanında uzman eğitimciler tarafından verilmektedir². Bilgisayar ve internet teknolojileri ile ilgili derslerin eğitim müfredatına eklenmesi bireyleri geleceğin teknolojilerine hazırlamak bakımından oldukça önemli ve isabetli bir karardır. Fakat bu noktada belirtilmesi gereken temel mesele bireylerin geleceğe hazırlanmasında en önemli unsurlardan biri olan eğitimin internetin yarattığı toplumsal etkilere bireyleri hazırlamada ne kadar yeterli olduğudur. Günümüzde değişim çok hızlı ve keskin bir biçimde gerçekleşmektedir. Özellikle bir internet teknolojisi olarak sosyal medyanın bireylerde ve toplumda kültür ve kimlik değişimlerine yol açtığı

¹ <https://medyaakademi.com.tr/2020/03/26/dunden-bugune-internet-web-1-0-web-2-0-ve-web-3-0/>

² Serap Ilgın, <https://istanbulbogazicienstiti.com/meslek/sayisal/bilisim-teknolojileri-ogretmeni>

böylelikle toplumsal değişimlere de neden olduğu düşünülmektedir. Toplumsal hayatı böylesine etkileyip onu değiştiren ve dönüştüren bir teknolojiden eğitim sistemi ve eğitim anlayışının uzak kalması düşünülemez (Cerrah, 2016: 1405). Eğitim sistemi bireyleri geleceğin teknolojisine hazırlamada izlediği yolu onun sosyal etkileri bağlamında da izlemesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, halihazırda orta eğitim seviyesinde verilen medya okuryazarlığı dersinin revize edilerek ve alanında uzman kişiler tarafından verilmesi sağlanarak çağın yarattığı sosyal değişimlere bireylerin hazır hale getirilmesinin önemi üzerine durulmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada ilk oluşturulan başlıklar çerçevesinde medya ve internet kavramsal düzeyde aktarılmış daha medya okuryazarlığı dersin bu bağlamda yeniden değerlendirilmiştir.

Amaç ve Önem

Bu çalışma derleme bir çalışma olup günümüzde ortaokul düzeyinde verilen medya okuryazarlığı dersinin önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda gerek ulusal gerek uluslararası akademik çalışmalar taranmış ve dersin nasıl daha verimli hale getirilebileceği üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada belli başlıklar oluşturularak bu başlıklar çerçevesinde ve belirlenen amaçlar doğrultusunda alan yazın taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda internet teknolojilerinin yol açtığı sorunlar ve daha verimli kullanılmasına yönelik neler yapılabileceğine odaklanılarak değerlendirme başlıkları oluşturulmuştur.

Çalışmada konuyu ele alış bakımından kullanılan başlıklar çerçevesinde değerlendirilmesi ile alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışma bir derleme çalışma olup ele alınan konuyu (medya okuryazarlığı) inceleyen akademik çalışmaları değerlendirmektedir. Medya okuryazarlığı yapılan araştırmalara yönelik literatür taraması yapılmış ve tartışma başlıklarına uygun çalışmalar incelenmiştir. Son olarak taranan çalışmalar bu çalışmanın amaçları ve soruları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Değerlendirme Başlıkları

Demokrasi, İfade/Basın Özgürlüğü

Kamusal Alan Olarak Yeni Medya ve İletişim Özgürlüğünün Önemi

Kullanıcıların Kolaylıkla İçerik/Haber Üretebilmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Siber Uzamın Yol Açtığı Sorunlar; Siber Zorbalık, Siber Dolandırıcılık

İnternet Teknolojilerinin Ticari Ve Sosyal Boyutu:

Kullanıcı Odaklı Medyada İletişim Eğitiminin Önemi

Çalışmanın soruları:

Medya okuryazarlığı dersi çağın koşullarına göre ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamakta yeterli midir?

Medya okuryazarlığı dersi neden meslek uzmanları tarafından verilmelidir?

1. Demokrasi, İfade/Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü konusundaki ilk mücadeleler İngiltere’de ortaya çıkmış, oradan Amerika ve kıta Avrupası’na yayılmıştır. Basının henüz endüstrileşmediği bu dönemlerde gazeteler, siyasi hareketlilik ve entelektüel verimlilik adına önemli bir vazifeyi yerine getirmekteydi (Keane, 2010: 32). Basın aracılığıyla siyasi hareketliliğin artışı toplumlarda iktidara karşı var olan tutumun sarsılmasına yol açmış ve toplumun, iktidar üzerinde önemli bir baskı gücü olduğunun farkına varılmıştır. Halkın giderek fark ettiği bu güç, iktidarın (kralın) üstün, mutlak, sınırsız ve sorgulanamazlığı ilkesini kökünden sarsmış, böylece iktidarın doğrudan güce ve baskıya dayandığı yönetim sistemleri çözülmeye başlamıştır. Basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü konularında verilen mücadeleler mutlak iktidar anlayışına dayalı krallıkların meşruiyeti sorunsalını ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Süreli yayın olarak gazetelerin çıkışı ve demokrasi arasındaki ilişki bu yönüyle düşünüldüğünde basının ve medyanın dönüştürücü gücü daha iyi anlaşılmaktadır.

Demokrasinin yönetim sistemi olarak kabul görmesi elbette ki kendiliğinden olmamış uzun yıllar süren mücadeleler sonucunda benimsenmiştir. Bu nedenle kitle iletişiminin ortaya çıktığı zamanlardan günümü kadar basın/ifade özgürlüğünün önünde ciddi yasal veya zorlayıcı engeller çıkarılmıştır. Bu engellerin ortaya çıkmasında ise devlet ve onu yönetenler her zaman bir taraf olarak durmaktadır. Jeanneney (2006: 29), bu durumu “*basın özgürlüğünün tarihi, kısaca devlet sırlarıyla yayınlanan haberler arasında yerleşen ayrımın tarihidir*” şeklinde özetlemektedir. Krallığa dayalı yönetimlerin yıkılması ve yerini demokrasiye bırakması bu anlamda tek başına yeterli olmamıştır. Bu noktada altı çizilmesi gereken önemli bir husus ise basın/ifade özgürlüğünün devletler için bir tehdit unsuru olarak görülmemesi gerektiğidir. Çünkü demokrasinin işlerlik kazandığı bir toplumda iktidarlara da varlığını sürdürmekte zorlanmayacaktır. İfade özgürlüğünün önünde engel olmadığı, fikirlerin medeni bir tartışma zemininde karşılaşılarak tartışıldığı müddetçe demokrasi bir işlevsellik kazanabilir. Yeni medya bu anlamda bireye ve devlete bir olanak sağlamaktadır.

Aktif bir biçimde katıldığı iletişim ortamında kullanıcılar; hakları, sınırlılıkları, içerik üretimi ve tüketiminde nasıl bir yol izleneceği gibi konularda yeterli bilgiye sahip değillerdir. Basın özgürlüğü ile eş değer bir kavram olarak ifade özgürlüğü konusunda sınırsız taleplerin yanı sıra, ifade özgürlüğünün önünde engel olarak durmayan konularda da suskun kalınabilmektedir. Bu nedenle, yeni medya kullanıcılarının -yani tüm halkın-

bu konuda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, bunun en azından temel düzeyde yapılması gerekmektedir. Kullanıcıların toplumda yaşanan olay veya gelişmelere kısa sürede tepki verebilme olanağına sahip olduğu çağımız iletişim ortamında bireylerin demokratik talepleri de artmaktadır. Bu noktada vatandaşa demokrasi bilincinin kazandırılması ve yeni kamusal alan olma potansiyelini taşıyan interneti demokratik talepler doğrultusunda kullanabilme kabiliyetinin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yeni iletişim ortamlarının bireyler arası etkileşim özelliği, demokratikleşmenin bir aracı olarak değerlendirilmesini ve tartışılmasını sağlayan en önemli özellik olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bu özelliğin geri besleme boyutunun olması, demokrasi kültürünü geliştiren bir unsur olarak değerlendirilebilir. Erişim; giderek büyüyen nüfus, nüfus içerisindeki farklı eğilimler ve fikirler göz önüne alındığında farklı bakış açılarını bir araya getirebilmeye yarayacaktır. Tartışmanın bilgi üzerinden işlemesi, görüş ve önyargı düzeyinde olmaması, ideolojiler ekseninden yapılmaması için bilginin doğru edinilmesi gerekmektedir. Yeni medyanın büyük ölçüde olanak sağladığı bu müzakere zemini bir sürece işaret eder ve bireylerin hem sorunu tanımlamalarına hem de olası etkilerinin tartışılabilmesine olanak sağlar. Müzakere sonucunda demokratik süreçler, karar mekanizmasını devreye sokar. (Özkaya, 2013:148). Bu noktada iki önemli olan husustan ilki bireylerin, demokrasi ve onun sağladığı olanakların bilincinde olması; ikincisi ise yine bireylerin, yeni medya aracılığıyla oluşan müzakere alanında medeni tartışma becerisini kazanmış olması gerekliliğidir. Bu noktada ise eğitimin önemi ön plana çıkmaktadır.

Medya okuryazarlığı dersi, eleştirel düşünebilme yetisini kazandırabilecek, katılımcı yurttaşlığın ve sivil toplum kavramının önemini anlayabilecek; bu anlamda yeni medyanın bireylere sunduğu olanakları kavrayabilecek ve fikirleri medeni bir tartışma zemininde değerlendirerek demokratik taleplere dönüştürebilecek bireyler yetiştirmeyi hedefleyerek yeniden revize edilmelidir. Bu doğrultuda ifade özgürlüğünün herkesin fikirlerini özgürce ifade ettiği algısından ziyade, her fikrin ifade edilebildiği ve saygıyla karşılandığı bir ortam olduğunun bilincine varacak bireyler yetiştirmek esas alınmalıdır. Toplumda demokrasinin gelişmesi ve siyasi bir kültür olarak yerleşmesi için ifade özgürlüğünün yanı sıra ifade edebilme becerisi de geliştirilmelidir.

2. Kamusal Alan Olarak Yeni Medya ve İletişim Özgürlüğünün Önemi

İletişim, yaşamın tüm alanlarında yurttaşların görüş ve kanaatlerini birbirlerine aktarması ve onları yayma imkânlarında eşit olanağa sahip olma olarak tanımlanmış ve yurttaşların yaşamın tüm alanında iletişim süreçlerini düzenleme yeteneklerinin geliştirilmesi ile temellendirilmiştir. Bu nedenle “*basın özgürlüğü; sivil ve politik hak ve özgürlükler kapsamında düşünülürken, iletişim özgürlüğü; bir sosyal hak olarak karşılık bulmuştur*”. İletişim özgürlüğü, daha çok toplumun tamamını kapsamakta, diğerleri ile birlikte ve diğerleri aracılığıyla geçkeleşeceğine yönelik bir bakış açısını ifade etmektedir (Köker, 1998:147). Basın özgürlüğü sadece bir basına sahip olanlar için garantilenir. Ağ

toplumu olarak adlandırılan günümüz toplumunda ise hemen herkes bir iletişim kanalına sahiptir (Pavlik 2013: 142). Bu nedenle iletişim özgürlüğü daha geniş bir yelpazede düşünülmelidir. Bu yeni iletişim ortamının sağladığı olanaklar (sınırsız erişim başta olmak üzere) bireylerin ifade/iletişim özgürlüğü ve demokrasi gibi hakların üzerinden temellenen konularda daha fazla talepte bulunmasına yol açmıştır. Bu durum internet çağında demokrasinin ve onun en önemli koşullarından olan ifade özgürlüğünün yeniden düşünülmesinin gerekliliğini ön plana çıkarmıştır.

İnternet çağında internet ve demokrasi arasındaki ilişkiye iki farklı biçimde yaklaşılmaktadır. Bunlardan ilki internet ve yeni iletişim teknolojilerini demokrasi kültürünü sağlamlaştıran, fikirlerin ve kanaatlerin özgürce dolaşıma girdiği ve kalıp yargıların yıkılmasına olanak sağlayan mecralar olarak ele alır. Bu ilk dönem kitle iletişim aracı olarak basının ortaya çıktığı dönemlerde basına yüklenen anlamla benzerlikler göstermektedir. Medya, bir yandan dördüncü kuvvet olarak siyasi iktidarların keyfi uygulamaları üzerinde baskılayıcı, sınırlandırıcı ve sorgulayıcı bir aktör olarak vurgulanmakta diğer yandan da farklı fikirlerin kendini ifade etme, tanıtma fırsatını bulduğu bir müzakere alanı olarak ele alınmaktadır. Bu durum, teorik olarak Habermas'ın kamusal alan formasyonuna eklemlenerek açıklanmaya çalışılmaktadır (Özçetin, Arslan, Binark, 2012: 53). İyimser veya ütöpik olarak adlandırılan bu yaklaşım, yeni medyanın tüketiciye sunduğu olanakların medyanın “dördüncü kuvvet” formülasyonunda izleyici/okuyucunun rolüne daha büyük önem atfetmektedir. Özellikle kullanıcı odaklı paylaşımlara olanak sağlayan web 2'nin ortaya çıkması ve internet erişimine sahip olan kullanıcıya ücretsiz içerik üretebilme imkanı sunan sosyal medya platformları kamusal alan kavramına yeni bir pencere açmıştır. Bu noktada altı çizilmesi gereken husus, bu imkânı demokratik katılım sürecinde aktif bir biçimde kullanabilmek için yurttaşlık bilincinin artırılmasıdır. Medya okuryazarlığı dersi bu bağlamda düşünüldüğünde ve buna göre revize edildiğinde işlevsel ve faydalı olacağı düşünülmektedir. Çetinkaya'nın (2008: 61), “*Medya okuryazarlığı eğitiminin önemi, sadece medya deneyimleri açısından değil daha geniş bir bağlamda yurttaşlık ve demokrasi anlayışı açısından da gerekli olan eleştirelliğin geliştirilmesine yaptığı vurgudan kaynaklanmaktadır.*” ifadesi bunu ifade anlatmaktadır.

İnternet ve demokrasi arasındaki ilişkiye ikinci yaklaşım biçimi ise eleştirel düşünceyi referans alan şüphecî yaklaşımlardır. İnternetin “*alternatif bir demokratik kamusal alan olamayacağını iddia eden bu yaklaşımlar, eleştirisine yeni iletişim teknolojilerinin ayrıcalıklı bir kesimin erişimine açık*” olduğu iddiası ile başlar. Bunun yanı sıra sadece internet erişimine sahip olmak, onu kullanabilmek ve ondan faydalanabilmek için yeterli değildir. Bunun için bu teknolojileri kullanabilecek bilişsel ve eğitsel bir arka plan gereksinimi vardır. Yine bu yaklaşıma göre “*internet; demokrasinin, rasyonel tartışmanın ve ortak kanaat üretiminin olduğu bir platformdan ziyade daha çok tepkisel, anlamsız ve öfkeli söylemlerin baskın olduğu kargaşa içerisinde olan bir ortamdır*”. Buna göre; “*internet farklı fikirlerin çatıştığı, tartıştığı ve karşılaştığı*

bir kamusal alan olmaktan ziyade, gerçek hayatta olduğu gibi küçük ve kapalı cemaatçiklerin olduğu bir mecra olarak” görülmektedir (Özçetin 55). Bunların yanı sıra erişim maliyeti azalan internet, esasında ticari anlamda büyük bir endüstri haline gelmiştir. İnternet teknolojilerinin devasa bir ticari platformlara dönüşmesi de internetin kamusal alan olma özelliğini bozan diğer bir etken olarak düşünülmektedir.

Bu noktada sorulması gereken temel soru yeni medyanın (özellikle sosyal medya) toplumun tüm büyük bir kesimi tarafından kullanılabilme olanağı olmasına rağmen bunun bir dönüşüme neden olup olmadığıdır. Farklı seslerin yeni medyada temsil olanağı bulması onların toplumsal konumlarına ne gibi etki etmektedir? Özgül’e (2012: 4531) göre *“bu sesler internette yer aldıklarında ancak herhangi bir eylem ya da değişime yol açmadıklarında, aslında sadece bu seslerin, marjinal konumlarından sistemin içine çekilerek ehlileştirilmesi söz konusu olmaktadır”*. Morozov, internetteki özgürlüğün bir yanılsama olduğunu ve sansürün yani medyada da otoriter rejimler tarafından sürdürüldüğünü söyler. Bunun yanı sıra yeni medyanın tek merkezden ve topluma daha kolay erişim olanağı sunduğu için siyasi propagandayı da daha kolay hale getirdiğini ileri sürer (2011: 117).

Eleştirel veya şüpheci olarak adlandırılan bu yaklaşımlar internetin kamusal alan olarak konumlanabilmesinde eğitimin önemine dikkat çeker. Buna göre teknolojik gelişmeler, internete erişim maliyetlerini azaltmış olsa da (örneğin, daha ucuz ve akıllı telefonlar), tek başına erişim, özellikle sosyoekonomik anlamda dezavantajlı gruplar için yeterli değildir. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, internete erişim ve siyasal katılım sürecinde eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmazken onu kamusal tartışmada kullanabilme açısından eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır. Bireylerin eğitim almasının önündeki engeller bir anlamda onların çevrimiçi faaliyetlerinin kalitesine de yansımaktadır (Yun, 2015: 8). Buckingham (2007) da benzer şekilde internet kullanım oranlarının içeriğin kalitesini etkilediğini vurgulamış, medya eğitiminin de teknik beceriler geliştirme ya da kendini ifade etmeyi teşvik etmekten çok medyanın nasıl işlediğine yönelik sistematik bir anlayış kazandırması gerektiğinin altını çizmiştir. İnternet platformlarında, politik katılım sürecinde eğitimin büyük etkisinin olmamasına rağmen çevrimiçi faaliyetlerin kalitesinde eğitimin öneminin ortaya çıkması kamusal alan olarak yeni medyanın işlevselliği bakımından önem arz etmektedir.

Yeni medyanın kamusal alan olarak işlevselliğini farklı yorumlayan bu iki yaklaşım her ne kadar birbirinden ayrı konumlansa da her ikisi de yeni medyayı demokrasi adına işlevsel hale getirebilecek kullanıcıların yetiştirilmesinde eğitimin önemini ortaya koymaktadır. Yeni medya ve internet, sadece iletişim ortamını değil tüm sosyal hayatı etkilemiş, hem kişiler arası hem de kişiler ve kurumlar arası etkileşimin çok daha fazla olduğu bir döneme geçişi sağlamıştır. Süreli yayın olarak gazetelerin ortaya çıkmasının demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesindeki etkisi, günümüzde farklı bir biçimde kendini göstermektedir. Enformasyon akışının çift yönlü olduğu çağımızda *“medya okuryazarlığı eğitimi ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı açısından, her vatandaşın sahip olduğu*

temel haklarının bir parçasıdır ve çağdaş demokrasiyi işlevsel hale getirmek için önem arz etmektedir”(Apak, 2008: 30).

3. Kullanıcıların Kolaylıkla İçerik/Haber Üretebilmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Yeni medyanın ne olduğu, nasıl çalıştığı, toplumda nasıl bir rol oynadığı, hangi yaş aralıklarında hangi amaçlar için kullanıldığı, üretim ve tüketime etkileri konusunda çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Karagöz, 2013; Rideout, 2012; Özçetin vd. 2012; Ceyhan, 2017; Babacan, 2015; Karaduman, 2002; Pavlik, 2013; Timisi (2003). Yapılan çalışmalar, yeni medyanın sosyal, siyasi ve ekonomik hayatı etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle yeni medyanın tüketicilerin de içerik üretebildiği bir platforma dönüştüğü web 2.0 yaygınlaşması ile sosyal hayat da dönüşüme uğramıştır. Bilgiye erişim yeni medyanın sunduğu olanaklarla birlikte hızlı, rahat ve pratik bir hal almıştır. Özellikle internete erişim ve kullanıcı odaklı uygulamaların da mobil araçlara entegre edilmesi ile birlikte yeni medya platformları günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (İnce, 2017: 27). Mobil telefonların internet teknolojilerini (kullanımında zaman ve mekan sınırlamalarından kurtararak) çok daha işlevsel hale getirdiği bilinen bir gerçektir. Bireyler zamana ve mekana bağlı olmadan anlık olarak enformasyona bağlıdır ve dolayısıyla alınan enformasyona karşı kısa sürede tepki verebilmektedir. İnternet teknolojisinin anlık iletişim mecrası haline gelmesi büyük ölçüde mobil telefonların internet kullanılabilecek düzeye getirilmesi sayesinde gerçekleşmiştir. (Creeber& Martin, 2009: 139-150). Çağımıza haber başta olmak üzere bilgiye ulaşıldığı anda anlık olarak tepki verilebilmekte, sosyal medya platformlarında konu hakkında etiket (hashtag) oluşturularak kamuoyu gündemine taşınabilmektedir.

Yeni iletişim teknolojileriyle beraber okurun rolü de değişmiş ve okur, tüketici rolünden sıyrılıp haber üretimine de aktif olarak katılabildiği bir kimliğe bürünmüştür. Vatandaş gazeteciliği kavramıyla beraber artık her vatandaş kendi imkânları çerçevesinde akıllı cihazlar ve sosyal medyanın da yardımıyla yayın yapabilmektedir. Okurlar; kendi bloglarından görüntülü, sesli, fotoğraflı, yazılı haberler vererek tüketicilikten üreticiliğe geçmişlerdir (Çetinkaya ve Öztürk, 2015: 128).

Haber üretimi ise başlı başına uzmanlık gerektiren; 5N 1K kuralının yanı sıra bir dizi etik ve sosyal sorumluluk gerektiren bir iştir. Çalışmanın girişinde de ifade edildiği gibi bunun için lisans ve ön lisans düzeyinde yıllar süren bir eğitim verilmek suretiyle gazeteciler yetiştirilmektedir. Haber üretim sürecine etki eden faktörler çoğu zaman meslek profesyonellerini dahi zor duruma düşürmekte ve gazetecileri bir takım sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Haber üretimi böylesine ciddi ve kurallara bağlı bir işken internet çağında bambaşka bir boyut kazanmıştır. İnternet çağında kolaylıkla içerik üretebilen kullanıcılar aynı şekilde haber üretim süreçlerine de aktif bir biçimde katılabilmektedir. Bu anlamda medya okuryazarlığı dersi kapsamında internette içerik ve haber üretim sürecinde dikkat edilmesi gereken hususların öğrencilere aktarılması ve

uygulamalı olarak pekiştirilmesi gerekliliği giderek önem kazanmaktadır. Aynı durum sosyal medyada herhangi bir içerik üretimi içinde geçerlidir.

İletişim/ifade özgürlüğü her alanda olduğu gibi iletişim alanında da sınırsız değildir. En temel göstergesi başkasının sınırlarını öte geçecek bir özgürlüğün hem yasal hem de sosyal hayat içerisinde kabul görmeyeceği gerçeğidir. “*özgürlüklerin norm alanına bakıldığında her özgürlüğün kendi yapısından kaynaklanan bazı sınırlarının olduğu görülmektedir. Bunlara ‘özgürlüklerin objektif sınırları’ denilmektedir.*” (Hakyemez, 2002: 18). İfade özgürlüğünün sınırları ülkeden ülkeye farklılıklar içerse de birçoğunda yasal olarak çerçevelenmiştir. Türkiye’nin de taraf olduğu Medeni ve Siyasi Haklara Yönelik Uluslararası Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin öngördüğü sınırlama nedenleri üç grup altında toplanabilir:

1. Genel ahlakın korunması
2. Başkalarının şöhret ve haklarının korunması
3. Milli güvenliğin, toprak bütünlüğünün ve kamu düzeninin korunması (Cankaya ve Yamaner, 2012:28)

Türkiye gibi birçok ülke bu sözleşmelere taraf olmasına rağmen uygulamada farklılıklar olması maddelerin iç hukukta farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. İnternet ortamında yapılan paylaşımlar da temel hak ve özgürlüklerden olan ifade özgürlüğünün sınırlarına bağlıdır. “*Liberal demokrasiyi benimseyen ülkelerde temel hak ve özgürlükler daha geniş bir serbestiye sahiptirler. Hatta düşünce özgürlüğü gibi kimi özgürlükler sadece çok istisnai durumlarda sınırlamaya tabi tutulmaktadır. Bu noktada bazı özgürlüklerin "mutlak" niteliğe sahip olduğu ve rejimin özgürlükçü niteliğinin de özgürlükler konusundaki bu mutlaklıkla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir*” (Hakyemez, 2002: 18).

İfade özgürlüğünün hem yasal hem de sosyal hayat içerisindeki sınırları internet dünyasında da büyük ölçüde geçerliliğini korumaktadır. Fakat internetin, kullanıcıların kolaylıkla fikirlerini ifade edebildiği ve paylaşabildiği bir ortam olması ifade özgürlüğü sınırları konusunda yeni tartışmaların gündeme gelmesine neden olmuştur. İnternet kullanımında hitap edilen kitleye olan fiziki uzaklık, sahte kimlik oluşturarak paylaşımlar yapabilme, internet dünyasının hızlı tüketilen bilgilerden oluşması ve buna bağlı olarak fikirlerin değerlendirme yapılmadan paylaşılması yasalar bir yana etik ihlallere yol açmaktadır. Yazılı basın için tiraj, TV için reyting ne ise internet platformlarında “tık, beğeni, cevaplama” odur. Tiraj veya reyting kaygısıyla manipülatif içerik üretimi yapıldığı gibi tıklanma kaygısı ile de aynı şekilde içerik üretilebilmektedir.

Özellikle sosyal medyanın ortaya çıkışıyla birlikte daha önce çoğunlukla gazeteciler tarafından üretilen ve yayılan haber de kullanıcıların üretebildiği bir içerik haline dönüşmüştür. Haberi ilk veren olmak tüm medya platformları için her zaman

önemli bir mesele olagelmıştır. Bununla birlikte gazeteci için en önemli meselelerden biri de haberi ilk veren olmanın yanı sıra doğru olanı haberleştirmek ve habere konu olacak her olayı belli kurallar çerçevesinde aktarmaktır. Kamuoyunun ilgisini çekmenin yanı sıra okuyucu/izleyici üzerinde yaratacağı etkiler, habere konu olan özel veya tüzel kişinin hakları gibi bir takım etik unsurlar habere doğrudan etki etmektedir. Haber üretimi, habere konu olan olayın veya olgunun belli etik ve söylemsel süzgeçlerden geçirilerek yapılan ve ahlaki sorumluluk gerektiren bir iştir. Bu nedenle lise ve üniversitelerde yıllar süren bir eğitim verilmektedir. Günümüzde medyada kolaylıkla içerik üretebilme olanağı sağlayan kullanıcı odaklı iletişim ortamında, bahsedilen nedenlerden dolayı kullanıcıların temel düzeyde bir eğitim almasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra haber üretim süreçleri hakkında bilgi sahibi olan bireyler enformasyon çağı olarak adlandırılan çağımızda doğru ve yalan haber ayırımını yapabilecek düzeye erişebilecekleri düşünülmektedir.

4. Siber Uzamın Yol Açtığı Sorunlar; Siber Zorbalık, Siber Dolandırıcılık

Siber uzamın yol açtığı sorunlar; siber zorbalık, siber dolandırıcılık: “*Siber zorbalık ya da sanal zorbalık, birey veya grup tarafından diğerlerine, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile düşmanlık ve korkutma amaçlı mesaj ve resimlerin kasıtlı ve düzenli bir şekilde gönderilmesidir*” (Aksaray, 2011: 406). Günümüzde yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet, sosyal ve toplumsal bir boyut kazanmıştır. Her ne kadar sanal dünya olarak adlandırılrsa da gerçek yaşamda var olan sorunların bu dijital dünyada karşılığı bulunmaktadır. Bu nedenle kullanıcılar, internet kullanımının sağladığı imkânlar gibi yol açacağı sorunları da bilmek ve bu sorunlarla başa çıkmayı öğrenmek durumundadır.

We Are Social’ın 2021 yılında yayınladığı rapora göre göre dünyada 4.66 (Grafik 1) milyar insan çevrimiçi durumdadır³. Yıllan yıla hızla artan çevrimiçi insan sayısının ilerleyen yıllarda dünya nüfusunun neredeyse tamamını kapsayacağı düşünülmektedir. Aynı araştırmaya göre Türkiye’de internet kullanımı dünya ortalamasının üzerindedir. Buna göre dünya nüfusunun %59.5’i internet erişimine sahipken Türkiye’de bu oran %77.7’dir (Grafik 2). Aynı araştırmanın 2020 yılında yayınlanan raporuna göre bu oran dünyada %59, Türkiye’de ise %74 olarak hesaplanmıştır. We are Social’ın düzenli olarak yaptığı bu araştırmalara göre internet kullanım oranları her yıl artmaktadır. Bu durum ilerleyen yıllarda çevrimiçi oranının nüfusun neredeyse tamamını kapsayacak dereceye ulaşana kadar bu şekilde süreceğini göstermektedir.

³ <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>

Grafik 1: Dünya internet kullanıcı istatistikleri 2021

Grafik 2: Türkiye internet kullanıcı istatistikleri 2021

İnternetin yaygınlaşması hayatın birçok alanında dönüşüme yol açmış; dijital kültür, dijital vatandaşlık, dijital toplum gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. *“İletişim teknolojilerindeki hızlı gelişimden etkilenen kültür dünyasında, artık dijital sistemler ve onun kuralları hüküm sürmektedir. Sayılar, kullanıcı profilleri, imajlar, simgeler ve dijital terminoloji tarafından yapılanan dijital kültür, sosyal ağlarda izlenebilmektedir. Her simgesel ortam gibi kendi kodlama ve kodaçımleme biçimleri ve kendi diline sahip olan böylesi bir sanal ortamda benzeşimi mükemmelleştiren şey, yeni toplumsal ve kültürel kodların üretilmesidir. Teknolojiyle birlikte değişen bu yeni iletişim ortamlarının ortak noktasını “dijitalleşme” oluşturmaktadır.”* Gere, (2008: 16) Raymond Williams’ın kültür tanımlamasına (kültür belli bir tarihsel dönemde bir grubun ya da bir grubun yaşam tarzı) atıf yaparak çağımızın kültürünün de dijital kültürün varlığını öne sürmeyi önerir. Dijitallik, kültürün bir göstergesi olarak düşünülebilir, çünkü herhangi bir tarihsel dönemle karşılaştırıldığında yaşam tarzımızı en açık şekilde diğerlerinden ayıran işaret ve iletişim sistemlerini kapsar.

Sosyal yaşamın, kültürün dijitalleşmeyle birlikte geçirdiği evrim sosyal hayatı ve bireylerin yaşam içerisindeki faaliyetlerini de kendi kurallarına göre değişime uğratmıştır. Dijital kültürün kendine özgü kodları bulunmasına rağmen onu diğer kültürel formlardan

ayrı tutmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Dijital kültür; kültürü altüst etmemiş onu kendi kuralları çerçevesinde dönüşüme uğratmıştır. Dijitalleşmenin yaşamın içerisine nüfuzu ve kültürü etkilemesi ise büyük oranda web2'nin ortaya çıkışı ile mümkün olabilmektedir. Kültürü ve sosyal yaşamı kendi kuralları çerçevesinde dönüşüme uğratan internet ve sosyal ağlar sosyal hayat içerisindeki sorunlu konuları da kendi ekseninde dönüşüme uğratmıştır. Bunların başında ise siber zorbalık, siber dolandırıcılık, nefret söylemi, hakaret içeren paylaşımlar gibi konular gelmektedir.

Okul çağındaki çocukların ve gençlerin internette en çok karşılaştığı sorunların başında siber zorbalık gelmektedir. *“Siber zorbalık, ‘bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümüdür.’ İki çeşit siber zorbalık bulunmaktadır: İlki olayın daha çok teknik yönünü içeren elektronik zorbalık (electronicbullying), diğeri ise olayın daha çok psikolojik yönünü içeren elektronik iletişim (e-iletişim) zorbalığıdır (e-communicationbullying). (Arıcak vd. 2012: 102)”* Siber zorbalık ile geleneksel zorbalık büyük ölçüde birbirinden farklı biçimlerde kendini göstermektedir. *“Geleneksel zorbalıkta kurbanın taciz edilebilmesi için fiziksel bir ortam gerekirken, siber zorbalıkta buna gerek olmamasıdır. Geleneksel zorbalık sıklıkla gencin okuldayken karşılaştığı yaygın ve bilinen bir taciz biçimidir. En çok okuldan eve veya evden okula gelip giderken, oyun alanlarında veya okul servislerinde yapılmaktadır.”*(Aksaray, 2011: 410)

Wang'ın (Wang vd. 2009) siber zorbalık konusunda yapmış olduğu bir araştırma kurban seçimi, siber zorbaların motivasyonları gibi konular geleneksel zorbalık ile benzerlikler içerdiğini bulgulamıştır. Bunun yanı sıra *“siber zorbalıkla ilişkili araştırmalar, siber zorbalık ve mağduriyetin bireylerin sosyal, akademik ve duygusal yaşamları üzerinde çok ciddi olumsuz etkilerinin bulunduğunu göstermektedir.”* (Eroğlu ve Güler, 2015: 119).

Dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmalar siber zorbalığın daha çok çocuklar ve ergenlere yapıldığını göstermektedir. Bu nedenle siber zorbalık ile ilgili araştırmalar çoğunlukla çocuklara ve ergenlere yönelmiştir. Raskauskas ve Stoltz’un (2007: 571) yurtdışında ergenler üzerinde yaptığı araştırma ergenlerin %48’inin elektronik yollarla mağdur edildiğini, %21’inin ise siber zorbalık yaptığını ortaya koymuştur. Türkiye’de Bayram ve Sayılı’nın (2013) yaptığı çalışmada ise öğrencilerin *“%30, 6’sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürülmek amacıyla siber zorbalığa (e-posta, sanal alem, metin mesajları, sosyal paylaşım siteleri, video klipleri vb) maruz kaldıklarını belirtmişlerdir”*.

Görüldüğü üzere internet kullanımının artmasıyla birlikte dönüşen sosyal hayat yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Ergenler, en sık karşılaştıkları sorunlardan biri olan siber zorbalıkla başa çıkma konusunda desteğe ihtiyacı oldukları söylenebilir. Bu anlamda *“İlköğretim Bilişim Teknolojileri ders programının kazanımlarına baktığımızda Bilişim Teknolojilerinin temel kullanım alanı olarak bilgiye erişim ve iletişim konusunda*

öğrencilerin uyması gereken etik ve sosyal değerlere yönelik temel beceriler kazandırmanın önemine vurgu yapıldığı görülmektedir”. (Serin, 2012: 112). Fakat bu dersin temel amacı bilişim teknolojileri (çoğunlukla bilgisayar) kullanma becerilerinin geliştirilmesi üzerine olduğundan sosyal boyutuna yeterinde değinilmemektedir. Eğitim kurumlarında teknolojiyle yoğun birlikteliğin yaşandığı günümüzde mevcut ilk ve ortaöğretim rehberlik programları ile öğrenci disiplin yönetmeliklerinde siber zorbalık konusuyla ilgili önleyici uygulama ve çalışmaların bulunmadığı görülmektedir. Bu anlamda yetkililerin konunun önemiyle ilgili farkındalık düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Siber zorbalık, çok yönlü bir problemdir ve bu, problemin disiplinler arası bir anlayışla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır” (Serin, 2012: 3).

Dijitalleşmenin sosyal hayatta birçok dönüşüme yol açtığı, böylece yeni sorunları ortaya çıkardığı gerçeğini göz ardı etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu anlamda öğrencilere siber zorbalıkla başa çıkma konusunda destek olunmalıdır. “*Bilişim Teknolojileri*” dersinin zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi yeni teknolojiler konusunda hassasiyet gösterildiğinin bir kanıtıdır. Bu aynı zamanda yeni teknolojilerle bireylerin ne yaptığı ve yeni teknolojilerin bireylere ne yaptığı gibi sosyal konularda aynı hassasiyetin gösterilmediğinin de bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. “*Günümüzde çocuklar ve gençlerin yeni medya araçlarını da yoğun olarak kullanmaları, yeni medya okuryazarlığı eğitiminin, medya okuryazarlığı eğitimi kapsamına dahil edilmesini elzem kılmaktadır. Siber zorbalıkla mücadele de ancak öğrencilerin teknolojiyi ve interneti akıllıca, sorumlu bir şekilde ve etik değerlere uygun olarak kullanmayı öğrenmeleriyle mümkün olabilecektir* (Akca vd., 2014: 26-27). ”

2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından medya okuryazarlığı dersinin müfredatı güncellenmiş ve ders kapsamında siber zorbalık konusunda farkındalık oluşturulması belirtilmiştir⁴. Fakat medya okuryazarlığı dersinin seçmeli ders olması dersin önem derecesini düşürdüğü gibi ve uzman eğitimci probleminden dolayı da yeterince verimli olmayacağı düşünülmektedir. Ayrıca siber zorbalıkla mücadelede çocuk, aile, okul paydaşları ile oluşturulacak işbirliği sağlanabileceği açıktır. Dersi veren öğretmenlerin tüm bu paydaşların organize edilmesinde en belirleyici faktör olacağı düşünülmektedir.

⁴Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf)

5. İnternet Teknolojilerinin Ticari Ve Sosyal Boyutu:

İletişim teknolojilerinin tarihsel gelişimine bakıldığında sosyal, siyasi, ekonomi gibi temel alanlarda birbirini karşılıklı olarak etkiledikleri görülmektedir. Habermas, Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü adlı çalışmasında bunu kavramsal olarak ortaya koymuştur. Yine McLuhan'ın "küresel köy" tanımlaması kitle iletişiminin sosyal hayatı ne düzeyde etkilediğinin somut örneklerindendir. Her çağın kendine özgü kitle iletişim aracı o çağın insanı üzerinde sosyal belirleyiciliğini göstermiştir. Örneğin: çalışmanın başında ifade edildiği gibi süreli gazetelerin ortaya çıkışı ile birlikte tarihin en önemli dönüşümlerinden biri olarak kabul edilen Fransız İhtilali'nin çağdaş olması bir tesadüf değildir. Diğer bir örnek ise radyo ve televizyonun ortaya çıktığı dönemlerdir. Radyo ve televizyon üzerine sayısız çalışma yapılmıştır.

Çağımızın belirleyici kitle iletişim aracı internet ve internet çağının toplumu ise Castell'in ifadesiyle "ağ toplumu"dur. Diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında interneti öne çıkarak özellik, onun herkes tarafından içerik üretebilecek şekilde kullanılabilmesidir. Şüphesiz her teknolojik ilerleme gibi internet de toplumsal yaşamda insanların tutum, davranış ve alışkanlıklarına önemli değişikliklere yol açabilecek potansiyele sahiptir. Öyle ki internet toplumsal yaşam içerisinde bireyler arası her türlü ilişkiyi etkilediği ve sosyal yapıda değişimlere yol açtığı görülmektedir (Tarcan, 2005: 3).

İletişim eğitiminin gerekliliğinde bir diğer husus ise giderek büyüyen ve artık toplumun hemen tüm katmanlarına erişen internet teknolojilerinin ticari ve sosyal boyutudur. Sosyal boyutuna değinilecek olursa en öne çıkan unsurlardan biri bireylerin her birinin kişisel sosyal medya hesabını ücretsiz bir biçimde edinebilme olanağına sahip olmasıdır. Çağımız toplumunu "gösteri toplumu" olarak adlandıran Debord'un, (2006: 22) "*İzleyici ne kadar çok seyrederse o kadar az yaşar kendisini egemen ihtiyaç imajlarında bulmayı ne kadar kabul ederse kendi varoluşunu ve kendi arzularını o kadar az anlar. Gösterinin etkin insan karşısındaki dışsallığı kendi davranışlarının artık bu insana değil, bu davranışları ona sunan bir başkasına ait olması gerçeğinde ortaya çıkar. İşte bu yüzden izleyici hiç bir yerde kendini evinde hissetmez, çünkü gösteri her yerdedir.*" tanımı modern insanı çevreleyen gösteri çağını ve gösteri çağında bireyin konumunu anlatmaktadır. Bireyler, gösteri çağında kendilerini ifade edebilmek ve görünür hale gelmek için kendi medya platformlarına sahiptir ve yeterince çaba sarf ederlerse görünür hale gelmelerinin önünde bir engel yoktur. İnternet dünyasında kısa bir inceleme yapıldığında bu anlamda sayısız başarı öyküleri bulunmaktadır. İşin diğer boyutuna gelindiğinde ise bireylerin bu dünyada kendilerine yer bulabilmek adına yeni bir dünya kurduğu ve bunun da yabancılaşmaya yol açtığı önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni medyanın bir fırsatlar mecrası olması bir eğitim konusu iken onunla yaratılan bu yeni simülasyon evreni ayrı bir eğitim konusudur. İkinci ve önemli konulardan biri ise yeni medya ve internet teknolojilerinin ciddi bir ticari yapıya sahip olmasıdır. İnternet giderek büyüyen dev bir ticari platform haline gelmektedir. Bugün

dünyanın en büyük şirketi (<https://www.amazon.com/>) bir e-ticaret şirkettir ve rakipleri arasındaki ticaret hacmi farkı giderek açılmaktadır. Bu durum, ticari ve ekonomik faaliyetlerin dönüştüğünün en somut örneklerinden biridir. İnternet teknolojilerinin son yıllarda hızlı büyümesinin nedeni de internet kullanıcılarının yıldan yıla artış göstermesi ve e-ticaretin yaygınlaşmasıdır. İnternet dünyasında yer alan her kullanıcı, aynı zamanda e-ticaret platformları için müşteri, siyasi partiler gibi toplumu etkileme çabasında olan sivil toplum örgütleri için ise önemli bir fırsattır. İnternet teknolojilerinin bir özelliği de kullanıcıların internet kullanımı esnasında yaptığı aramalardan, ilgi alanlarına göre tıkladığı sayfalardan algoritmalar oluşturarak kullanıcıya özel içeriklerin üretilmesidir. Kullanıcı odaklı içerik üretiminde ticari boyut kişinin yapmış olduğu aramalar veya tercihlerine yönelik reklama maruz kalmasından dolayı daha kolay anlaşılabilirken kişiyi çevrimiçi tutma amacıyla yapılan kişinin anlam dünyasına yönelik içeriklere maruz kalması aynı derecede anlaşılmamaktadır. Bu da internetin her türlü görüşün yer aldığı bir kitle iletişim aracı olduğu savını aşındırmaktadır.

6. Kullanıcı Odaklı Medyada İletişim Eğitiminin Önemi

Günümüzde eğitimciler okullarda internet erişimi ve dijital iletişim kullanımı konusunda zor kararlarla karşı karşıya kalmaktadır. Okullarda cep telefonu, mesajlaşma, sosyal ağların kullanımı genel olarak olumsuz karşılanmakla birlikte bu yeni iletişim biçiminin eğitime entegre edilmesi yönünde tartışmalar yürütülmektedir (Ribble 23). İnternet birçok yönden bireyin hayatını kolaylaştırmakta, bilgiye çok kısa sürelerde erişimini sağlamaktadır. İnterneti kötü veya zararlı olarak tanımlamak yol açtığı sorunlara çözüm olmayacaktır.

Giderek günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelen internet kullanımını sınırlamak yerine kullanıcıyı internet kullanımı konusunda daha nitelikli hale getirmek gerekmektedir. Kullanıcılar internetin imkânlarını, sınırlarını ve tehlikelerinin bilincinde olacak şekilde eğitim almalıdır.

Bireyin sosyal hayat içerisinde en temel gereksinimlerinden biri diğerleri tarafından onaylanma isteğidir. Goffman'a göre, bireyler “çevresindekiler tarafından nasıl algılandığı ve böylece diğerlerinin kendisine karşı olan davranışlarını şekillendirmeye yönelik imaj oluşturma çabasına girerler. Sosyal hayatın bir tiyatroya benzer ve sahnede herkesin çevresindekilere karşı bir oyunu oynar”. Bu görüşe göre, sosyal hayatın etkileyici bileşeni, başkaları tarafından verilen veya alınan bir izlenimdir (Goffman, 1956: 160). Goffman'ın sosyal yaşamı tiyatro olarak tanımladığı yıllarda sahne sosyal hayatın içi olarak görülmüştür. Sıradan bireyler düşünüldüğünde izlenim yaratacağı alan olarak sahnenin çok dar olduğu kolaylıkla söylenebilir. Günümüzde ise bireylerin izlenim yaratabileceği alan olarak sosyal medya düşünülebilir. Bu sahne oldukça geniş ve görece tüm dünyaya açılan bir sahnedir. Bireyler, günümüzde hem izlenim yaratma hem de onaylanma amacıyla sosyal medyayı aktif bir biçimde kullanmaktadır. Siber alanda oluşturulan kişisel sayfalar aracılığıyla bireyler kendilerinin ilgiyle izlendiği düşüncesine

kapılabilirler. İnternet, bireylerin kişiliğini hayali bir dinleyici/izleyici kitlesi için parlatmaya, cilalamaya teşvik eder. Bunun en temel motivasyonu bireyin sosyal hayat içerisinde onaylanma ihtiyacıdır. Kişisel sayfalar bireye benliğini sunma imkanı verir, bu kimi zaman kendi yaşam öyküsü, kimi zaman özel hayatın özel ve güzel anlarıyla sarıp sarmalanarak oluşur (Sayar, 2002: 61). Bu durum “kişisel sayfalarla yaratılmaya çalışılan imajın bireyin öz kimliğinden uzaklaşmasına yol açmaması kaydıyla” her bakımdan insani bir davranış olarak değerlendirilmelidir.

“Çevrim içi kimlik, kişinin daha zeki, daha seksi, daha pürüzsüz veya daha cesur görünmelerini sağlamak için yaratılmış bir kimliktir. Seçilen kişilik genellikle o kişinin sahip olduğu veya sunmak istediği kimliği gösterir. İletişim sistemlerinde çevrim içi kimliği kolaylaştırmak için, belirli çevrim içi kimliği yürütmek için bir 'sanal kimlik' oluşturulmalıdır. Sanal bellekte depolanmış bilgilere dayanarak sanal kimliğin gerçek hayata entegrasi siyah ekranı aradan kaldırmıştır”. (İsmayılzade, 2017: 229). Kişisel sayfalarda yapılan paylaşımların, bireyleri gerçek hayattan soyutlandığını söylemek abartılı bir söylem olsa da bu sayfalar aracılığıyla bireylerin gerçek kimliklerinin dışında bir hayali kimlik yarattıkları söylenebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, inşa edilen kimliğin farkında olunması ve kişinin kendi yarattığı bu sanal kimlikle özdeşleşerek kendinden uzaklaşmasına yol açmamasıdır.

Hood’un, (akt. İşman vd.:613)sosyal medyada benliğin inşası sürecini *“hepimiz ikinci bir hayat isteriz”* başlığı altında tartışırken *“sosyal medya kullanıcılarını, içinde hiç yaşanmayan, hastalanmayan harika bir bedene sahip olabileceği şahane evlerde sıra dışı yaşamlar sürebileceği çevrimiçi bir dünya tasarlayan bir birey olarak düşünür. Ardından, gerçek hayat ile sanal uzamda yaratılan benliğin farklarına dair çarpıcı örnekler verir. Bu örneklerde doğrudan bireyin kendi benliğini oluştururken başkalarının görmek istediği benliği yarattığına işaret eder.”* Birey sosyal medya aracılığıyla kendini bir anlamda başkalarının onayına sunar ve onaylanma ihtiyacını gidermeye çalışır. Bu durum kişisel gelişimde birey için motivasyon kaynağı olarak düşünülebilir fakat öz benliğinden uzaklaşmaması kaydıyla.

Dijitallik artık kaçınılmaz bir biçimde yaşadığımız çağın belirleyicisidir. Devletler vatandaşlarıyla dijital ağlarla (dijital vatandaşlık) bağ kurmakta ve dijital platformlarla vatandaşlara birçok konuda kolaylıklar sağlamaktadır. Yaşadığımız çağda “dijital kültür” kavramının ortaya çıkışı da aynı şekilde çağın dinamikleri ile ilişkilidir. Dijitalliğin böylesine belirleyici olduğu bir çağda bireylerin ilişkilerini ona göre düzenlemesi sıra dışı bir durum değildir. Bu nedenle bireylerin sosyal hayat içerisinde görev ve yükümlülüklerinin yanı sıra toplumsallaşmasında en önemli etken olan eğitimin de buna göre revize edilmesi gerekmektedir. *“Türkiye’de ayrı bir ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinde içerik daha çok medya ürünleri üzerine kurgulanmış ve medya ürünlerini kullanabilme yeteneği ön planda tutulmuştur”* (Apak, 2008: 111). Çağın koşulları ve gereksinimleri doğrultusunda bunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir. İnternet ile ne yapılacağının eğitiminin yanı sıra internetle neyin nasıl

yapılacağıının eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Medya okuryazarlığı eğitiminin çocukların korunması ve gelecekte bir yetişkin olarak katılacağı sosyal hayata onları hazırlamada önemli olacağı düşünülmektedir.

Medya okuryazarlığı konusunda son yıllarda artan araştırmalar ve geliştirilen projeler dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında dersin müfredatı güncellenmiştir. Müfredat incelendiğinde yeterlilik konusundaki sorunların önemli derecede giderildiği anlaşılmaktadır. Fakat dersin seçmeli dersler kategorisinde olması yeterli önemin verilmemesine neden olacağından verimlilik konusunda aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Medya okuryazarlığı dersi ile ilgili en temel sorunlardan biri de dersi veren eğitimcilerin uzmanlık alanları ile ilgili sorundur. Talim Terbiye Kurulu 20/02/2014 tarihli ve 9 sayılı Kurul kararına göre medya okuryazarlığı dersini verebilecek eğitimciler şu şekilde belirtilmektedir:

“Medya Okuryazarlığı: Öncelikle üniversitelerin Basın Yayın Yüksekokulları/İletişim Fakültelerinden mezun olup hâlen Sınıf Öğretmeni olarak görev yapanlar ile Gazetecilik alanı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri alanı, Radyo-Televizyon alanı Öğretmenleri olmak üzere, Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri tarafından okutulur.”

Kurul kararına göre medya okuryazarlığı dersini vermesi için iletişim alanından mezun olanlara öncelik tanınmıştır. Geçmiş yıllarda lisans mezunlarına tanınan sınıf öğretmeni olma hakkı döneminde atanan öğretmenler bu kapsama girmektedir. Halihazırda böyle bir uygulama olmadığı için ataması olan yoğunlukla diğer bölüm öğretmenlerinin bu dersi verdiği anlaşılmaktadır. Esasında sınıf öğretmenliği de başlı başına bir uzmanlık alanı olduğu için her lisans mezunun sınıf öğretmeni olması doğru bir uygulama olarak düşünülmemektedir.

Medya okuryazarlığı dersi öğretim programının kazanımları beş ana başlık “*Birey, Toplum Ve Medya, Katılım Ortamı Olarak Medya, Bilgi Kaynağı Olarak Medya, Eğlence Kaynağı Olarak Medya, İkna Aracı Olarak Medya*” altında değerlendirilmiştir. Bu başlıkların altında ayrıca beceriler, değerler ve kazanımlar açıklanmıştır⁵. Dersin öğretim programı medya ve iletişim alanının başlı başına bir uzmanlık alanı olduğunu göstermektedir. Lisans düzeyinde iletişim fakültelerinin bu uzmanların yetiştirildiği en doğru alan olduğu anlaşılmaktadır. Bilgi teknolojileri dersinde olduğu gibi medya okuryazarlığı dersinde de alanında yetişmiş uzmanların bu dersi vermesi dersin verimli olmasının ön koşuludur. Medya okuryazarlığı dersinin zorunlu dersler kapsamına alınıp

⁵ Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazar%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazar%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf), (Erişim tarihi: 29. 12. 2021)

alanında uzman (iletişim fakültesi mezunları) kişilerin bu dersin öğretmeni olarak atanması dersten beklenen kazanımları artıracakı düşünölmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Demokrasi ve ifade özgürlüğünün birbiri ile doğrudan ilişkili olduğı, her ikisinin de birbirini doğrudan etkilediğı bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. İfade özgürlüğü ise kitle iletişim araçlarını kullanabilme kabiliyetinden bağımsız değildir. Bu nedenle ifade özgürlüğü, iletişim özgürlüğü ile birlikte düşünölmeli gereken bir kavramdır. Çağımızda iletişim araçlarının toplumun büyük bir kesimi tarafından kullanılabilir oluşu (özellikle yeni medya) temel hak ve özgürlükler konusundaki taleplerin artmasına yol açtığı ve demokrasi tarihinde görece yeni denilebilecek bir sürecin başlamasına neden olduğı söylenebilir. Timisi, (2005: 94) bunu *yeni toplumsal hareketlerin tarihin anlamından çok özyönetime, iktidarı ele geçirmekten çok iç demokrasiye doğru bir eğilimi içlerinde taşıması* ile açıklamaktadır.

Tarih boyunca iktidarlar ister monarşik olsun ister demokratik vs. her daim kendilerine gelecek eleştirileri bertaraf edebilme adına çeşitli yöntemler (sansür, hukuki engeller vs.) kullanmış ve kullanmaktadır. Çağımız iletişim ortamı ise bu yöntemlerin uygulanmasında iktidarlara zorlamakta ve baskıya dayalı yönetimlerin çözölmüne yol açmaktadır. Çağımız insanı demokrasiyi sadece bir yönetim biçimi olarak değil bir yaşam biçimi olarak gören, bunu gerçekleştirecek potansiyelinin farkında olan kişi olarak tanımlanabilir. Yeni medya ve onun kullanıcıya sunduğı olanaklar da buna büyük ölçüde olanak sağlamaktadır. Bunların yanı sıra demokrasinin iyi işlediğı bir toplumda yönetenlerin de işlerinin kolaylaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Sosyal, siyasal ve ekonomik hayatı düzenleyen devlet mekanizması bu nedenlerden dolayı demokrasi bilincine sahip bireylerle ölkesini güvenli bir geleceğı taşıyacaktır. Bu noktada her alanda olduğı gibi eğitim sistemi öne çıkmaktadır. Demokrasi bilinci yüksek bireylerin, ifade özgürlüğünün en önemli mecrası olan iletişim araçlarını doğru kullandığında ancak ifade özgürlüğünden söz edilebilir. Bireyler, ifade özgürlüğünün ne olduğı, nerede sınırlandırıldığı ve nasıl toplum yararına dönüştüröleceğinin farkında olacak şekilde eğitim almaları yaşadığımız çağda bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır.

XXI. yüzyıl dünya genelinde artan nüfus, yeni iletişim teknolojileri, ona bağılı artan iletişim etkinlikleri yeni bir sosyal gerçekliğı ön plana çıkarmaktadır. Devletlerin veya iktidarlara buna duyarsız kalması toplumsal gerilimlere yol açabilmektedir. Değişen dünya, değişen sosyal gerçeklik ve büyüyen nüfus yaşanan çağda sosyal bilimlerin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada yeni iletişim ortamının özellikleri ve ortaya çıkardığı sosyal gerçeklikler belirlenen başlıklar altında tartışılmıştır. Bu doğrultuda orta öğretim düzeyinde seçmeli derler kapsamında verilen medya okuryazarlığı dersinin mevcut halinin neden yeni iletişim ortamında işlevsiz kaldığı anlatılmaya çalışılmıştır.

Medya okuryazarlığı ders programı 2018 yılında MEB tarafından güncellenmiş ve çağın gerekliliklerine göre revize edilmişmiş olmasına rağmen dersten beklenen verimin sağlanması mevcut hali ile yeterli görülmemektedir. Bu bağlamda dersin zorunlu dersler kapsamına alınması ve dersin alanda uzman iletişim fakültesi mezunları tarafından verilmesinin sağlanması ile ancak dersin güncellenmesi ile atılan adım tamamlanmış olacaktır.

Bu ders hâlihazırda çoğunlukla bilişim, Türkçe ve sınıf öğretmenleri tarafından verilmektedir. Fakat iletişimin başlı başına bir uzmanlık alanı olduğu bilinen bir gerçektir ve bu alanda yetişen uzmanların iletişim fakültelerinde yetiştiği unutulmamalıdır.

Çalışmada medya okuryazarlığı dersinin neden iletişim uzmanları tarafından verilmesi gerektiği beş başlık altında tartışılmıştır. Bu başlıklar daha da artırılabilir ve güncellenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksaray S., (2011), *Siber Zorbalık*. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, 2011, Sayfa 405-432
- ALTAY, D. (2005). Küresel Köyün Medyatik Mimarı Marshall McLuhan. N. Rigel, G. Batuş, G. Yücedoğan, B. Çoban (Yay. Haz.). Kadife Karanlık: 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar İçinde (s. 9-74). İstanbul: Su Yayınevi.
- Apak Ö. (2008). *Türkiye, Finlandiya ve İrlanda ilköğretim programlarının medya okuryazarlığı eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi).
https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/427588/yokAcikBilim_333285.pdf?sequence=-1&isAllowed=y.
- Arıcak O. T., Kınay H., Tanrıkulu T., (2012). *Siber Zorbalık Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları*, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 17, 101-114.
- Babacan M. E., (2015). *Yeni Medya Bağlamında Toplumsal Hareketler ve Yeni İnsanın Karakter Analizi*, folklor/edebiyat, cilt:21, sayı:83 295-307
- Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). *Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri Ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri*. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, 2(2), 17-30.
- Akca, E. B., (2017). *Siber Zorbalık Nedir? Nasıl Mücadele Edilir?*
<https://internetyardim.org.tr/dosya/ljaiF.pdf>. (Erişim tarihi: 28. 12. 2021).
- Bayram N., Sayılı M. (2013). *Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı*. Sakarya University Journal of Education, 5/3, 118-129.
- Buckingham D., (2007). *DigitalMedia Literacies: rethinkingmediaeducation in the age of the Internet* Research in Comparative and International Education, Volume 2, Number 1,
- Cankaya Ö., Yamaner M. B., (2012) *Kitle İletişim Özgürlüğü*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Cerrah, L. (2016). *Sosyal Medya ve Bazı Kurumsal Etkileşimler ve Sosyal Medyaya Eleştirel Yaklaşım/Some Corporate Social Media and Interaction and Critical Approach to Social Media*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), 1393-1414.
- Ceyhan Ç., (2017). *Sosyal Medyanın Tüketim Gücü*, e-Journal of New Media / Yeni Medya Elektronik Dergi - eJNMSeptember 2017 Volume 1 Issue 3. Erişim Tarihi: 12. 04. 2018.

- Creeber G., Martin R., (2009). *DigitalCultures Understanding New Media*. Open University Press, New York.
- Çetinkaya S., (2008). *Bilinçli medya kullanıcıları yaratma sürecinde medya okuryazarlığının önemi* (Tez No. 228331) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ZpSdSy1JqQcBiXI3ORde2A&no=i348kTytD-iLrIysq0kDw>.
- Eroğlu Y., Güler N., (2015) *Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Sakarya University Journal of Education, 5/3, 118-129.
- Fraser, N. (2004). *Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı*. Kamusal Alan, 103-132.
- Gere C.,(2008). *Digital Culture*, Second Edition, London: Reaktion,
<http://mediaartscultures.eu/jspui/bitstream/10002/597/1/digital-culture.pdf>
Erişim Tarihi: 13. 05. 2021.
- Goffman E., (1956) *The Presentation Of Self InEverydayLife*,
https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf, Erişim Tarihi: 18. 05. 2021.
- Hakyemez Y. Ş., (2012). *Temel Hak ve Özgürlüklerde Objektif Sınır Kavramı ve Düşünce Özgürlüğünün Objektif Sınırları*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 57-2
- İSMAYILZADA, L. (2017). *Sanal Dünyada Sanal Dönüşüm*. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 1(3), 227-236.
- İnce G. B., (2017). *Yeni Medyanın Haber Tüketim Pratiklerine Etkisi: İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Değerlendirme*, AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology 2017 Güz/Fall – Cilt/Vol: 8 - Sayı/Num: 29. 05. 03. 2018. 26-52.
- İşman, A., Buluş B., Yüzüncüyıl K. S., (2016). *Sosyalleşmenin Dijitale Dönüşümü ve Dijital Benliğin Sunumu*, TRT Akademi Cilt 1 / Sayı 2.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/218561>, Erişim Tarihi: 18. 08. 2021.
- Jeanneney, J. N., (2006). *Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Karagöz, K. (2013). *Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri*, İletişim ve Diplomasi Dergisi. Sayı 1. 05. 04. 2018. 131-157

- Karaduman, M. (2002). *Değişen iletişim ortamı, yeni medya ve internet gazeteciliği* (Tez No. 111359) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Keane, J., (2010). *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Köker E. (1998). *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Morozov, E. (2011) *The Net Delusion*, New York: PublicAffairs. PerseusBooksGroup.
- Özçetin B., Arslan U. T., Binark M. (2012) *Türkiye’de İnternet, Kamusal ve Demokratik Kanaat Oluşumu*. Folklor/Edebiyat, cilt:18, sayı:72.
- Özgül, G., E. (2012). *Bir Görme Biçimi Olarak Yeni Medya: Kamusal Bir Alan İmkânının Araştırılması*, Journal of Yaşar University 26(7).<https://journal.yasar.edu.tr/arsiv/vol7/no26-vol7/>, Erişimtarihi: 02. 05. 2011.
- Özkaya, B., (2013). *Ağ Toplumunun Omurgası Olarak İnternetin Demokrasi ve Kamusal alan Açısından Değerlendirilmesi*, Yeni Medya’da Demokrasi (Der. Algül A., Üçer N.), 135-163, Literatürk, İstanbul.
- Pavlik, J. V., (2013). *Yeni Medyada Demokrasi*, Çev: Demir M., Kalsın B., Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Raskauskas J.,Stoltz D. (2007) *Involvement in Traditional and Electronic Bullying Among Adolescents*, Developmental Psychology Vol. 43, No. 3, 564 –575. <https://pdfs.semanticscholar.org/f21d/b7d1f74cbd707e6d168f04ef9c5be91ee730.pdf>. Erişim tarihi: 07. 05. 2021.
- Şener, G. (2006). *İnternet Ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım*. İnet-Tr-XI “Türkiye’de İnternet” Konferansı, TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi, 21-23.
- Serin H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık / siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri* (Tez No. 317225) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi], YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=8lU1hZyQBECWQzxb rvZIIQ&no=uLmmdn0qigL2q02nJXxIdw>.
- Rideout, V. (2012). *Social Media, and Social Life: How Teens View Their Digital Lives*, Common Sense Media’s Program for the Study of Children and Media, www.commonsense.org/research Erişim Tarihi: 11. 04. 2021.
- Wang J., vd. (2009). *School Bullying Among Adolescents in the United States: Physical, Verbal, Relational, and Cyber*, Journal of Adolescent Health 45 368–375.

[https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(09\)00138-4/pdf](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(09)00138-4/pdf). Erişim Tarihi: 07. 05. 2021.

Uzun Yedekci, E. & Yedekci, E. (2021). *Sosyal Medyanın Kamusal Alan Oluşturma Potansiyeli Üzerine: Bookstagram Örneği*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (1), DOI: 10.16953/deusosbil.728206, 109-140.

Yun C., (2015). *The Technologization of Politics: The Internet and the Electronic Citizen*, https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=ungradawards_2015 Erişim Tarihi: 01. 04. 2020.

İlgin, S. Nasıl Bilişim Teknolojileri Öğretmeni Olunur? Bilişim Teknolojileri Öğretmeni Ne İş Yapar? <https://istanbulbogazicienstitu.com/meslek/sayisal/bilisim-teknolojileri-ogretmeni>. (Erişim Tarihi: 26. 09. 2021).

<https://medyaakademi.com.tr/2020/03/26/dunden-bugune-internet-web-1-0-web-2-0-ve-web-3-0/> (Erişim Tarihi: 26. 09. 2021).

Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, [http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20\(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f\).pdf](http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018813172123543-7%C3%96P%202018-83%20Medya%20okur%20yazarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20(7%20veya%208.%20s%C4%B1n%C4%B1f).pdf). Erişim Tarihi: 10. 12. 2021.

<https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>. Erişim Tarihi: 12. 12. 2021.

Yıl/Year:3, Sayı/Issue: 5, Nisan/April, 2022, s. 71-87

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

Yayın Geliş Tarihi:08-12-2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

Yayınlanma Tarihi:30-04-2022

ISSN: 2757-6000

Mine Demirkan

Akdeniz Üniversitesi

mdemirkan00@hotmail.com ,ORCID: 0000-0001-9768-9921

Dr. Öğr. Üyesi Zülbiye Sevgili Polat

Akdeniz Üniversitesi

zulbiye@akdeniz.edu.tr ,ORCID: 0000-0001-9768-9921

GRAYSON PERRY'İN WALTHAMSTOW TAPESTRY DOKUMASININ İNCELENMESİ

Öz

İnsanın, korunma ve örtünme gereksiminden doğan dokumacılık, insanoğlunun yerleşik hayata geçişiyle birlikte dünyanın ilk el sanatına dönüştüğü düşünölmektedir. Dokuma sanatı, zaman içinde farklı teknikler kullanılarak her dönem kendisini yenilemiştir. Bu tekniklerden birinin adı olan "tapestry" terimi zamanla "dokuma resim, duvar halısı, resimli dokuma sanatı ve goblen" olarak da literatürde kullanılmıştır.

Tapestry tekniğinde yapılan dokumalar, dokundukları döneme ait farklı desen, renk, materyal ve konu bazında oldukça çeşitlilik göstermektedirler. 13. ve 14. yüzyıllar arası Gotik sanatın izlerini taşıırken, 14. ve 16. yüzyıllar arası yapılan tapestryler Rönesans sanatı kapsamında ele alınmış o dönemde yapılan resimlerin birer prototip özelliğini taşımışlardır. 17. yüzyıl Avrupa'sında, sadece kralların ve asillerin duvarlarını süsleyerek, gücün ve zenginliğin sembolü haline gelmiştir. 19.yüzyılda Endüstri Devrimiyle bir hayli zor ve yüksek maliyetli olan tapestry dokumalara ilgi azalmıştır. Bu durum, William Morris'in kuruculuğunu yaptığı Arts & Crafts (Sanat ve Zanaat) hareketi ile biraz canlanmışır. 1919'da "Bauhaus Okulu"nun açılmasıyla birlikte sanat ve zanaat birlikteliği önemsenmiş, atölyelerin yeniden açılmasına destek olunmuştur.

Bugün ise günümüz sanatçıları tarafından farklı malzemeler ve teknikler kullanılarak, feminizm, küreselleşme, çevre, teknoloji, kimlik ve sınıf gibi kavramları yorumlayarak devam etmektedir. Grayson Perry ise bu dokumalar içerisinde günümüz tapestry sanatının en farklı ve ikonik isimlerinden biri olarak nitelendirilmektedir. Bu çalışmada Avrupa tapestry sanatının günümüze olan tarihsel yolculuğu ve günümüz çağdaş sanatçılarından Grayson Perry'nin toplumsal sorunları ve kimlik kavramını ele aldığı "Walthamstow Tapestry" adlı eseri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tapestry, Resimli Dokuma Sanatı, Grayson Perry, Walthamstow Tapestry

REVIEW OF GRAYSON PERRY'S WALTHAMSTOW TAPESTRY WEAVING

Abstract

Weaving has arisen from human's need to protect and cover and became the first handicraft of the world with human beings' transition to settled life. The art of weaving has renewed itself in each period by using different techniques over time. The term "tapestry", which is the name of one of these techniques, has also been used in the literature as "woven painting, tapestry, illustrated weaving art and gobelin/goblen".

Weavings made in tapestry technique varied on the basis of different pattern, color, material, and subject in the period they were woven. Tapestries made between 13. and 14. centuries carried the Gothic art's traces, while the ones made between 14. and 16. centuries were taken into the subject as a prototype of the paintings made at that time. It only adorned the walls of kings and nobles and became the symbol of power. Tapestry weaving became difficult and costly and the interest in tapestry weaving decreased in 19. century with the Industrial Revolution. The Arts & Crafts movement, which was founded by William Morris, helped to increase the interest. With the opening of the "Bauhaus School" in 1919, art and crafts unity were valued, and opening new workshops were encouraged.

Today, the tapestry progresses by modern artists using new materials and techniques and interpreting notions such as feminism, globalization, environment, technology, identity, and class. Grayson Perry is stated as one of the most diverse and iconic names of tapestry art. The aim of the study is to examine the historical journey of European tapestry until today and how Grayson Perry, one of the modern artists, approaches social problems, the concept of identity in his work "Walthamstow Tapestry."

Keywords: Tapestry, Tapestry Art, Grayson Perry, Walthamstow Tapestry

GİRİŞ

Dokuma sanatı, Adem ve Havva ile başlamış insanoğlunun kültür tarihiyle birlikte gelişimini sürdürmüş bugünkü durumuna kapsamlı ve uzun bir süreçten geçerek gelmiştir. Başlangıçta ihtiyaçtan doğan dokuma, zamanla değişik kültürlerin paylaştığı, farklı malzemeler kullanılsada aynı özelliklere ve tekniğe sahip sanat dallarından biridir. İlk olarak Ortaçağ döneminin önemli bir mimari parçası olan tapestry dokumaları ortaya çıkışından birkaç yüz yıl sonra sanatsal bir obje olma özelliği almıştır.

"Genel anlamda "goblen" resimli duvar dokumalarına verilen addır. İngilizce ve Fransızca' da (*İng. Gobelin, Fr. Gobelline*) anlamına gelen gobelin günümüzde duvar halısını tanımlayan "tapestry" ile de eş anlama gelmektedir. Tapestry sözcüğü Grekçe "tapi" Latince "tapesium" 'dan gelen ve çeşitli teknikleri içeren bir anlamı ifade eder" (Zaimoğlu, 2011: 144). Resimli duvar halısı, 1603 yılında Fransa'da Gobelin ailesine ait bir atölyede dokunmaya başlaması ile tapestry dokumaları "Goblen" adıyla da anılmaya başlamıştır(Sözen ve Tanyeli, 2010: 117).

Tapestry, devamsız atkılarının oluşturduğu atkı yüzölü düz dokuma olup, belirgin bir dokumayı nitelemesine rağmen, tapestry dokumacılığı terimi başlangıcından günümüze farklı şekillerde tanımlanmıştır (Özay, 2001: 3). Tapestry kelimesi, geniş anlamda, "mobilya ve duvar kaplamakta ya da giysilerde kullanılan, örülmüş ya da işlenmiş her türlü ağır kumaş", dar anlamda ise "duvara asılan ya da döşemelik olarak ağır el dokuması" olarak tanımlanmıştır. 18. ve 19. yüzyıldan bu yana daha çok ikinci anlamıyla kullanılmıştır(Ana Britannica, 1987: 552).

"Grayson Perry'in Walthamstow Tapestry eserinin incelenmesi" başlıklı çalışma, iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde: Avrupa duvar halı sanatının günümüze kadar tarihsel süreçte geçirdiği aşamalardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise çağdaş sanatçı Garry Perry'in hayatı ve "Walthamstow Tapestry" adlı eseri analiz edilmiştir. Bu çalışmada, Avrupa tapestry sanatının geçirdiği aşamalar ve 21. yüzyıl sanatçısı Garry Perry tapestry sanatını ele alış biçiminin incelenmesi amaçlanmıştır.

1. Avrupa Resim Sanatının Tarihsel Gelişim Süreci

Tapestry dokuma sanatı, Mısır, Çin gibi birçok medeniyette oldukça eski bir el sanatı olmasına karşın, Avrupa' da 14. yüzyıl başlarına kadar sadece kapalı manastır imalathanelerinde varlığını sürdürmüş, Ortaçağ Avrupası'nın karışık sosyo ekonomik durumundan dolayı endüstriyel bir gelişim gösterememiştir. Tapestry üretimi 1350'li yıllardan başlayarak özellikle kuzey Avrupa başta olmak üzere Avrupa'nın birçok bölgesinde çok hızlı gelişim göstermiş, dokuma merkezleri kurulmuş ve üretildikleri merkez isimleri ile anılmıştır (Bkz. Görsel 1)(Özay, 2001: 7-19).

Görsel 1. Avrupa Tapestry Dokuma Merkezleri ve Dağılımı(Özay, 2001: 117).

Oldukça pahalı ve yüksek maliyetli olan büyük ebatlardaki bu resimli duvar halıları, kiliselerin ve şatoların kasvetli, soğuk taş duvarlarının ısı yalıtımını sağlamak için kullanılmış olsa da asıl bu dokumalar Aristokrasinin ve burjuva sınıfının soyluluk ünvanı ve sınıf ayrımını belirleyen statü ve saygınlık sembolleri olmuştur. Av sahneleri (Bkz. Görsel 2), manzara ve kır tasvirleri, İncil'den sahneler gibi birçok temanın dokunduğu tapestryler zengin renkli ve güçlü desen kompozisyonları ile soğuk ve monoton Avrupa mimarisinin dekoratif bir ögesi olarak kullanılmıştır(Arslan, 2012: 47).

Görsel 2. 16. yüzyılın sonlarına ait av sahneli duvar halısı, (<https://stringfixer.com>)

16. yüzyılda tapestry sanatına mekân ve hacim perspektifinin girmesiyle iki boyutluluktan üç boyutlu görünüme ulaşmıştır. 1516-1530 yılları arasında desenleri ünlü İtalyan ressam ve mimar Rafael (Raffaello Sanzio da Urbino) tarafından çizilen "Act of Apostles (Havarilerin İnişi)" adlı eser çok iyi dokunarak İtalyan Rönesansı'nın gelişimi simgeleyen tapestrylerin en tanınanlarından biri olma özelliğine sahiptir (Özay, 2001: 20).

17. yüzyılda Fransa' da halı dokumacılığı önemli bir ilerleme göstermiş ve Avrupa tapestry dokumacılığının merkezi olmuştur. 17. yüzyılda Fransız tapestry sektörünün ulaştığı bu başarı, Fransız Kralı 4. Henry'nin (1553-1610) ileri görüşü sayesinde olmuştur. İmparator 4. Henry ülke ekonomisini planlamasında lüks üretime ve halıcılık sektörüne ağırlık vermiştir. 1598 yılında dinsel baskılar yüzünden yurtdışına çıkan Flaman dokumacılara Paris'e göç etmede kolaylıklar tanımıştır. 1610 yılında Pierre Dupont isimli bir Fransız, Louvre'da halı imali için onay alarak atölye çalışmalarına başlamıştır. Böylece Flanders bölgesindeki halı sektörü Fransa'ya taşınmıştır(Kalender, 1997: 48, Arabalı Koşar, 2007: 112-116, <https://tr.wikipedia.org>).

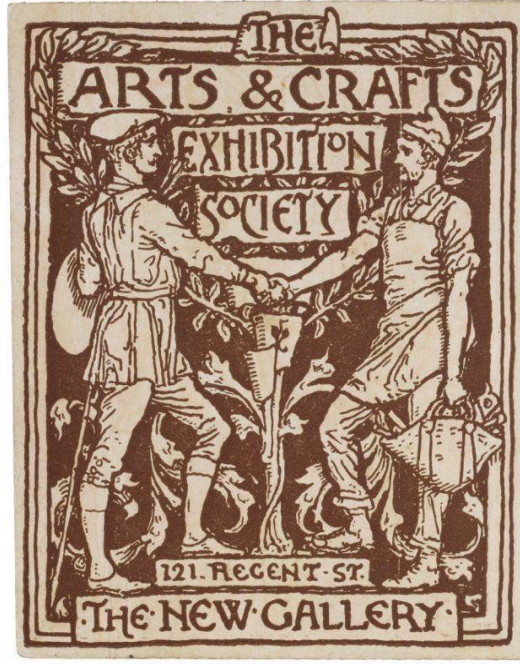
1662-1663 yıllarında 14. Louis (1638- 1715), Ticaret Bakanı J. Paptite Colbert' in (1619-1683) tavsiyesi ile dönemin tüm atölyelerini ve en ünlü dokuma sanatçıları ressam Charles de Brun'un yönetiminde "Gobelins Fabrikası"(Bkz. Görsel 3) çatısı altında bir araya getirmiştir (Özay, 2001: 20). Fabrika kısa sürede büyük başarılar elde etmiş ve bu başarılardan dolayı tapestry dokumaları goblen olarak da adlandırılmaya başlanmıştır ve fabrikanın üretimi günümüze kadar da devam etmektedir(Arslan, 2012: 47).

Görsel 3. Goblen Halı Fabrikası (<https://www.unjourdeplusaparis.com>)

19. yüzyılda İngiltere'de başlayıp Avrupa'ya yayılan Endüstri Devrimi ile makineleşme yaygınlaşmıştır. Nüfusun çoğalması ve artan ihtiyaçların hızlı bir şekilde karşılanmasının ancak "seri üretimle" olur düşüncesi önem kazanmıştır. Jakarlı makinelerin dokuma sanayisinde yerini alması ve modern sanatın etkisiyle iç mimaride büyük ebattaki aynalar ve duvar kâğıtlarının kullanılmaya başlanması, el emeğine bağlı olmasından dolayı zahmetli olduğu kadar da maliyetli olan tapestry dokumalarının üretimine gölge düşmüştür.

William Morris ve arkadaşlarının öncülüğünü yaptığı, Arts & Craft (Bkz. Görsel 4) hareketi özellikle İngiltere ve İskandinavya'da(Bkz. Görsel 5) tapestry dokumacılığını canlandırmıştır. Morris, 1881 yılında İngiltere'de kurduğu Merton Abbey Atölyesinde tapestry üretimi yapmaya başlamıştır. Bu atölyedeki çalışmalar diğer atölyelere örnek olmuştur ve tapestry dokumacılığının biraz hareketlenmesini sağlamıştır. Morris tapestrylerinde illuyonistlik efektlerin yerine, sade renkleri kullanarak bir stil oluşturmuştur(Özay, 2001: 23-24).

Görsel 4. Walter Crane, Arts And Crafts Sergi Derneği Bilet Detayı,
(<https://www.arkitektuel.com>)

Görsel 5. The Forest (Orman) Tapestry , W. Morris- J. H. Dearle- P.Webb, 1887,
(<https://tapestry-art.com>)

1919-1933 yılları arasında Almanya'da mimar Walter Gropius(Bkz. Görsel 6) tarafından kurulan Bauhaus tasarım okulu, tekstil sanatının yeni anlam kazanmasına öncülük etmiştir. Bauhaus'u diğer okullardan ayıran en büyük özelliği, sanatsal çalışmalarda makinelerden faydalanılması ve endüstriyel üretim koşullarını uygun bir

sanat eğitimi verilmesidir. Ressam Paul Klee'nin etkisiyle Bauhaus atölyelerinde tapestry dokunmaya başlamıştır(Özay, 2001: 26).

Görsel 6. Dessau'da Bauhaus Ustalarının Grup Fotoğrafi (1926): Soldan sağa: Josef Albers, Hinnerk Scheper, Georg Muche, László Moholy-Nagy, Herbert Bayer, Joost Schmidt, Walter Gropius, Marcel Breuer, Wassily Kandinsky, Paul Klee, Lyonel Feininger, Gunta Stölzl ve Oskar Schlemmer, (<https://www.goethe.de>)

21. yüzyıl'da dokuma sanatı başlı başına bir alan olmasıyla birlikte, eserlerde çoklu disiplinlerde rastlamak olasıdır. Sürekliliği ve çeşitliliği ile dokuma sanatı dünyada ve günümüzde en bilinen sanatlardan biridir. Ayrıca, çağdaş eserler geçmiş ve geleceği bir arada tutan, yeni ihtimaller ve ifade biçimleri ortaya koyan disiplinler arası bir alana dönüşmüştür. Günümüzde, farklı disiplinlerden gelen pek çok sanatçı dokuma malzeme ve tekniklerini kullanarak farklı eserler üretmeye başlamışlardır. İngiliz seramik sanatçısı Grayson Perry'de bu sanatçılardan biridir. Geleneksel tapestry sanatını kullanarak günümüz sorunlarını ele almaktadır.

2. Grayson Perry: Sen Kimsin? (Grayson Perry: Who Are You?)

Sanatçı, hangi dönemde yaşamış olursa olsun, eserlerinde içsel oluşumları ile içinde bulunduğu toplumun sosyal yapısı hakkında bilgi vermesinin yanı sıra oluşturduğu nesnenin sanatsalı hakkında da bilgi verir.

Grayson Perry, 21. yüzyıl sanatçıları içinde toplumda yaşananlardan etkilenmiş ve bunu içselleştirerek eserlerinde, geleneksel sanatları kullanarak, milliyetçilik, aile, din, cinsiyet gibi kavramları sorgulamaktadır. Bu sorgulayışta, kendisinin de ifade ettiği gibi içinde büyüdüğü sosyal sınıfın, ailenin ve tanıklıkların izini görmek mümkündür.

Perry, 1960'da İngiltere Essex' de doğmuştur ve çocukluğu Thatcher dönemi İngiltere'sinde geçmiş olması sebebiyle kitlesel işsizlik ve endüstriyel gelişmeler gibi sosyo-ekonomik birçok değişime şahit olmuştur(Saç Kavrayan, 2019: 67).

Parçalanmış bir ailenin çocuğu olan Perry, sinirli bir üvey baba ve "dramalar kraliçesi (drama queen)" bir anne ile zorlu bir çocukluk geçirmiştir. Problemlili bir ailede yetişen bir çocuk olarak, "Alan Measles" (Alan Kızamık)(Bkz. Görsel 7) adını verdiği ayısına, idealize edilmiş baba figürü, lider, kahraman, diktatör ve muhtemelen Tanrı gibi birçok anlamlar yüklemiştir(Bloomberg Quicktake: Originals, 2015, youtube).

Görsel 7. "Alan Miesels (Alan Kızamık)", Grayson Perry'in Oyuncak Ayısı ,
(<https://www.economist.com>).

Sanatçı birçok çalışmasının merkezine ayısı Alan Measles'ı oturtmuştur, özellikle "Vote Alan Measles For God"(Tanrı Olarak Alan Measles'a Oy Verin)(2007) adlı eseri Afganistan kilimi olarak el yapımı tek dokuma eseridir. Perry, eserinde "Tanrı için oy verme" fikrini tahrik edici olmaktan ziyade şiddet ve "Birleşik Krallık'ta politik özgürlüğün ne derece kanıksandığını ve yer kürenin her yerinde insanların seslerini duyurmak ve adil biçimde temsil edilmek için mücadele ettikleri gerçeğini değerlendirmesinin" tartışılmasını hedeflemiştir(Bkz. Görsel 8)(Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 17, 42).

Görsel 8. "Vote Alan Measles For God" (Tanrı Olarak Alan Measles' e Oy Verin),
2007, El Yapımı Yün Halı (248 x175 cm), (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 43)

Sanatçının Alan Measles'ı merkeze koyduğu diğer eseri ise "Wise Alan (Bilge Alan)" (2007)(Bkz. Görsel 9) adlı sırlı seramik eseridir. Bu seramik heykel sanatçının ayısı Alan Measles' in İslami bir temsilidir(Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 40).

Görsel 9. "Wise Alan" (Bilge Alan), 2007, Sırlı Seramik (97 x 56 x 45 cm) , (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 40)

Perry sık sık toplum içinde kadın kılığında görünmektedir ve kadın alter-egosu "Claire"(Bkz. Görsel 10) olarak ödül törenlerine, sergilere, televizyon programlarına katılmaktadır ve Claire olarak görülme eğiliminden dolayı İngiltere' de bazı tartışmalara yol açmıştır. Perry evlidir ve bir kız çocuğu vardır (Moredock, 2022: Encyclopedia Britannica website).

Görsel 10. Claire kıyafetleri içinde Perry Grayson, (<https://www.royalacademy.org.uk>)

Sanatçı, gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında kişisel sergiler açmıştır. British Museum (2011); Meçhul Zanaatkârın Mezarı, Musée d' Art Moderne Grand - Duc Jean, Lüksemburg (2008); 21st Century Museum of Contemporary Art, Kanazawa, Japonya (2007); Andy Warhol Museum, Pittsburg (2006); Barbican Art Gallery, Londra (2002) ve Stedelijk Museum, Amsterdam (2002) kişisel sergilerinin gerçekleştiği mekânlardır.

Perry'in "*Küçük Farklılıkların Kibri*" adlı tapestry dokumalardan oluşan koleksiyonu, 2012 yılında Channel 4 ile yaptığı, "Grayson Perry ile Her Şeyin En Zevklisi (All in the Best Possible Taste with Grayson Perry)" adlı BAFTA ödüllü belgesel serisinden ilham almıştır ve Türkiye'de dâhil olmak üzere dünyanın birçok yerinde sergilenmiştir. Channel 4 kanalı için hazırladığı başka bir yapım ise, "*Grayson Perry: Who Are You?*" (*Grayson Perry: Sen Kimsin?*) adlı bir program yapmaktadır. 2003 yılında İngiltere'nin en prestijli sanat ödülü olan Turner Prize'ı almaya hak kazanmıştır. 2013 senesinde Kraliçenin Doğumgünü Şerefine Verilen Onurlar Listesi'ne girerek, CBE nişanına layık bulunmuştur (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 91).

3.Grayson Perry'nin "Walthamstow Tapestry" Adlı Eserinin İncelenmesi

Görsel 11. Walthamstow Tapestry, 2009, Yün ve Pamuklu Halı, (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 46)

Nasıl Hoşunuza Giderse
Bütün dünya bir sahnedir...
Ve bütün erkekler ve
kadınlar
Sadece birer oyuncu...
Girerler ve çıkarlar.
Bir kişi birçok rolü birden
oynar,
Bu oyun insanın yedi
çağıdır...

W.Shakespeare (1546-
1616)

Walthamstow Tapestry(2009) (Bkz. Görsel 11) adlı eser Perry Grayson'ın ilk halı çalışmasıdır ve Victoria Miro Gallery, Londra Müzesinde sergilenmektedir. Sanatçı 20. yüzyılın Sumatralı batık dokumalarından esinlenmiştir ve 3m. x 15m. ebatlarındaki anıtsal halı çalışmasında, kendisinin uzun yıllar atölyesinin bulunduğu, Londra'daki Walthamstow semtindeki orta sınıf halkının yaşam döngüsünü işlemiştir. British Council Görsel Sanatlar Küratör'ü Linsey Young sanatçının eserindeki doğumdan ölüme kadar geçen süreyi yedi çağa bölerek anlatmasını William Shakespeare'in İnsanın Yedi Çağını çocukluk, mızımız okul çocuğu, âşık, asker, hâkim, yaşlılık ve güçten düşme olarak tanımlanmasına benzetmiştir (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 17).

Walthamstow, Londra'nın kuzeydoğusunda, genellikle işçi sınıfının yaşamayı tercih ettiği emekçi bölgesidir. Perry, atölyesinin bu bölgede bulunmasından dolayı yaşamının büyük bir kısmını Walthamstow semtinde geçirmiştir ve bu bölgede yaşayan insanların giderek artan biçimde ticari faaliyetlere ilgi duyduklarını gözlemlemiştir. Sanatçı bu eserde, ünlü Rönesans dönemi ressamı Giotto di Bondone'ın (1267-1337) Padova'daki Scrovegni Şapel'nde tasvirlediği yaşam döngüsü freskinden ilham alarak yaşamı içinde git gide daha fazla markalı ürünler almaya mecbur kalan ve bunun için baskı altında bulunan bir kişinin yaşam döngüsünü temsil etmektedir(Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 46).

Perry, resimli duvar halısı kompozisyonunda yakın ve uzak planlı bir düzen ve resmin genelinde iki kaçırlı perspektif kullanılmıştır, fakat resmindeki figürlerin farklı boyutlarda kullanılmasından dolayı perspektif etkisini kaybolmakta ve izleyici perspektifi hissedememektedir. Farklı duruş pozisyonları olan doğumdan ölüme kadar geçen yedi çağı temsil eden yedi büyük figür resmin bütüne yayılmıştır. Resmin ortasına 30-35 yaşlarında bir kadın figürü(Bkz. Görsel12) koyarak sanatçı, hayatın ortasına gelindiğine dair esprili bir gönderme yapmıştır. Ayrıca kadın figürünün kafası hafif sağa doğru eğilmiş olarak resmedilerek, hem Hz. Meryem' e bir gönderme yaparken, hemde izleyecinin ilgisini merkeze çekmektedir(Böçkün, 2018: 28-30).

Görsel 12. Elinde Çanta Tutan Kadın Figürü, (Pera Müzesi Sergi Katalogu, 2015: 49).

Resmin de doğum, çocukluk, yetişkinlik, yaşlılık, ölüm konularını anlatan figürler resmin başından sonuna doğru sırayla betimlenmesi, resme bir düzen katmaktadır. (Böçkün, 2018: 30). Kompozisyon sadece büyük figürlerden oluşmamıştır, sanatçı sanki, izleyecisine şeytan ayrıntıda gizlidir dercesine, büyük figürlerin etrafına küçüklü büyüklü birçok obje, figür ve logosuz marka isimleri yerleştirmiştir. Marka isimleri arasında kümelenen küçük imgeler, modern hayatla ilgili konulardan seçilmiştir. Esere ne kadar çok bakılırsa, o kadar çok detay fark edilir; anneler çocuk arabasını iter, çocuklar cep telefonu ile konuşur, askerler tüfeklerini hedef alır, bir intihar bombacısı kendini patlatmaya hazırlar. Daha küçük motifler ise modern kentsel varoluşun döküntüsünün çöpe dönüşü, atılmış deterjan şişeleri, ağaçların dallarına takılan taşıma torbaları, bira kutuları, McDonald's ambalajları ve hatta bir çift iç çamaşır motifleri ile aktarılmıştır.

Duvar halısı çok renkli görünmesine rağmen, yakından incelendiğinde renk paletinin aslında dar olduğu görülür. Renkli görünmesinin sebebi ise, duvar halısı boyunca devam eden noktalı çiçek motifleridir. Sanatçı, bu çiçekleri kullanarak, kendisinden bir asır önce Walthamstow'da yaşamış ve benzer fikirleri paylaştığı William Morris'e sanki selam yollamaktadır.

Perry, çekici, parlak ve eğlenceli hayatları olan İngiliz halkının görüntülerinin arasına, paradoks olarak, evsizlik ve uyuşturucu bağımlılığı gibi konularını tasvir eden karikatür benzeri figürler yerleştirmiştir.

Görsel 13. Elinde Oyuncak Tutan Çocuk, (<https://www.pinterest.co>)

Kapitalizmin etkileri ile toplumun maddi nesnelere yönelişini ve dinin zamanla önemini yitirilişine vurgu yapmak için kompozisyon boyunca Hristiyan ikonografisini kullandığı görülmektedir. Bu tür bir ikonografi, Madonna'yı andıran ve "bir tasarım çantasıyı göğsüne tutkuyla tutan" başörtülü bir kadın figürünü merkez alan görüntüyü içerir. Bu ikonografinin modernizasyonu, çarmıha gerilmiş bir oyuncak bebeği tutan bir çocuk figürü(Bkz. Görsel 13) ve bir hâle olarak resmedilmiştir.

SONUÇ

Dokuma sanatı, insanoğlunun ihtiyaçından doğmuş, yerleşik hayata geçişle birlikte sanata dönüşmüştür. Dokuma, en basit tanımı ile atkı ve çözgü ipliklerin birbirleri altından ve üstünden geçirilmesi tekniğiyle oluşturan düz yüzeyli ürünler olarak tanımlanabilir, zamanla dokumada uygulanan teknikler çoğalmış ve gelişme göstermiştir. En özel tekniklerden biri olan "tapestry" başka bir deyişle "goblen"halılar dokundukları dönemin desen, renk, materyal ve konu bazında farklılıklar göstererek inişli çıkışlı bir ivme ile yoluna devam etmiş, tapestryler kimi dönemlerde önemini yitirse de varlığını her daim sürdürmüştür.

Tapestry sanatı, Avrupa'da 14. yüzyıl'da başlamış ve Flaman dokumacıların Avrupa'nın farklı şehirlerine göç etmesi ile bir çok merkezde dokuma atölyeleri açılmaya başlamıştır. İlk dönemlerde dini olayların tasvir edilmesi için kiliseler tarafından sipariş edililirken daha sonraları gösterişin bir simgesi olarak şatoların, sarayların , duvarları

süslemiştir, günümüzde ise başta müze duvarları olmak üzere birçok resmi binaların yüzeylerini süslemektedir. Müze duvarını süsleyen en güçlü eserlerden biri Çağdaş İngiliz Sanatçı Perry Grayson'a aittir. Sanatçının "Walthamstow Tapestry" adlı eseri Victoria Miro Gallery, Londra Müzesinde sergilenmektedir.

Dokuma sanatı geçmişten bugüne kadar adeta ilmeklerle söze gelmiş, dokuyucusunun sevgisini, mutluluğunu, üzüntüsünü sembollerle, motiflerle aktarmıştır. Perry Grayson' da dokumanın dilini en iyi kullanan çağdaş sanatçılardan biridir. Sanatçı dokumalarında feminizm, küreselleşme, çevre, teknoloji, kimlik ve sınıf problemleri gibi birçok toplumsal konuları işlemiş, boyut sınırlarından koparak adeta özgürleşmiştir.

Perry Grayson'ın "Walthamstow Tapestry" adlı eseri sanatçının kişiliği gibi renkli, cesur ve alaycıdır. Eser ilk bakışta Londra'nın Walthamstow semtinde doğan sıradan bir İngiliz'in yaşam döngüsünü anlatıyor gibi görünsede, figürlerin aralarına motiflerden bağımsız olarak yerleştirdiği logosuz, fakat marka ismini yazarak,dünyaca ünlü bir çoğuda İngiliz, markası isimler ile kapitalist dünya düzeninin insanın doğduğu andan ölüm anına kadar geçen sürede, markalı ürünleri tüketmeye zorladığına vurgu yapar. Kullandığı karikatürist ve küçük imgelerle, İngiliz halkının yaşam tarzındaki tuhaflıklarını ve özelliklerini resmeder. Bir kişinin marka tercihi ile hangi sosyal gruba dâhil olduğunu veya özlem duyduğuna göndermede bulunur. Eserde, Erken Dönem Rönesans dinsel resimlerine de göndermeler yapılmıştır.

Günümüzün dijital dünyası özgürce kendisini ifade etmek isteyen sanatçıya malzeme ve teknik açısından büyük avantajlar sunmaktadır. Belçika'da dijital tezgâhı denetleyen bir bilgisayar programı ile dokunman "Walthamstow Tapestry" el işçiliğine nazaran daha kısa sürede daha az maliyetle, en ince detayı kadar dokunmasına olanak sağlamıştır.

Tapestryler bugün digital dünyanın avantajlarını da kullanarak, Perry Grayson gibi çağdaş sanatçıların yorumları ile bize hikâye anlatmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi (1987). *Duvar halısı* içinde (552. ss.), İstanbul : Ana Yayıncılık. A. Ş.
- Arabalı Koşar, S. T. (2007). 10.- 17. Yüzyıllar Arasında Fransa'da Tapestry Sanatı Ve Gelişim Süreci (Yüksek lisans tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=o4uCdmqfQ_HICDgk-1jakw&no=jy6YkyZp8JeUrGZ-2x3gyg
- Arslan, S. (2012). Resmin Dokunması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 45-57. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61804/924488>
- Bloomberg Quicktake: Originals.(2015, 17 Eylül). Brilliant Ideas: Artist Grayson Perry [Video]. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=PI2JG67b-fs&t=213s>
- Böçkün, R. (2018). Grayson Perry'nin Walthamstow Tapestry İşİ Üzerine İkonografik Çözümleme (Yüksek lisans tezi, T.C. Batman Üniversitesi, Batman). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- IV. Henry. Vikipedi içinde. Erişim adresi (23 Nisan 2022): https://tr.wikipedia.org/wiki/IV._Henry,
- Kalender, E. (1997). Türk Halı Sanatı Tarihinde Savonnerie ve Aubusson Halılarının Yeri. *Arış Dergisi* , 3 , 48-53. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.101>
- Moredock, J. (2022, Mart 20). Grayson Perry. Encyclopedia Britannica içinde (26.04.2022): <https://www.britannica.com/biography/Grayson-Perry>
- Pera Müzesi Sergi Katalogu, (2015, Mayıs). *Grayson Perry Küçük Farklılıklar*. İstanbul: Pera Müzesi Yayınları
- Saç Kavrayan, Ç. (2019). Çağdaş Sanat ve Kimlik: Grayson Perry Eserleri Üzerinden Bir İnceleme. *İnsan&İnsan*, 19, 63-77. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.407617>
- Sözen, M., Tanyeli, U.(2010). Sanat kavram ve terimleri sözlüğü içinde (17. bs., 117. ss.).İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özay, S. (2001). *Dünden bugüne dokuma resim sanatı*. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı.
- Zaimoğlu, Ö. (2011). Tapestry (Goblen) Dokumaları . *Arış Dergisi*, 5, 144-151. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.14>

Görsel Kaynakça

"Alan Miesels (Alan Kızamık)", Grayson Perry'in Oyuncak Ayısı Görseli. Erişim adresi (24.12.2020) <https://www.economist.com/1843/2020/01/21/grayson-perry-the-teddy-bear-that-is-like-a-god-to-me>

Arts And Crafts Sergi Derneği Bilet Detayı Görseli. Erişim adresi (24.12.2020): <https://www.arkitektuel.com/bir-mimari-baskaldiri-artscrafts/>

Av Sahneli Duvar Halısı Görseli. Erişim adresi (25.04.2022): <https://stringfixer.com/tr/Hunting>

Dessau'da Bauhaus Ustalarının Grup Fotoğrafi Görseli. Erişim adresi: (28.02.2021) <https://www.goethe.de/ins/cy/tr/kul/sup/bih/21356319.html>

Elinde Oyuncak Tutan Çocuk Görseli. Erişim adresi (28.02.2021) <https://www.pinterest.co.uk/pin/51650726947158764/>

Goblein Fabrikası Görseli. Erişim adresi (07. 01. 2021): <https://www.unjourdeplusaparis.com/paris-culture/visiter-manufacture-des-gobelins>

The Forest(Orman) Tapestry Görseli. Erişim adresi (25.04.2022): <https://tapestry-art.com/tapestries/the-forest-tapestry/>